

Luka

Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama

Jogɔ wu jε Luka wε?

Luka bi bye Yesu wo Tudunmɔɔ kε ni shuun wu ni wε. Kitabuu shuun w'a ka: Luka Kitabu ni Kapyege Kitabu. Wu bye Yawutu wε, Girεkii jomɔ pu bye wu shi jomɔ. Nakaara baa, jɔgɔtɔrɔna wu bye wii (Kolose Shεεn 4:14). W'a tudunmɔɔ Pɔli tεge wu labye wu na (2 Timote 4:11 ni Filemɔ 25).

W'a kushεgeε ni jεhεjεε pye ni Pɔli ni shiizhan tuun wemu ni wee di bi jaari na Kilε wo Jozaama pu yu shi wu mu, shi wemu jε Yawutuu wε ge. Piimu p'a Yesu ja, na wu kapyege ki ja, na wu jomɔ pu bε logo ge, w'a yegejε gbegele pye pee mu fo na jomɔ nizinmε ta Yesu shizhaa na, na na pe jomɔ pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana jηjɔ

Luka ya we Kitabu we ka ba sεmε jε wε, na wu tun wu najii Teyofili mu, wee bye fanha ki wo sipyigbɔ wa (Luka 1:3) ni piimu bεeri p'a Girεkii jomɔ pu yu ge. Wee Teyofili we bε bye kanna wu jε Yawutu wε, ba Luka yε pyaa jε wε. Wu funjɔ bye w'i li shε na konɔ ke bεeri wo Shɔvɔɔ ni ki Kafɔɔ wu jε Yesu. Kama kavɔɔ wu bye wii wemu ya jani fo xuuni ge. Lee na w'a kii keree kii lɔ kacε na, na ki deele ka saama na.

Jozaama Kitabu wu kafila jηgbɔyɔ

Luka 1–2 Yesu ni Yohana Batizelipye wo ze keree.

Luka 3:1–4:13 Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ yεε ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Luka 4:14–9:50 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Luka 9:51–19:27 Yesu ya para lemu pye ge, na lɔ Galile ni na se Zheruzalɛmu ni. W'a talenεε nijenεε nijehenεε jo wà.

Luka 19:28–23:56 Yesu wo labye we ni wu xu we Zheruzalɛmu kulo li ni.

Luka 24 Yesu ya je na foro xu ni fo na she nɔ wu dugiduun wu na fugba wu ni.

Kitabu wu kakana jɔnɔ

¹ Na ceborona Teyofili,

Keree kii k'a pye wù niɲε ni ge, sipyii ya jɔ kɔn na kee kafila kani. ² Kee keree k'a pye piimu jii na, na co ki jɔ kɔnduun wu na, a tuduro di gan pu mu p'a Kile kafila wu yu ge, pee ya kii keree kii jomɔ jo wèe mu. A ki kavεε di ki ka na bε ni ki javεε pu wo jogana li ni. ³ Keree kii bεeri k'a pye, fo ki jɔ kɔnduun wu ni ge, nε bε ya kee suguri xuuni. Lee wuu na l'a saha na nε yaa na kee keree kii ka, na ki sogi sogi kiyε na mu mu, Teyofili. ⁴ Keree kiimu ni m'a kalaa ge, kɔnhɔ m'a dà li na na can ye pile li wa kee keree kee.

Melɛke wa ya Yohana Batizelipye ze jo

⁵ Na Herɔdi yaha saanra ti na Zhude jɔnɔ ni, Yawutuu wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wa bye wà, wu mεge di je na Zakari. Abiya wo kurunɔ ki wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wa wu bye wii. Wu shɔ bye saraya jaha shɔɔnrivεε jɔnɔfεε Arɔn poro wa;

wee meɛɛ ki bye na Elizabeti. ⁶ Pu shuun wu beeri nidiiye yi bye Kile naha taan. Zo wa shishiin bye pu na Kafoo Kile wo nomeejogoo ki ni we. ⁷ Ga pya be bye pu mu we, bani Elizabeti bye seganha. Pu shuun wu beeri d'a le.

⁸ Caɗa ka, na Zakari yaha saraya naha shoonrivere ti ni Kile naha taan, wu wo kurunɔ ki tuun wu ni. ⁹ A p'i wu naha bulo, na be ni saraya naha shoonrivoo pu wo kalɛ li ni, na wu je Kile-peeɛɛ pugbaho ki ni, wu nudanga wusuna wu le. ¹⁰ Sipyii pu beeri bye Kile-nerɛɛ na kpeenge ki na, wusuna wu leduun wu ni. ¹¹ A Kile wo meleke wa di wuye she Zakari na, wee meleke wu bye nudanga wusuna saraya yi tawologo ki kanige ce. ¹² Zakari ya wee na tuun wemu ni ge, a wu hakili di wuregi, a wu fya. ¹³ Ga, a meleke wu wu pye: «Zakari, ma ganha fya we, bani ma Kile-nerɛɛ k'a co. Ma sho Elizabeti na ba ja se ma mu. Ma na ba wu meɛɛ le Yohana. ¹⁴ Ma na ba fundanga pyi, ma funɔ na faha, sipyiɛɛɛ na ba fundanga pye wu ze wu wuu na. ¹⁵ Wu na ba bye sipyigbo Kafoo Kile naha taan, wu da ba duven kelee kafugo yagbaga ka shishiin gbuu we. Wu na ba ni Fefere Munaa na, fo wu tigiduun ni. ¹⁶ Wu na ba Izirayeli wo sipyii niɛɛɛɛ neri pu Kafoo Kile kabaɗa yiri. ¹⁷ Sefere munaa le l'a bye Kile tudunmoo Eli ni ge, lee ninunɔ na ba bye wu be ni w'a naari Kile naha taan, konho wu tii ni pu nagoo te ya, wu Kile nomee cobaalaa neri fo p'a sipyitiiye fungonyo tuuyo ta, konho wu shi wu gbegele, wu wu yaha Kafoo naha na.»

¹⁸ A Zakari di meleke wu pye: «Ne na lee ce viinne dii we? Ne le, ne sho be d'a shiɛɛɛ ta.» ¹⁹ A

mélékε wu wu ɲɔ shɔ na: «Nε ɲε Gaburiyeli. Nε yeree Kile ɲaha tàan. Nε tun na pa ba jo ni ma ni, di pe Jozaama pe jo ma mu. ²⁰ Li wii, ma ɲɔ na ba bɔ, ma da já jo wε, fo kii keree kii ɲɔ ba fa caɲa kemu, bani nε jomɔ pe pu da ba fa pu tuun ni ge, mu ya dà pee na wε.»

²¹ Sipyii pu bεeri bi Zakari sigee. Wu na mɔ Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni, a lee di bye pu mu kakanhana. ²² W'a foro tuun wemu ni ge, wu ya já jo ni pu ni wε. A p'i li cε na kashεε la w'a ɲa na wu yaha Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni. Na wu yaha wu ya já jo wε, a w'i ɲaha sheshεere ta pye ni keye ni.

²³ Zakari wo labye wu cabyaa ki ɲɔ ya pa fa ge, a wu guri kari wu puga. ²⁴ A cabyaa kii di doro, a wu shɔ Elizabeti di yere yacere na, na ηmɔhɔ yebyaa kaguro, na jo: ²⁵ «Kafɔɔ Kile w'a li pye mu nε mu, w'a wu ɲii taha nε na tuun wemu ni ge, na nε fanhara keree laha nε ɲunɔ ni sipyii tε ni.»

Mélékε w'a Yesu ze jo

²⁶ Elizabeti laa li yeɲε gbaara wogo ki na, a Kile di mélékε Gaburiyeli tun kari Galile kulo la ni; lee mεge ɲε Nazareti, ²⁷ na she nacebaa doɲiɲε fuceri wa mu. Ná wa wu bi wee co, wee mεge ɲε Yusufu; Dawuda shi wu ni w'a foro. Nacebaa doɲiɲε fuceri wu mεge ki bye Mariyama. ²⁸ A mélékε wu jé wà wu yiri, na wu pye: «Fεrεmε bye, mu we w'a ɲaɲiɲε ta ge, Kafɔɔ Kile wa ni mu ni.»

²⁹ A Mariyama hakili di wuregi pee jomɔ pe wuu na, wu bi wu funɲɔ shaa na, we fò we kəri na já bye leke wε. ³⁰ A mélékε wu wu pye: «Ma ganha fya wε Mariyama, bani m'a fεrεmε ta Kile mu. ³¹ Li wii, ma na ba yere yacere na, na ja se, ma na ba

wee mεge le Yesu. ³² Wu na ba bye sipyigbɔ, wu na ba yiri Kilε-gbɔtabaaga Ja. Kafɔɔ Kilε na ba wu tolε Dawuda wo saanra koro li kan wu mu. ³³ Wu na ba bye saan Yakuba shi wu nɔnɔ ni gbee; wu saanra t'a da ga xhɔ wε.» ³⁴ A Mariyama di mεleke wu pye: «Lee na ba bye pyegana lekε na wε, bani nε sanha ná shi cε wε?» ³⁵ A mεleke wu wu nɔ shɔ na: «Fεfεεε Munaa na ba digi ma na. Kilε-gbɔtabaaga sefεεε ti nime na ba ma tɔ. Lee wuu na Fεfεεε Ja we ma da ba se ge, wu na ba yiri Kilε Ja. ³⁶ Li wii, ma ceboroshɔ Elizabeti wemu w'a lε ge, wee bε w'a yere yacεε na, wu na ba ja se. Wee wemu wu bi yiri na seganha ge, ke yeηε ke wa wu laa li yeηε gbaara wogo. ³⁷ Bani yafin ya Kilε jani wε.»

³⁸ Wee tuun wu ni a Mariyama di jo: «Kafɔɔ Kilε bulozhɔ wu we nε, wu li pye na mu ba m'a li jo wε.» Lee kadugo na a mεleke wu gari, na laha wu tãan.

Mariyama ya she foro Elizabeti na

³⁹ Wee tuun wu ni a Mariyama di yiri, na gari tɔvuyo na faaboboyo fiige ki ni, na she nɔ Zhude kulo la ni, ⁴⁰ na jé Zakari kaban, na Elizabeti shaari. ⁴¹ Ba Elizabeti ya Mariyama fò mujuu li logo wε, a pya wu nεhe wu funnɔ ni. A Elizabeti di ji Fεfεεε Munaa na. ⁴² A wu mujuugbɔɔ wá na: «Mu nε duba pya na toro cεe pusamaa bεeri tãan! Pya we ma da ba se ge, wee bε nε duba pya! ⁴³ Jɔgɔ nε nε fo na Kafɔɔ bε nu wu na pa foro na na wε. ⁴⁴ Li wii nε mu fò mujuu li logo tuun wemu ni ge, a pya wu fundanga wo di nεhe nε funnɔ ni. ⁴⁵ Mariyama, mu nε duba pya, bani Kafɔɔ Kilε ya yemu jo mu mu ge, mu ya dà li na na yee nɔ na ba fa!»

Mariyama ya yogo kemu cee ge

- 46 A Mariyama di jo:
 «Nε Kafɔɔ Kile pεε na zɔ wu na.
 47 Na funnɔ nidanga wo wu jε na Shɔvɔɔ Kile
 ni,
 48 bani wu bulozhɔ we w'a wuyε tirige ge,
 w'a wu jii taha wu na.
 Li wii, na co nimε na, shi we w'a ma ge,
 wu bεeri na ba nε pyi duba pya,
 49 bani Se Bεeri Fɔɔ Kile ya kagbɔɔ pye nε mu,
 wu mεge ki jε fεfεε.
 50 W'a junnɔ jaari wu jii fyaara sipyii na,
 fo na she nɔ pu shi nibama wu bεeri na.
 51 W'a sefεεε keree pye ni wu keye ni,
 na tabaara fungɔnyɔ caaga.
 52 W'a fanhafεε tirige na laha pu saanra korogoo
 na,
 pii p'a tigi ge, na pee yirige.
 53 W'a xuugo fεε tin yalijenεε na,
 na lafεε kewayya wuu yaha kari.
 54 W'a wu kapyebye Izirayeli wu tεge.
 A wu funnɔ di do ni wuyε pyaa jinjaara keree
 ki ni
 55 Ibirayima ni wu kadugo ki shizhaa na fo gbee
 ma na jo, ba w'a bi jɔmεε li lɔ
 wù sefεεε pu mu wε.»
 56 A Mariyama di gori Elizabeti yiri, na yeye
 taanri shishiin pye. Lee kadugo na na guri kari wu
 puga.

Yohana Batizelipye ze keree

- 57 Elizabeti tigiduun ya pa nɔ ge, a wu funana se.
 58 Ba wu tiinjii ni wu cebooloo p'a logo na Kafɔɔ
 Kile ya wu jinjaara ti pεε wu shizhaa na wε, na
 binne funnɔ tãan ni wu ni.

59 Pya wu cazege cana gbarataanri wogo, a p'i ba di ba wu cekoonro pye. Pu funno bye p'i wu to Zakari mege le wu na, 60 ga, a nufoo wu jo na: «Ahayi, wu mege ki da le Yohana.» 61 A p'i wu pye na: «Ga mu sipya wa shishiin mege di wa mu-i de?» 62 A p'i pya wu to wu yege ni naha sheshere ni, na wu funno wa wu mege keke le pya wu na we? 63 A Zakari di walaa sha pu mu, na yi ka wu na na: «Wu mege ki wa Yohana.» A l'i pu beeri fo. 64 Taapile ni a Zakari no k'i mugi, a wu ja na yu, na Kile so. 65 A pu tiinjii pu beeri di fya. Sipyii pu bi lee nibyii le yu Zhude faaboboyo fiige ki beeri ni. 66 Yi logovee beeri bi pu funno shaa ni kii keree kii ni, a p'i jo: «We pya we na ba bye naha we?» Bani Kafoo Kile wo sefere ti bye wu na.

Zakari ya yogo kemu cee ge

67 Wee tuun wu ni a pya wu to Zakari di ni Fefere Munaa na. A wu kapaŋaa jo na:

68 «Kafoo Izirayeli wo Kile we w'a soni,
bani w'a wu nii taha wu sipyii pu na,
na pu nuno wolo.

69 W'a Shoo baraga wo yirige we mu
na foro wu kapyebye Dawuda shi wu ni.

70 Wu bi wee kaa jo fo taatuunnō ni
wu tudunmoo fefere wuu pu no ni,

71 na wu na ba we tanha wu pen na,
na wu sho na wu wolo wu kovee beeri keje ni,

72 na wu ninaara keree no fa wu sefele pu shizhaa
na,

na wu fungongo yaha wu fefere nomē li na.

73 Wu bi kaa wu sefele Ibirayima mu,

74 na wu na ba wu sho wu pen na,

kənhə wù lowagaa wuu di da labye pyi wu mu,
 75 wù bye fεεεε wuu,
 nidiimεε wu ɲaha taaŋ
 wù shi wu caŋa ɲehεε ki bεeri ni.
 76 Mu bε na pya, ma na ba yiri
 Kilε-gbətabaaga tudunmɔ,
 bani ma na ba ɲaari Kafɔɔ ɲahagbaa na,
 na wu korogoo ki yari.
 77 Ma na ba li shε wu sipyii pu na
 na wu na ba ɲuwuuro kan pu mu,
 bani pu jurumu w'a yafa pu mu
 78 wèe wo Kilε wu wo ɲiɲaara te
 ni wu saama pu gbɔɔrɔ ni.
 Yee gbɔɔrɔ ni ɲimugunɔ ya nɔ wèe na
 na yiri fugba we ni.
 79 Pii p'a tiin piige ni ni xu ɲimε ni ge,
 w'a kpεεngε yeege pee mu,
 na wèe tɔɔyɔ yaha ɲaɲiɲε koo ni.»
 80 Ayiwa, wee pya wu bi lεgi, na se ɲaha na
 fungɔngɔ fεεε ni. A wu gori siwaga ki ni, fo na shε
 wu shɛduun nɔ Izirayeli na.

2

Yesu ze keree (*Macoo 1:18-25*)

1 Wee tuun wu ni Oromε saannaa Ogusiti bi
 tuduro kan na fiye yi sipyii pu bεeri mεyε yi ka.
 2 Pee kama pu nizhiimε ya Kirinusi ta wu ɲε Siiri
 fiige ki gbafenεeri. 3 A sipyii pu bεeri di gari pu
 kulogoo ni, kənhə pu mεyε di shε ga wà.
 4 A Yusufu bε di foro Nazarɛti ni, lee ɲε Galile
 fiige ki kulo la. Na gari Bɛtilɛhemu kulo li ni Zhude

fiige ki ni, lee ꝑe saannaa Dawuda wo kulo le. Bani Dawuda shi shen wu ꝑe wii. ⁵ A wu gari wà, kònho wu ni wu curò Mariyama mɛyɛ di she ga. Mariyama laa wo wu bye. ⁶ Na pu yaha Betilehemu ni, a Mariyama tigiduun di nɔ. ⁷ A wu wu funazhiire se, na fàya migile pya wu na, na wu sinniɛ shɔngɔ logbakɔrɔ ni, bani pu ya xuu ta nabuun tatigiɛ puga ki ni wɛ.

Mɛlɛkɛ wa ya wuyɛ shɛ yatɔnahamaa pu na

⁸ Yatɔnahamaa pii bye kee fiige ki ni, pee bi shuun ꝑii na siponɔ ki ni, na pu yatɔɔyɔ kasɛri. ⁹ A Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa di ba yere pu ꝑɔ na. A Kafɔɔ Kilɛ wo nɔɔrɔ wu ꝑi ꝑi pu kabaya yi bɛɛri na. A p'i fya xuuni. ¹⁰ Ga, a mɛlɛkɛ wu pu pye: «Yi ganha fya wɛ, bani fundangbɔhɔ Jozaama n'a da jo yi mu, pee na ba bye sipyii pu bɛɛri wo. ¹¹ Wii mɛ, Shɔvɔɔ w'a se niꝑaa yee mu Dawuda kulo li ni, wee wu ꝑe Kirisa we, na nɔhɔ pye Kafɔɔ we. ¹² Li ꝑaha sheshɛɛɛ ti wa te, yi na ba pubinnɛ la ꝑa, fàya na migile li na, na li sinniɛ shɔngɔ logbakɔrɔ ni.» ¹³ Taapile ni a mɛlɛkɛɛ kuruyo niꝑɛhɛyɛ di ba binne wee mɛlɛkɛ wu tãan, na yiri fugba we ni. Pu bi Kilɛ sɔni na yu: ¹⁴ «Kilɛ w'a sɔni fugba lii lii we ni!

Naniɛ ki pye niɛ ke na
wu ꝑidaan sipyii niɛ ni!»

¹⁵ Ba pee mɛlɛkɛɛ p'a laha yatɔnahamaa pu tãan, na kari fugba we ni wɛ, a yatɔnahamaa p'i yi jo puyɛ mu na: «Yi pa wù shɛ fo Betilehemu ni. Le kapyexhɔɔ le kaa Kafɔɔ Kilɛ ya jo wù mu ge, wù shɛ li ꝑa.» ¹⁶ A p'i gari tɔvuyo na, na shɛ Mariyama ni Yusufu ta wà, ni pubinnɛ le; lee bi sinniɛ shɔngɔ logbakɔrɔ ni. ¹⁷ Ba p'a pubinnɛ li ꝑa wɛ, jomɔ pemu

ya jo pu mu wee pya wu shizhaa na ge, a p'i pee paari. ¹⁸ A l'i bye kakanhana yatɔɔnahamaa pu jomɔ pu logovɛɛ pu bɛɛri mu. ¹⁹ A Mariyama di kii keree kii bɛɛri yaha wuyɛ funɲɔ ni, na wu funɲɔ kɔɔn ki na. ²⁰ Lee kadugo na a yatɔɔnahamaa p'i guri, na ganha na Kile pɛɛɛ, na wu sɔni, na gaanji, p'a keree kiimu logo, na kiimu ɲa ge, kee bɛɛri wuu na. Ki bɛɛri ya pye na bɛ ni mɛɛkɛ wu wo jomɔ pu jogana li ni pu mu.

Yesu mɛgɛ k'a le

²¹ Ba pubinne li cabyaa gbarataanri w'a fa wɛ, a p'i wu cekɔɔnrɔ pye na wu mɛgɛ le Yesu. Mɛɛkɛ w'a bi kee mɛgɛ ke le wu na, na ta wu nu wu sanha yere wu yacɛɛ na wɛ.

Yesu ya kan Kile mu Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni

²² Ba Mariyama sivɛɛɛ ti cabyaa k'a fa wɛ, na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, a Yusufu ni Mariyama di gari ni pya wu ni Zheruzalɛmu ni, na shɛ wu kan Kafɔɔ Kile mu, ²³ ma na jo ba l'a ka Kafɔɔ Kile wo saliya wu ni wɛ na: «Funazhiigee ki bɛɛri ki pye Kafɔɔ Kile wogoo.»*

²⁴ Kafɔɔ Kile wo saliya w'a bi fɛfɛɛɛ saraga kemu kaa yu ge, a p'i kee bɛ wolo: «Xobangaa shuun kelee gbegbe shazhibiye shuun.»*

²⁵ Ná wa bye Zheruzalɛmu ni wu mɛgɛ ɲɛ na Simiɲɔ. Sipyitiime, Kile ɲi fyaara sipya wu bye wii. Wu bi Izirayeli wo Shɔvɔɔ wu sigɛɛ; Fɛfɛɛɛ Munaa bye wu na. ²⁶ Lee bi li shɛ wu na na Kile na ba Shɔvɔɔ wemu tun na pa ge, na Simiɲɔ da xhu ni wu ya wu ɲii taha wee na wɛ. ²⁷ A Fɛfɛɛɛ Munaa l'i

* **2:23** Ekizode 13:2, 12, 15 * **2:24** Levitike 12:8

wu ɲaha co na kari Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Tuun wemu ni Yesu sefɛɛ p'a jé ni wu ni saliya wu keree ki zhɔɔnri wuu na ge, ²⁸ a Simiɲɔ di pubinnɛ li lɔ wu keye ni, na Kile sɔ na jo:

²⁹ «Kafɔɔ Kile, nime ma na já ma bulo wu yaha w'a gaanɲi ɲaɲiɲɛ na, na be ni ma jomɔ pu ni,

³⁰ bani na ɲii l'a Shɔvɔɔ wu ɲa,

³¹ m'a wemu gbegele sipyii pu beɛri mu ge.

³² Wu na ba bye kpɛɛngɛ,
na kpɛɛngɛ yeege shi wu beɛri mu,

ali wemu be ɲɛ Yawutuu wɛ,

na nɔɔrɔ taha Izirayeli, ma sipyii pu na.»

³³ Simiɲɔ ya jomɔ pemu jo Yesu shizhaa na ge, a pee di bye kakanhana pya wu to ni wu nu wu mu. ³⁴ A Simiɲɔ di duba pye pu mu, na yi jo pya wu nu Mariyama mu na: «Li wii, we pya we ya pa Izirayeli shɛɛn niɲɛhɛmɛɛ tuuro ni pu yirige wuu na. Wu na ba bye ɲaha shɛshɛɛɛɛ, nakaara na ba byi temu keree na ge, ³⁵ kɔnhɔ sipyiɲɛhɛmɛɛ fungɔɲɔ di foro kpɛɛngɛ na. Mu kunni Mariyama, nɛɛ wa na ba mu kanha, kanna ɲmɔpara l'a ma zɔ su.»

Kile tudunmɔɔ Anɛ keree

³⁶ Cee Kile tudunmɔɔ wa be bye wà, wee mɛge bye Anɛ. Fanuweli poro wu bye wii, Azɛri shi wu ni w'a foro. Wu bi shi niɲɛhɛmɛɛ ta. Wu doɲiɲɛ wo, nacɛbaa wo w'a kan ná wa mu. A wu yee gbarashuun pye ni wee ná wu ni, lee kadugo na a ná wu xhu. ³⁷ A wu gori mu. Wu shi wu bi yee kelɛɛ gbarataanri ni shɛshɛɛɛɛ (84) xɔ. Wu bi foro Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaanɲa ki ni wɛ, ga wu bi Kile pɛɛɛ canɲa fara piige na, na suun leni na Kile ɲɛɛri.

³⁸ A wee di nɔ pu na wee tuun wuyε pyaa ni, na baraga taha Kilε na. A wu jo wee pya wu shizhaa na nuwuuro ti sigevεε pu bεeri mu Zheruzalεmu ni.

³⁹ Kafɔɔ Kilε ya nɔmεhεε kiimu jo saliya Kitabu wu ni pya gan na Kilε mu ge, ba Yesu sefεε p'a kee bεeri nɔ fa wε, na guri pa Galile fiige ki ni, na gari Nazareti ni. Lee nε puyε pyaa wo kulo le. ⁴⁰ Pya wu bi legi, na baraga taa. Wu bi ni fungɔngɔ fεεε na, Kilε wo fεεεε pe bye wu na.

Yesu ya yee kε ni shuun ta

⁴¹ Kilε ya Yawutuu nɔnɔ wolo bulooro ni Misira fiige ki ni. A tee Nuwuuro t'i neri kalenε pu mu. Yee bεeri Yesu sefεε pu na she lee kalenε le gba Zheruzalεmu ni. ⁴² Ba Yesu ya yee kε ni shuun ta wε, a p'i gari Zheruzalεmu ni kalenε li ni, na bε ni pu wo kalεε li ni. ⁴³ Ba kalenε li cabyaa k'a fa wε, a p'i koo lɔ na se puga, ga, a Yesu nɔhɔcεεεε wo wu gori pu kadugo Zheruzalεmu ni, wu sefεε pu bi lee cε wε. ⁴⁴ A p'i li yaha na Yesu na da ni pee naarinii pu ni. A p'i cana nigin nara pye na wu shaa pu cebooloo, ni pu cεvεε pu tε ni. ⁴⁵ Pu ya wu na-ε ge, na guri pa wu sha Zheruzalεmu ni. ⁴⁶ Cabyaa taanri nidorogo na, a p'i she wu ta Kilε-pεεnεε pugbɔhɔ ki ni, wu nidεεngε ki bye saliya karamɔgɔlɔɔ pu ni nε ni, na pee jomɔ nuri, na pu yegee. ⁴⁷ Pii pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a wu fungɔngɔ fεεε te, ni wu nɔshɔɔrɔ ti pyegana di bye pu bεeri mu kakanhana. ⁴⁸ Ba wu sefεε p'a wu na wε, a l'i bye pu mu kakanhana, a wu nu wu wu pye: «Pya, lekε na m'a le pye wu na wε? Li wii! Nε ni ma to wu funjɔnrɔgɔ wuu pu bi mu shaa.»

49 A wu pu pye: «Naha na yi bi na shaa wε? Ta yee ya li cε na nε yaa na ta na To Kilε wu puga ki ni wε?» 50 Ga jomɔ pe w'a jo pu mu ge, pu ya pee cε wε.

51 A Yesu di gari ni pu ni Nazarɛti ni, na guu pu mu. A wu nu wu kunni di kii keree kii bεeri yaha wuyε funɲɔ ni. 52 Yesu bi lεgi fungɔngɔ ni ceepuuro ni; a wu kaa di daan Kilε ni sipyii pu bεeri ni.

3

*Yohana Batizelipye wo Kilε jomɔ yεε
(Macao 3:1-12; Marika 1:1-8; Yohana 1:19-28)*

1 Oromε saannaa Tiberi wo saanra ti yee kε ni kaguro wuu, lee wa bi Pɔnsi Pilate ta Zhude fiige ki gbafenεeri; Herɔdi di bye Galile fiige ki ɲuɲɔ ni; wu ceborona Filipe di bye Iture ni Tirakoniti, yee fiye yi ɲuɲɔ ni; Lisinasi di bye Abileni fiige ki ɲuɲɔ ni. 2 Anε ni Kayifε bi bye saraya ɲaha shɔnrivεε ɲuɲɔfεε. Wee tuun wu ninumɔ ni, a Kilε jomɔ p'i nɔ Zakari ja Yohana na na wu yaha siwaga ki ni. 3 Yohana bi Zhurudεn Gba lɔhɔ ki kulogoo ki bεeri ɲaari, na Kilε jomɔ pu yεε pyi sipyii pu mu na pu daajεɲε jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu. 4 Ma na jo ba l'a ka Kilε tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni wε na:

«Mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:

Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!

5 Loguuyo ye bεeri na ba ɲi daanna.

Faaboboyo ni boboɲɔɔ ki bεeri

na ba digi na daanna.

Konahaya ye bεeri na ba dii.

Takokaya ye bεeri ɲɔ na ba daanna.

6 Kile ya Adama nagoo shoo shogana lemu na ge, sipyii beeri na ba lee na.»*

7 Sipyii pii pu bi ma na batizeni Yohana mu ge, wu bi yi yu pee mu na: «Yee maton nagoo piiri, jogo w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana le naha na we? 8 Kapyegeee kiimu k'a li shee na y'a daajene jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. Yi ganha ba yu yiyee funyo ni na Ibirayima wu ne yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na ja ye faakageeye ye neri na pye Ibirayima nagoo. 9 Ali nime, kacerege k'a lo na xo, di da tiye yi niyee yi cere. Tige beeri ki ne ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gon, na ki wa na ni.»

10 A sipyiire t'i ganha na wu yegee na: «Wee tuun wu ni wee ya yaa na leke pye we?» 11 A wu pu no sho na: «Fadeye shuun ne wemu mu ge, wu nigin kan funmo fo mu. Yalige yaaga ne wemu mu ge, wu be wu li pye mu.»

12 A fanhafee wari shovoo pii be di ba, konho p'i batize, a pee di wu pye na: «Karamogo, wee ya yaa na leke pye we?» 13 A wu pu no sho na: «We kaa l'a jo yi mu ge, yi ganha da yaaga sho di doro wee junjo ni we.»

14 A sorosii pii be di wu yege na: «Wee do, wee ya yaa na leke pye we?» A wu pu pye: «Yi ganha bu sipya wa shishiin wo wari sho wu na fanha na we. Yi ganha kafineye taga wa shishiin toogo le we. Yi yiyee yaha yi saraa na.»

15 Sipyii pu bi lee nibana sigee, pu beeri bi pu funyo kon Yohana shizhaa na, wu bu da wee ne Kirisa wu we. 16 A Yohana di pu beeri no sho na:

* 3:6 Ezayi 40:3-5

«Nε kunni wa yee batizeni lɔhɔ yε ni. Ga wa w'a ma, wee fanha ya jɛhε nε wogo na. Nε yaa ni wu tanhaya mεεrε bε zanha ni wε. Wee na ba yi batize Fεfεεrε Munaa ni na ni. ¹⁷ Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu kenε ni, wu na ba wu shinma saɲa ki foolo na wolo sigiye yi ni. Wu na ba shinma pya wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sòrogo nafugibaaga ni.» ¹⁸ Yohana bi jomɔ patii niɲehemε bε taga na sipyii pu yeri, na Kilε wo Jozaama pe yu pu mu.

¹⁹ Ga Yohana bi fiige ki jɔɲɔfɔɔ Herɔdi nahama she wu na. Bani wee bi wu ceborona Filipe shɔ Herɔjasi kɔn shɔ wu na. Na wu nahama jo wu na wu kakuuyo yi saya bεeri bε wuu na. ²⁰ Lee kadugo na a Herɔdi di kakuunɔ la bε pye sanha na Yohana le kaso ni.

Yesu Kirisa batizeli

(Macoo 3:13-17; Marika 1:9-11)

²¹ Ba sipyii pu bεeri ya batize xɔ wε, a Yesu bε di batize. Na wu yaha Kilε-jεrεgε ki na, a fugba wu jɔ di mugi; ²² a Fεfεεrε Munaa di digi wu na, ba gbegbe shazhira jε wε. A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu jε nε jidaan Ja, mu kaa ya dan nε ni tɛhεnε baa.»

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige

(Macoo 1:1-17)

²³ Yesu ya wu labye wu jɔ kɔn tuun wemu ni ge, wu shi wu bi yee kelεε taanri (30) shi xɔ. Sipyii fungɔngɔ na na Yusufu ja wu jε wii.

Yusufu bi bye Heli ja.

²⁴ Heli ya foro Matati ni.

Matati di foro Levi ni.

Levi di foro Meliki ni.

- Mēliki di foro Zhanayi ni.
 Zhanayi di foro Yusufu ni.
 25 Yusufu di foro Matitiya ni.
 Matitiya di foro Aməsi ni.
 Aməsi di foro Naxhumi ni.
 Naxhumi di foro Esili ni.
 Esili di foro Nagayi ni.
 26 Nagayi di foro Makati ni.
 Makati di foro Matitiya ni.
 Matitiya di foro Simeyi ni.
 Simeyi di foro Zhosēki ni.
 Zhosēki di foro Zhoda ni.
 27 Zhoda di foro Zhokana ni.
 Zhokana di foro Eresa ni.
 Eresa di foro Zorobabēli ni.
 Zorobabēli di foro Salacēli ni.
 Salacēli di foro Nēri ni.
 28 Nēri di foro Mēliki ni.
 Mēliki di foro Adi ni.
 Adi di foro Kōsamu ni.
 Kōsamu di foro Elimada ni.
 Elimada di foro Eri ni.
 29 Eri di foro Zhouzuwe ni.
 Zhouzuwe di foro Elizēri ni.
 Elizēri di foro Zhorimu ni.
 Zhorimu di foro Matati ni.
 Matati di foro Levi ni.
 30 Levi di foro Simijō ni.
 Simijō di foro Zhuda ni.
 Zhuda di foro Yusufu ni.
 Yusufu di foro Zhōnamu ni.
 Zhōnamu di foro Eliyakimu ni.
 31 Eliyakimu di foro Mēleya ni.
 Mēleya di foro Mēna ni.
 Mēna di foro Matata ni.
 Matata di foro Natan ni.

- Natan di foro Dawuda ni.
 32 Dawuda di foro Zhese* ni.
 Zhese di foro Obɛdi ni.
 Obɛdi di foro Bowazi ni.
 Bowazi di foro Salimɔ ni.
 Salimɔ di foro Naşon ni.
 33 Naşon di foro Aminadabi ni.
 Aminadabi di foro Adamini ni.
 Adamini di foro Arini ni.
 Arini di foro Ɛsirɔmu ni.
 Ɛsirɔmu di foro Pɛrɛzi ni.
 Pɛrɛzi di foro Zhuda ni.
 34 Zhuda di foro Yakuba ni.
 Yakuba di foro Ishaaga ni.
 Ishaaga di foro Ibirayima ni.
 Ibirayima di foro Teraki ni.
 Teraki di foro Nakɔri ni.
 Nakɔri di foro Serugi ni.
 35 Serugi di foro Eregu ni.
 Eregu di foro Pɛlɛgi ni.
 Pɛlɛgi di foro Hɛbɛri ni.
 Hɛbɛri di foro Selaki ni.
 36 Selaki di foro Kayinamu ni.
 Kayinamu di foro Aripakisadi ni.
 Aripakisadi di foro Sɛmu ni.
 Sɛmu di foro Nuxhun ni.
 Nuxhun di foro Lɛmeki ni.
 37 Lɛmeki di foro Mɛtusela ni.
 Mɛtusela di foro Henɔki ni.
 Henɔki di foro Zhɛrɛdi ni.
 Zhɛrɛdi di foro Malelɛli ni.
 Malelɛli di foro Kena ni.
 38 Kena di foro Enɔsi ni.
 Enɔsi di foro Sɛti ni.
 Sɛti di foro Adama ni.

* **3:32 Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

Adama di foro Kile ni.

4

*Yesu Kirisa nɔwuuro
(Macoo 4:1-11; Marika 1:12-13)*

¹ Ba Yesu ya ɲi Fɛfɛɛɛ Muna li na wɛ, na guri yiri Zhuruden Gba wu ɲɔ ki na. A Fɛfɛɛɛ Muna di wu ɲaha co na kari siwaga ki ni. ² A wu cabyaa kelɛ sheshɛɛɛ (40) pye Shitaanni na wu taanna na wii. Wu ya ta yalige ka shishiin li yee caya yi na wɛ. Yee caya yi na toro xɔ, a xuugo di wu ta.

³ Wee tuun wu ni a Shitaanni di wu pye: «Ma bi ɲɛ Kile wo Ja we, ke faakagerɛɛ ke pye na ki ɲɛri buuri.» ⁴ A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nɔ yalige yɛ wa sipya ɲɔ shaa wɛ.»*

⁵ Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni fugba ni, na she koɲɔ saanra ti bɛɛri she wu na taapile ni. ⁶ A Shitaanni di wu pye: «Nɛ na te ɲuɲɔ fɛɛɛ te ni ti nɔɔɔ wu bɛɛri kan ma mu, bani t'a jɛ nɛ kenɛ ni. N'a giin di ti kan wemu mu ge, di ti kan wee mu. ⁷ Ma bu nuguro sin nɛ fɛɛ ni, yee bɛɛri na bye ma woyo.» ⁸ A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«M'a ma Kafɔɔ Kile yɛ pɛɛɛ,

ma da labye pyi wee yɛ nigin mu.»*

⁹ A Shitaanni di wu ɲaha co sanha, na kari Zheruzalɛmu ni, na wu yaha Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ɲidii li ni, na wu pye: «Ma bi ɲɛ Kile wo Ja we, kɔn to ɲiɲɛ na. ¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kile na ma kaa jo wu mɛɛkɛɛ pu mu

* **4:4** Duterɛnɔmɛ 8:3 * **4:8** Duterɛnɔmɛ 6:13

na p'a ma kaseri.

11 Pu na ma co pu keye ni,
kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu kagerɛnɛ
yafiin na wɛ.»*

12 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu
ni na:

«Ma ganha bu ma Kafɔɔ Kile taanna wii wɛ.»*

13 Ba Shitaanni ya xɔ tee nɔwuuro ti beeri ni wɛ,
na gari na wu yaha wà, fo wu ɲidaan tuun wa betii.

*Yesu ya wu labye ɲɔ kɔn Galile fiige ki ni
(Macoo 4:12-17; Marika 1:14-15)*

14 A Yesu di guri she Galile fiige ki ni Fɛfɛɛɛ
Munaa gbɔɔrɔ ni. Wu mɛgɛ ki bi foro fiige ki beeri
ni. 15 W'a bi sipyii kalaa pu Kile-pɛɛnɛ piyɛyɛ yi ni,
sipyii pu beeri di wu pɛɛ.

*Nazarɛti shɛɛn ya dà Yesu na wɛ
(Macoo 13:53-58; Marika 6:1-6)*

16 Yesu ya nɔ Nazarɛti ni, xuu wemu ni w'a bii
ge, na jé Kile-pɛɛnɛ puga ki ni cadɛɛngɛ ki ni, na
yìri yere, kɔnhɔ wu Kitabu wu kalaa. 17 A p'i Kile
tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu kan wu mu. A wu
wu ɲɔ mugi na xuu wa ta wà, l'a ka wà na:

18 «Kafɔɔ Munaa wa nɛ na,
bani w'a nɛ tìre,
kɔnhɔ nɛ Kile Jozaama jo la baa fɛɛ mu.
W'a nɛ tun na nɛ wu buloo ni kasolemɛɛ faha,
di fyɛnmɛɛ ɲɛmugunɔ yɛɛ pye,
di cɔnrɔmɔ fɛɛ wolo pu kanhama ni,

19 di Kafɔɔ wo fɛɛmɛ yee li yɛɛ pye.»*

* 4:11 Zaburuu 91:11-12
Ezayi 61:1-2

* 4:12 Duterɛnɔmɛ 6:16

* 4:19

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di Kitabu wu ɲɔ tɔ, na wu kan kapyebye wu mu, na diin, kɔnhɔ wu da pu kalaa. A Kilɛ-pɛɛɲɛ puga ki sipyii pu bɛɛri di ɲahaya kɔ le wu ni. ²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ɲɔ kɔn na yu pu mu na: «Pe Kitabu jomɔ pe y'a logo ɲɲaa ge, pee ɲɔ ya fa.» ²² Pu bɛɛri bi wu mɛsaɲa yu. Jozaama pe w'a jo ge, pee bye pu mu kakanhana. A p'i ganha na yu na: «Ta we ɲɛ mɛ Yusufu ja wu wɛ?»

²³ A Yesu di pu pye: «Nakaara baa, yee na ba le talenɛ le jo na: «Wɛɛ pyevɔɔ mayɛ cuɲɔ.» Yee na ba jo na: «Keree kii m'a pye Kapɛrinɔmɔ ni ge, wɛɛ ya ki kaa logo, ki shi pye nahamɛ bɛ mayɛ pyaa kulo li ni.»» ²⁴ A wu jo sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, Kilɛ tudunmɔ wa shishiin ya joni na ɲɔgi wuyɛ pyaa kulo ni wɛ. ²⁵ Ga n'a da yi jo yi mu can na, naxhugoshaa ɲɲɛhɛmɛɛ bi bye Izirayɛli fiige ni Kilɛ tudunmɔɔ Eli caɲa ɲii ni, tuun wemu ni waga ya yere na ta yee taanri ni yeye gbaara ge. A xuugbɔhɔ di jɛ kee fiige ki bɛɛri ni. ²⁶ Lee bɛ na, Eli ya ta tun wa shishiin yiri pu ni wɛ, fo naxhugoshɔ wa, wee bye Sidɔn fiige kulo la ni, lee mɛɛɛ ɲɛ Sarepita. ²⁷ Togo fɛɛ ɲɲɛhɛmɛɛ bɛ di bi bye Izirayɛli fiige ki ni Kilɛ tudunmɔɔ Elize caɲa ɲii ni. Lee bɛ na wa shishiin ya cuɲɔ pee ni wɛ, fo Siiri fiige sipya wa, wee mɛɛɛ ki bye Nama.»

²⁸ Ba Kilɛ-pɛɛɲɛ puga ki funɲɔ sipyii pu bɛɛri ya pee jomɔ pu logo wɛ, a pu logoo di yiri xuuni. ²⁹ A p'i yiri, na Yesu kile yeege kulo li ni. Pu kulo li bi yerenɛ bobonɔ kemu na ge, a p'i gari ni wu ni kee ɲunɔ ni, na p'i wu ɲmununɔ shan bobonɔ ki wege ki ni. ³⁰ Ga, a Yesu kunni di doro pu ɲɲɛ ni, na gari.

*Ná we w'a bi kanha jina keɛ ni ge
(Marika 1:21-28)*

³¹ A Yesu di gari Galile kulo la ni, lee meɛɛ ɲε Kapεrinomɔ. W'a bi sipyii pu kalaa cadεεnyε yi na wà. ³² A wu kalaa wu kangana l'i pu ɲaha wɔ xuuni, bani w'a bi yu ni sefεεε ni.

³³ Ná wa bye Kile-pεεɲε puga ki ni jina na ɲε wu ni, a wu xhuulo ni mujuugbɔɔ ni na: ³⁴ «Eyi! ɲaha mu di zhaa wèe feni wε Yesu Nazareti shen? M'a pa ba wù kyεεgi gε? Ne mu shi cε, Kile Fεfεεε wo mu ɲε.» ³⁵ A Yesu di din jina wu na na: «Cari mayε na! M'a foro we ná we ni!» A jina wu wu shan ɲiɲε na pu bεeri niɲε ni, na foro wu ni, wu ya yaaga pye wu na wε. ³⁶ A l'i bye kakanhana sipyii pu bεeri mu, fo pu na puyε yegee na: «Le kaa le bε do? Fanha ni sefεεε ni we ya yu ni jinaa ni, p'i foro sipyii ni!» ³⁷ Lee wuu na Yesu meɛɛ ya fiige ki bεeri ciri.

*Yesu ya yama fεε niɲεhemεε cuuɲɔ
(Macao 8:14-17; Marika 1:29-34)*

³⁸ Ba Yesu ya foro Kile-pεεɲε puga ki ni wε, na gari Simɔ kaban. Lee di Simɔ yafezhɔ niganhanɔ ta ceefuuro keɛ ni, a p'i Yesu ɲεeri na wu wu cuuɲɔ. ³⁹ A Yesu di she leele wu ɲuɲɔ ni, na jo ni fanha ni na ceefuuro ti ti foro wu ni. A ceefuuro t'i wu yaha. Taapile ni a wu yiri, na labye ɲɔ kɔn, na pu keree yàa.

⁴⁰ Caɲa ki na to xɔ, a sipyii di she wu yiri ni pu yama fεε bεeri ni. A wu wu keye taha pu bεeri nigin nigin na, na pu cuuɲɔ. ⁴¹ A jinaa bε di foro sipyiiɲεhemεε ni, p'a bi zele na: «Mu ɲε Kile Ja we.» Ga, a Yesu di din pu na. Wu ya ta sɔɔ pu jo wε, bani pee ya cε na wee wu wa Kirisa we.

*Yesu ya Kile kafila jo Kile-peene piyeyeyi ni
(Marika 1:35-39)*

⁴² Ba niga k'a mugi we, a Yesu di yiri kari siponjo ki xuu wa ni. Sipyii pu bi wu shaa. Ba p'a she no wu taan we, na wu kuuri konho wu ganha gari di pu yaha we. ⁴³ Ga, a wu pu pye na: «Fanha ki wa kii ne wu Kile saanra ti Jozaama pu jo kulogoo kisanjaa be ni, bani lee wuu na ne tun.» ⁴⁴ W'a bi Kile Kafila wu yere pyi Yawutuu fiige ki Kile-peene piyeyeyi ni.

5

*Yesu ya wu kalaapiire nizhiilee pu yiri
(Macoo 4:18-22; Marika 1:16-20)*

¹ Canja ka na Yesu yaha Zhenazarati Gba loho ki no na, sipyii pu bi wu canri, konho p'i Kile jomoo logo. ² A wu koroyo shuun wa na gba loho ki no na, fyashaa pu na foro yi ni. Pee bi pu joloo jii. ³ A wu je kee korogo ka ni, kee bye Simoo wogo, na li sha Simoo mu na wu korogo ki nununjo koroo ki na jeri. Ba lee ya pye we, a wu diin korogo ki ni, na sipyii pu kalaa.

⁴ Ba Yesu ya xo jomoo pu ni we, a wu Simoo pye: «Korogo ki fuloo tacogonjo ki ni, y'i yi joloo pu wa loho ki ni fyaa pu feni!» ⁵ A Simoo di wu no sho na: «Karamogo, wee ya shon labye na, wee ya ta yafiin be co we. Ga, ma jomoo pu wuu na, ne na jo wu wa loho ki ni.» ⁶ Ba lee ya pye we, a p'i fyanehemee co, fo pu jo wa no kon na gon. ⁷ A p'i ganha na pu kaafee pii kani ni keye ni korogo katii ni, na pu pa pu teger. A pee di ba. A p'i koroyo shuun wu beeri ni, fo koroyo yi na zhaa da minee loho ki ni.

⁸ Ba Simoo Pyeri ya lee na we, a wu nuguro sin Yesu fee ni, na jo: «Kafoo, laha ne taan, bani

jurumupye ne ne.» ⁹ Pu na pii fyaηehemee pii co, a l'i bye kakanhana pu ni pu kaafee pu beeri mu. ¹⁰ Zebede jalaa, Yakuba ni Yohana we w'a bye Simo kariyii ge, pee be bi li ta kakanhana. A Yesu di Simo pye na: «Ma ganha da vya we. Ga nime, ma na ba bye sipyii shavoo.» ¹¹ Wee tuun wu ni a p'i ba koroyoyi yereηe koroo ki na, na yi beeri yaha wa, na daha wu feni.

Yesu ya togo foo wa cuuηo
(Macao 8:1-4; Marika 1:40-45)

¹² Na Yesu yaha kulo la ni, na wa bye wa, togo bye wu cere ti beeri na. Ba w'a Yesu ηa tuun wemu ni we, a wu do na wu ηaha buri ηiηe na, na wu ηeeri, na jo: «Kafoo, mu bu soo, go mu na ja ne cuuηo.» ¹³ A Yesu di wu keηe yeege, na gbon wu na, na jo: «Ne soo mu wu cuuηo!» Taapile ni a togo k'i xho. ¹⁴ A Yesu di yi waha wu mu na: «Ma ganha bu ye ηaha jo wa shishiin be mu we. Ga, she maye she saraya ηaha shoonrivoo wu na! Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumo pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuuηo.»

¹⁵ Lee be na, a Yesu mege di ganha na foro na se ηaha na, fo sipyiiire t'a pa tiye pinne wu yiri, konho p'i wu jomoo pu logo, pu yama pu be di xho. ¹⁶ Ga Yesu bi se na Kile ηeeri wu ye nigin sipoo ki ni.

Yesu ya na kabanuxuyo shuun foo wa cuuηo
(Macao 9:1-8; Marika 2:1-12)

¹⁷ Caηa ka na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa, Farizheen ni saliya karamogoo pii nideenye bye wa. P'a bi pa na yiri Galile ni Zhude kulogoo ki beeri ni, ni Zheruzalemu ni. Kafoo wo sefeere ti bye Yesu ni na yama fee pu cuuηo. ¹⁸ A sipyii pii di ba ni

ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. A p'i ganha na wu shaa p'i wu lenɛ puga ki ni pu sinninɛ Yesu naha tãan. ¹⁹ Sipyii pu nehenɛ kenɛ ni, pu ya já gbara Yesu na wɛ. A p'i dugi puga ki nuɔɔ ni na katanɔ ki xuu wa lahala, na wee ná we ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni, Yesu naha tãan sipyii pu ninɛ ni.

²⁰ Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu na wɛ, na jo: «Ná we, ma jurumu w'a yafa ma mu.» ²¹ A saliya karamɔɔɔɔ ni Farizhen p'i ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: «We ná we ne sipyia weke wɛ, fɔ wu na Kile mege kyeege wɛ? Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipyia mu, ni Kile ye be wɛ?» ²² A Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ, na pu pye na: «Naha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni wɛ? ²³ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da naari.» Leki l'a faha wɛ? ²⁴ Ga, kɔnhɔ y'i li cɛ na Sipyia Ja wu yaha ninɛ ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu...» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ne w'a jo mu: Yiri, m'a ma yasinnege ki lɔ m'a se puga!» ²⁵ Taapile ni a wu yiri pu beeri nii na, na wu yasinnege ki lɔ na gaanɔ puga, na baraga tɛri Kile na. ²⁶ A l'i bye kakanhana pu mu, fo pu na baraga tɛri Kile na. A p'i fya xuuni na yu: «Wɛe ya kakanhana na ninɛ.»

Yesu ya Levi yiri

(Macao 9:9-13; Marika 2:13-17)

²⁷ Kii keree kii na toro xɔ, A Yesu di foro wà, na fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wa na, wee mege ki bye Levi. Wee nidɛnge ki bye fanhafɛɛ pu wari wu tashɔgɔ

ki ni. A Yesu di wu pye: «Taha na feni!» ²⁸ A Levi di yanmuyɔ yi beeri yaha wà, na yìri, na daha wu feni.

²⁹ Lee kadugo na a Levi di ba yaligee nijehenjeε yàa Yesu mu wu kaban. Fanhafεε wari shɔvεε nijehemεε ni sipyijehemεε piitiilee be pu bi pinne na li ni pu ni. ³⁰ A Farizheen ni saliya karamɔgɔlɔɔ di ganha na wu zɔ yu. A p'i Yesu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di li, na gbuu ni fanhafεε wari shɔvεε, ni jurumupyii piitiilee be ni wε?» ³¹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Sicuumɔ fεε mago je wεre fɔɔ na wε, fo yama fεε. ³² Sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri wε, fo jurumupyii, na pu yere pu jurumu wu na.»

*Kalaa nivomɔ ni kalaa nilε keree
(Macoo 9:14-17; Marika 2:18-22)*

³³ Sipyii pii ya jo ni Yesu ni, na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen pu wo kalaapiire te, pee ya suun leni tεεgεε nijehenjeε ni, na Kilε jεeri, na ta mu wo kalaapiire t'i li na gbuu.»

³⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ne je ba cenabun poo je wε. Yee na já cenabun poo kaafεε karamu pu suun le, na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? ³⁵ Ga caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ pu be na suun leni.»

*Nε wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaalε ni wε
(Macoo 9:16-17; Marika 2:21-22)*

³⁶ A Yesu di le talenε le be jo pu mu na: «Wa shishiin da ga fapunɔ shεengi favonɔ na, di dara falegε na wε. Lee bu bye, favonɔ ki nizhεengεne na gori, favonɔ li be da ga be falegε ki na wε. ³⁷ Wa shishiin di wa da ga duvenfomɔ le foroyo nilεye ni wε. Lee bu bye, duvenfomɔ wu na foroyo yi

shεengi, duven wu na wo, foroyo yi be na gyεegi.
³⁸ Ga duvenfomɔ ya yaa na le forofoyo ni. ³⁹ Ayiwa,
 we w'a duven nilε gba ge, wee da ga sɔɔ duvenfomɔ
 na wε, bani w'a ma jo na: «Nilε wu w'a taan.»»

6

*Yesu ya yemu jo cadεengε ki keree na ge
 (Macoo 12:1-8; Marika 2:23-28)*

¹ Cadεengε ka ni, Yesu bi doroo shinma kεreyε ya
 tε ni. A wu kalaapiire ti shinma seyε ya kɔn, na
 yi tuugo pu kadahaa ni, na wee pya wu kun. ² A
 Farizhεen pii di pu pye na: «Kaa lemu ya yaa li pye
 cadεengε ni wε, naha na yee di lee pyi wε?»

³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa
 saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta ge,
 w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-ε gε?
⁴ W'a jε Kilε-pεεηε puga ki ni, buuri we p'a wo na
 gaan Kilε mu ge, na yee buuri nyuɔ ya lɔ na li, na
 ya kan wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu bε mu. Na ta watii
 bi wee buuri we li ni saraya naha shɔɔnrivɔɔ pu yε
 bε wε. Ta yee sanha lee kalaa wε?» ⁵ A Yesu di pu
 pye sanha: «Sipyaa Ja wu jε cadεengε ki bε Kafɔɔ.»

*Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuunɔ cadεengε ka ni
 (Macoo 12:9-14; Marika 3:1-6)*

⁶ Cadεengε ka bε ni Yesu ya jε Kilε-pεεηε puga ka
 ni na sipyii kalaa. Ná wa bye wà wu kanige kenε
 ke na waha. ⁷ A saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhεen p'i
 ganha na Yesu kasεri, na wu wii wu bu da wu na
 da wu cuunɔ cadεengε ni, kɔnhɔ p'i kanunɔ ta di wu
 tɔɔgɔ le. ⁸ Ga Yesu bi pu fungɔnyɔ cε. Wee tuun wu
 ni a wu ná kewaga fɔɔ wu pye: «Yìri m'a yere sipyii
 pu niηε ni.» A wu yìri na yere. ⁹ A Yesu di pu pye:

«Na yi yegee, l'a saha na kasaana pye cadeεngε ni laa, na kakuunɔ pye? Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Lekε l'a saha wε?» ¹⁰ A wu nahha ki le sipyii pu ni, na pu bεeri wii ciri, lee kadugo na na wee nά wu pye: «Ma kenε ki sanha!» A wu ki sanha, a wu kenε k'i juunɔ. ¹¹ A pu logoo di yiri xuuni. A p'i ganha na puyε yegee lekε pu da bye Yesu na ge.

*Yesu ya tudunmɔɔ kε ni shuun nahha bulo
(Macoo 10:1-4; Marika 3:13-19)*

¹² Cana ka, Yesu ya kari faabobonɔ ka na, di zhe Kile ηεeri. A wu shɔn Kile ηεεge ki na. ¹³ Ba ηiga k'a mugi wε, a wu wu kalaapiire ti yiri. Na kε ni shuun nahha bulo pu ni, na pye Tudunmɔɔ. ¹⁴ Pee pu wa mε: Simɔ (a wu wee mεge le sanha Pyεeri), ni wu ceborona Andire, ni Yakuba, ni Yohana, ni Filipe, ni Batelemi, ¹⁵ ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ¹⁶ ni Yakuba ja Zhude, ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a Yesu le kenε ni.

*Yesu ya sipyii kalaa, na yama fεε cuunɔ
(Macoo 4:23-25)*

¹⁷ A Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i digi faabobonɔ ki na, na nɔ kpεεngbɔhɔ ka na. Wu kalaapiire ti ni ηehere ni sipyi ηehemεε pu bi bye wà. Pee bi pa na yiri Zhude fiige ki bεeri ni, ni Zheruzalemu, ni suumɔ lɔhɔ ki ηɔ fiige ki kugbɔhɔɔ, Tiiri ni Sidɔn ni. ¹⁸ Pu bi pa, kɔnhɔ pu ba wu jomɔ logo, wu pu cuunɔ. Pii p'a bi kanha jinaa kenε ni ge, pee bε ya cuunɔ. ¹⁹ Sipyii pu bεeri bi wu shaa p'i gbɔn wu na, bani sefεεε ti bi fɔro wu ni, na pu bεeri cuunɔ.

Duba nagoo ni laŋi nagoo
(*Macoo 5:1-12*)

²⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti wii,
na jo:

«Yee pii pu ɲɛ la baa fɛɛ ge,
yee ɲɛ duba nagoo,
bani Kilɛ saanra ti ɲɛ yee wuuro.

²¹ Xuugo wa yee piimu na nimɛ ge,
yee ɲɛ duba nagoo,
bani yee na ba din!

Yee piimu pu wa mɛhɛɛ suu nimɛ ge,
yee ɲɛ duba nagoo,
bani yee na ba zɛhɛɛ fundanga keɲɛ ni!

²² Sipyii bu yi kɔ,
na pu mago wo yi ni, na yi shɛhɛɛ,
na yi mɛkuuŋɔ yu na bani yi ɲɛ Sipyia Ja wuu,
wee tuun wu ni yi ɲɛ duba nagoo.

²³ «Kee caŋa ke, yi ɲahaya na ba daan xuuni, fo
na sirani fundanga keɲɛ ni, bani yi saraa w'a pɛɛ
fugba wu ni. Pu sefɛɛ pu bɛ ya Kilɛ tudunmɔɔ pu
kanha mu.

²⁴ «Ga yee naafuugbɔ fɛɛ,
bɔɔngɔ ki wa yee wogo,
bani yee ya yi wo ɲaɲɲɛ ki ta xɔ!

²⁵ Yee pii p'a tin yalijenɛɛ na nimɛ ge,
bɔɔngɔ ki wa yee wogo,
bani xuugo na ba yee ta!

Yee pii p'a zɛhɛni nimɛ ge,
bɔɔngɔ ki wa yee wogo,
bani yee ɲahaya na ba danha na mɛhɛɛ suu!

²⁶ Sipyii bɛɛri ba yi mɛsaŋa yu tuun wemu ni,
bɔɔngɔ ki wa yi mu,
bani lee pɛɛgana li na

pu sefεε ya tudunmᵋᵋ kafinejuu pu peλε!»

*Yi pεεn pu taan yi mu
(Macoo 5:38-48; 7:12)*

²⁷ «Ga yee pii pu wa ne jomᵋ pu nuri ge, n'a da yi jo yi mu, yi pεεn pu taan yi mu! Y'a kasaanᵋa pyi yi kᵋvεε na! ²⁸ Y'a duba pyi yi lanivεε mu! Pii p'a yi cogana kolo ge, yi da Kile neeri pee mu! ²⁹ Sipyā wa bu kadaa ja ma jibege nigin ni, ke ki be tagi wu mu. Wa bu ma fadegbᵋᵋᵋ lᵋ, ma ganha bu wu nahā kᵋn ma fadebire be lᵋ na we. ³⁰ Sipyāa sipyā w'a yaaga ka neeri ma mu ge, wu kan. Wa bu ma yaaga lᵋ, ma ganha bu weefᵋᵋ pye wu ki t'ereᵋe ma na we. ³¹ Yi funᵋᵋ wa sipyii p'a keree kiimu pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu.

³² «Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, masᵋᵋᵋ keke y'i da da lee ni we? Ali jurumupyii be ya taan ni pu taanniinεε ni. ³³ Pii p'a kasaanᵋa pyi yi na ge, yi ba kasaanᵋa pyi pee ye na, masᵋᵋᵋ keke y'i da da lee ni we? Ali lee jurumupyii be wa byi. ³⁴ Tadaᵋa wa yee na na yaaga ta piimu mu ge, yi ba fᵋᵋᵋ leni pee ye na, masᵋᵋᵋ keke y'i da da lee ni we? jurumupyii be wa fᵋᵋᵋ leni pu kaafεε na, kᵋnhᵋ p'i pu wogoo ki shi ta sanha. ³⁵ Ga yi pεεn pu taan yi mu, yi da kasaanᵋa pyi pu na, yi da fᵋᵋᵋ leni pu na yi ganha bu yi funyᵋ yaha yaaga da na pu mu we! Yi na ba kuduun ta, yi na ba bye Kile-gbᵋᵋᵋbaaga nagoo, bani wee ya ᵋᵋ java fεε ni kakuubyii mu. ³⁶ Yi pye ᵋᵋᵋᵋ ᵋᵋarivεε ma na jo, ba yi To Kile wu ne ᵋᵋᵋᵋ ᵋᵋarivᵋᵋ we.

*Yi ganha ba yiyε jaagi we!
(Macoo 7:1-5)*

³⁷ «Yi ganha ba kiiri koon pusamaa na we, kiiri da ba gon yi na we. Yi ganha ba pusamaa jaagi we, yi da ba jaagi we. Yi da sipyii keree yafani pu mu, yi be wogoo na ba yafa yi mu. ³⁸ Y'a sipyii kaan, Kile be na da yi kaan. Pu na ba yataanga lo na yi wo daanna wu pye, na wu serenje serenje, na wu sogosogo, na la fara wu na fo wu na woni, na wee kaanja le yi fagenje ni. Bani yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuno ni yeeye pyaa be wo daanna wa da ba bye.»

³⁹ A Yesu di talene be jo pu mu na: «Fyen wa na ja fyen wa kagaan co ge? Lee bu bye pu shuun wu beeri na do wege ni. ⁴⁰ Kalaapire ya pele li kalaato na we, ga kalaapire beeri l'a kalaa xuuni ge, lee na ba bye ba li kalaato wu je we.»

⁴¹ «Kagaanra le li wa mu ceboro wu nii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di je muye pyaa nii ni, mu di ya lee naa-i we? ⁴² Dii mu da ja ma ceboro pye: «Na ceboro, kagaanra le li wa ma nii li ni ge, yere di li wolo.» Na ta mu di ya puga tinbara le naa maye wuu li ni-i we? Shuun shuun jowoo de, fenhje puga tinbara le wolo maye pyaa nii le ni. Lee bu bye ma na ja na xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu nii li ni.»

Ki yaseye feni p'a tige ceni
(Macao 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ «Tisaanja ya yaseje niguuno pyi we, tikuuno ya yaseje nizaanja pyi we. ⁴⁴ Tiye beeri wa jeni yi yaseye feni. Sipya da ga nitorono kon xhuyo tige na we; sipya di wa da ga ezen kon xhutonyo tige na we. ⁴⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yege wu yasaaya tayahaja ni; sipyikuuno di yakuuyo

kilee na yeege ki yakuuyo tayahaṅa ni. Bani lemu l'a sipya zə we ɲi ge, lee l'a fōro wu ɲə ke ni.

Piyeyε shuun keree
(Macao 7:24-27)

⁴⁶ «Naha na y'i na pyi ‹Kafɔɔ, Kafɔɔ› na ta le n'a yu ge, y'i wa lee pyi-i wε? ⁴⁷ Sipyaa sipya w'a pa nε mu, na nε jomɔ pu nuri, na pu koo ɲaari ge; wεe na já weefɔɔ taanna ni kaa lemu ni ge, n'a da lee she yi na. ⁴⁸ W'a foro piyeyε kɔnvɔɔ wa feni, wemu ya ɲiɲε ki tugi na cogi fo na she nɔ faaga na ge, na puga ki ɲidaa li tenε faaya ɲuɲɔ ni, na puga ki yerenε yee ɲuɲɔ ni. Ba lɔhɔ k'a pa ɲεhe wε, a gba wu ɲi, na sɛri. A lofomɔ pu ba guu puga ki na, ga pu ya já ki ɲεhe wε, bani ki bi yerenε ɲɔ. ⁴⁹ Ga wemu ba nε jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo ɲaari wε, weefɔɔ ya foro ná wa feni, wemu ya wu puga yerenε ɲiɲε na, wu ya ɲidaa tugi ki na-ε ge. Gba lɔhɔ k'a pa nɔ kee puga ki na tuun wemu ni ge, a k'i gurulo taapile ni. A kee puga ki togana di golo.»

7

Yesu ya Oromε sərəsii ɲuɲɔfɔɔ wa wo kapyebye cuuɲɔ
(Macao 8:5-13)

¹ Ba Yesu ya pee jomɔ pu bεeri jo xɔ sipyii pu mu wε, na jé Kapɛrinɔmɔ kulo li ni. ² Sərəsii ɲuɲɔfɔɔ wa bye wà, wu kapyebye wemu kaa li bi dan wu ni xuuni ge, wee bi cuuɲɔ wε, wu bi zhaa di xhuu. ³ Ba wee ɲuɲɔfɔɔ w'a Yesu kaa logo wε, na Yawutuu nabelεyε ya tun pu she Yesu ɲεeri na wu pa wu kapyebye wu cuuɲɔ. ⁴ A p'i nɔ Yesu yíri, na yi jo wu mu. Na guri na wu ɲεeri xuuni na: «Ma bu lee

pye we ná we mu, w'a yaa ni lee ni, ⁵ bani wèe shi wu kaa ya dan wu ni, wee w'a wèe Kile-pεεηε puga ki yereηε.» ⁶ A Yesu di gari ni pu ni.

Ba w'a tεεηε sαrαsii ηυησfω wu puga ki na wε, a wee di wu nαηiineε pii tun pu she wu pye: «Kafω, ma ganha da mayε kanha wε, bani nε yaa mu wu jé nε puga wε. ⁷ Lee wuu na nε wu she mu yíri, nε nayε ta nε cèrε lee bε ni. Ga ηαmεε nigin ye jo, kαnhα na kapyebye wu juunη. ⁸ Bani ηυησfεε pii wo fanha nαhα ni nε ηε, sαrαsii pii di ηε nε bε mu. Nε bu wee wa pye: <She!> W'a gari. Nε bu wa bε pye: <Pa!> Wee bε na ba. Nε bu na kapyebye wu pye: <Le pye!> W'a lee pye.»

⁹ Ba p'a she tee tuduro ti jo Yesu mu tuun wemu ni wε, a lee di wu fo. Sipyiire ti t'a bi taha wu feni ge, a wu ηmahana ηeri pee shizhaa na pu pye: «N'a da yi jo yi mu, nε sanha we wo n'a daa wu tuugo ηa sipya wa shishiin mu wε, ali Izirayeli fiige ki bε ni wε.» ¹⁰ Ba tudunmω p'a kuri kari pu ηυησfω wu puga wε, a p'i she kapyebye wu ni juunη ta wà.

Yesu ya naxhugoshα wa ja nixhugo ηε

¹¹ Lee nibyexhoo na a Yesu di gari kulo la ni lee mεge ηε Nayini. A wu kalaapiire te, ni sipyiire t'i gari ni wu ni. ¹² Ba p'a tεεηε kulo li tajege ki na wε, a p'i jiri sipyii pii na, pu na gaani ni ná wa nixhugo ni faya ni. Wee ye nigin w'a bye wu nu mu. Wu nu wu bε di bye naxhugoshα. Kanha ki sipyii ni ηεhεmεε pu bi foro pinne ni wee cee wu ni, na se gbo wu talenε ni. ¹³ Kafω ya wee cee wu ηa tuun wemu ni ge, a wu ηiηaara di jé wu ni. A wu wu pye: «Ma ganha ba mεε suu wε!»

14 A wu fulo pu na, na wu kenε taha karaya yi na, a gbo wu lɔvεε p'i yere. A Yesu di jo: «Nan̄i we, nε w'a ma pye mu, yiri!» 15 A wu yiri tiin na jomɔ jɔ kɔn. A Yesu di wu kan wu nu wu mu.

16 A sipyii pu bεeri di fya, a p'i ganha na Kilε sɔni na: «Kilε tudunmɔ nigbɔ w'a wuyε shε wu niηε ni. Kilε w'a pa wu sipyii pu tεge.» 17 Le Yesu ya pye ge, a lee kaa di jaaga Yawutuu fiige ke, ni ki kabanugo kulogoo ki bεeri ni.

*Yesu labye w'a li shεε na Shɔvɔɔ wu ηε wii
(Macoo 11:2-19)*

18 Yesu ya keree kiimu bεeri pye ge, a Yohana wo kalaapiire t'i shε kee bεeri paari wu mu, a wu pu shuun wa yiri, 19 na pu tun shε Kafɔɔ mu, pu wu yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii naha wii?»

20 Ba p'a nɔ Yesu yiri tuun wemu ni wε, na wu pye: «Yohana Batizelipye w'a wèe tun pa na wèe pu pa ma yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii naha wii?»»

21 Taapile ni a Yesu di sipyiiηεhemεε yama ni pu kanhama keree xɔ, na jinaa kɔri yeege pii ni, na fyεnmεε niηεhemεε ηii mugi. 22 Lee kadugo na a wu Yohana wo tudunmɔɔ pu jɔ shɔ na: «Y'a lemu na, na lemu logo ge, yi shε lee paari Yohana mu na: Fyεnmεε wa naa, faannaa di naari, togo fεε di juunɔ, ηudunnɔɔ di nuri, xuu di ηeni, Kilε Jozaama p'i yu la baa fεε mu. 23 Sipya wemu ηunɔ ya kyεegi nε na wε, weefɔɔ ηε duba pya!»

24 Ba Yohana wo tudunmɔɔ p'a kari wε, a Yesu di jɔ kɔn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a shε wii siwaga ki ni wε? Kafεεge

ya wahagaanra lemu ɲeri ge, lere ya? ²⁵ Wee tuun wu ni yee d'a she ɲaha wii we? Fazaaya fɔɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni, na yalijenεε li ge, pee ya daa saannaa piyεyε ni. ²⁶ Yee d'a she ɲaha wii we? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmɔ na. ²⁷ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma ɲahagbaa na wu ma koo li yaa yaha ma ɲaha na.»*

²⁸ N'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pele Yohana na we, Ga lee be na Kile saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhεfenhεε ya pele wu na.»

²⁹ Sipyii pii p'a wu jomɔ pu logo ge, ni fanhafεε wari shɔvεεfanhafεε wari shɔvɔɔ, a pee di li she na finɲε na Kile ya tii, pee bi batize Yohana mu. ³⁰ Ga Farizhεεn ni saliya karamɔgɔɔ ya she Kile wo ɲɔmεε li ni puyε pyaa shizhaa na, pu ya ta sɔɔ na batize Yohana mu we.

³¹ A Yesu di jo sanha na: «Nε na já ɲɲaa wo sipyii pii taanna ni jɔgɔ ye ni we? Jɔgɔ ye feni pu d'a foro we? ³² P'a foro nɔhɔpiire ta feni temu t'a tiin pinnege kpeenge na, na ti mujonɔɔ yaha nɔ tiye na ge na: «Wèe ya faangaa wi yee mu yee di ya ta xɔnhɔ we. Lee kadugo na a wèe di yamεhεε su yee mu yee di ya ta mehεε su we.»

³³ Bani Yohana Batizelipye ya pa; wu bi yalijenεε li we, wu bi duven gbuu we, a yee di jo: «Jina wu ɲε wu ni.» ³⁴ A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a yee di jo na: «Lajehere fɔɔ ni gba fɔɔ wu ɲε we ná we. Fanhafεε wari shɔvεε ni jurumupyii pii be wo

* **7:27** Malaki 3:1

najii wu ƚε wii.» ³⁵ Ga Kile wo koo li paarivεε pu bεeri ya kajii kan Kile wo fungɔngɔ fεεε ti mu.»

Dɔdɔshɔ wa wo jurumu ya yafa wu mu

³⁶ Cana ka, Farizhen wa ya pa Yesu ƚεeri na wu she li wu yiri. A Yesu di gari wee puga. A p'i ba ƚɔ kɔn na li. ³⁷ Lee di dɔdɔshɔ wa ta lee kulo li ni. Ba w'a yi logo tuun wemu ni na Yesu ya li wee ná wu puga wε, a wu gari wà ni lasikoli gboro la ni. ³⁸ A wu mesuwo di ba doru Yesu kadugo yiri, na she yere na saha ni wu tɔɔɔ ye ni, na Yesu tɔɔɔ yi fyenmi ni ƚεsinmε ni, na wu ƚuzhiire taga pee jɔɔ, na ganha na wu tɔɔɔ yi taala taala ni taanƚεεε ni, na lasikoli wu wo yi na.

³⁹ Farizhen we w'a bi Yesu yiri yalige ki na ge, ba wee ya lee ƚa wε na jo wuyε funɔɔ ni na: «We ná we da bi bye Kile tudunmɔ, we cee we w'a kpɔn wu na ge, wu bi da li cε na dɔdɔshɔ wu ƚε wii.»

⁴⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di jomɔ pu lɔ na jo: «Simɔ, la wa nε mu na jo ma mu.» A Simɔ di wu ƚɔ shɔ na: «Karamɔɔ, li jo.» ⁴¹ A Yesu di jo: «Foolemε wa fɔhɔɔ bye sipyii shuun na, wu wari kabɔfonɔɔ kelεε gbarashuun ni kaguro (w 75.000) shishiin bye wa na, wu wari kabɔfonɔɔ gbarashuun di xhuu kaguro (w 7.500) shishiin di bye shuun wo wu na. ⁴² Ba ma na jo se bye pu ni pu wu ta kan wε, lee funɔɔ ni, a wu pu bεshuun wu fɔhɔɔ ki yaha pu na. Nε jo, we ná we kaa na daan wekε ni xuuni pu shuun wu ni wε?» ⁴³ A Simɔ di wu ƚɔ shɔ na: «Nε giin jo w'a ƚiƚεhεmε wu yaha wekε na ge.» A Yesu di wu pye: «M'a can jo.»

⁴⁴ Lee kadugo na a Yesu di ηmahana ƚeri cee wu shizhaa na Simɔ pye: «M'a we cee we ƚaa gε? Nε

jé mu puga, mu ya tóoyó je lóhó kan ne mu we, ga we ya ne tóoyó fyenmi ni nesinme ni, na pee jógó ni wu juzhiire ni. ⁴⁵ Mu ya ta ne shaari ni taanɲeege ni ba l'a tee na byi ni ɲóóónró ni we. Ga ne di jé naha ge, taanɲeege ni we cee we ya ne co, bani ne di jé ge, wu ɲe na ne tóoyó taala taala. ⁴⁶ Mu ya ta sínme wo ne ɲuɲó ni we, ga wee ya pɛɛwa lasikoli wo ne tóoyó na. ⁴⁷ Lee na n'a da yi jo yi mu, we cee we taanɲeege nigbóhó k'a li shɛɛ na wu jurumu wu ni wu ɲehɛ beeri ya yafa wu mu. Ga yafa bu bye wu ya pye sipya wemu mu jurumu niɲehɛme ɲuɲó tãan we, weefóó taanɲeege na jɛɛ.»

⁴⁸ Wee tuun wu ni a Yesu di cee wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» ⁴⁹ A wu lijii p'i ɲó kón na yu puyɛ funyó ni na: «Jógó wu ɲe we, w'i sipyii jurumu yafani pu mu we?» ⁵⁰ A Yesu di wee cee wu pye: «Ma n'a daa w'a ma shó. Ta se ɲajɲe na!»

8

Cèe pii ya taha Yesu fɛni

¹ Kii keree kii kadugo na, Yesu bi kugbóhóó ni kupiire ɲaari, na Kile saanra ti Jozaama pu yɛɛ li pyi. Wu kalaapiire ke ni shuun wu bye ni wu ni, ² ni cèe pii be. Wu bi pee cèe pu cuuɲó, na jinaa be kóri yeege pii ni pu ni. Cee nigin wa mɛge ki bye na Mariyama, pu bi wee yiri na Magadala shɛɛn Mariyama, jinaa gbarashuun wu bi foro wee ni. ³ Wa mɛge ɲe na Zhanɛ, wee bye Kuza wo shó. Kuza bi bye saannaa Hɛródi wo koomó pu fanhafóó wa. Suzani, ni cèe niɲehɛmɛɛ piitiilee be bye wà. Pee beeri bi Yesu ni wu kalaapiire ti teri ni pu keɲɛ yaaya ni.

*Talenε lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge
(Macoo 13:1-9; Marika 4:1-9)*

⁴ Sipyii pu bi yiri kulogoo ki bæeri ni na se Yesu yiri. Sipyiire t'a pa binne wu taan tuun wemu ni ge, a Yesu di le talenε le jo pu mu na: ⁵ «Caŋa ka ná wa ya foro na kari wu tεge ni di zhe wu alikama shi wá fenε shi wagana na. Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tεge ki jɔ na. A sipyii di tee tanhana tanhana, a shazhεεε di tee jɔ. ⁶ A nuguro ta di do faaga jɔjɔ ni poŋεhεε di bye wà wε. Ba t'a fin xɔ wε, na waha, bani jime bye wà wε. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niŋε ni. A ti ni xhuyo y'i ganha na lεgi; a y'i ba ti co, na ti li. ⁸ A nuguro ta di do jijenε na. A t'i fin, na lε, na pya le, na ti tεhεε xhuu nigin (100) pye.»

Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo wε, na sele na: «Wemu na logo ge, wu logo dε!»

*Yesu talenεε ki kajuu jɔjɔ
(Macoo 13:10-17; Marika 4:10-12)*

⁹ A wu kalaapiire t'i wu yege na: «Le talenε le kɔri jε dii wε?» ¹⁰ A wu pu pye: «Na Kilε saanra ti wo ηmɔhɔɔ ti cε, yee mu lee ya kan. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki bæeri w'a yu pu mu talenεε ni, kɔnhɔ:

«Pu da wii,

ga p'i ganha ba yaaga jaa wε.

P'i da niwegee shaan,

p'i ganha ba yi jaha ceni wε.»*

*Yesu ya nuguro ti wo talenε li kɔri jo
(Macoo 13:18-23; Marika 4:13-20)*

* **8:10** Ezayi 6:9

11 «Lee talenε li kɔri we: Nuguzhi we, wee jε Kile jomɔ. 12 Pii jε ba koo jɔ jε wε, ba pee ya pe jomɔ pe logo wε, Shitaanni na ba pu wolo pu funyɔ ni, kɔnhɔ pu ganha dɔ, p'i shɔ wε. 13 Faaga wuu pu jε piimu p'a jomɔ pu logo, na pu co ni fundanga ni ge. Ga nire di jε pu na wε, p'a dɔ ye jεεε ye funjɔ ni. Nɔwuuro bu pu ta p'a n'a daa wu yaha. 14 Xhuyo ninε wuu pu jε piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo. Ga ke kɔjɔ ke wɔ funzhakeree, ni naafuu keree, ni xɔnhɔrɔ keree, na pu cɔnri, fo pu da le wε. 15 Nijenε wuu pu jε piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu co see na ni zɔsaama ni, na gori yaha pee jomɔ pe na, fo na nagoo pye.

*Talenε le l'a jo sokinna shizhaa na ge
(Marika 4:21-25)*

16 «Wa shishiin ya sokinna leni wu yaaga shigile wu jɔjɔ ni, kelee w'i wu le karaga nɔhɔ ni wε. Ga yaaga jɔjɔ ni wu da wu taha, kɔnhɔ wu da kpεεngε yeege puga ki jεεε pu mu. 17 Bani kanjɔhɔnɔ la shishiin wa lemu da ba jε wε. Njɔhɔrɔ ta shishiin wa temu da ba foro kpεεngε na wε. 18 Lee wuu na yi kasεεge ta yi kafila logogaŋaa na, bani la jε wemu mu ge, la na ba gan wee mu. Ga la jε wemu mu wε, w'a giin na nifεnhεfεnhεne lemu bε li jε wu mu ge, lee bε na zhɔ wu na.»

*Jɔgɔ ye pu jε Yesu nu ni wu cebooloo wε?
(Macao 12:46-50; Marika 3:31-35)*

19 Yesu nu ni wu ceboronamaa ya kari Yesu yiri, ga pu ya jɔ gbara wu na sipyii pu kenε ni wε. 20 A wa di yi jo wu mu na: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpεεngε ke na, pu funjɔ ki wa p'i ma ja.» 21 Ga, a Yesu di jo: «Pii p'a

Kilɛ jomɔ pu nuri, na pu koro ɲaari ge, pee pu ɲɛ nɛ nu ni nɛ ceboronamaa.»

*Yesu ya kafɛɛgbɔhɔ ka yerenɛ
(Macoo 8:23; Marika 4:35-41)*

²² Caɲa ka, Yesu ya wu kalaapiire ti pye: «Wù shɛ gba wu kadugo.» A p'i jé kɔrɔgɔ ka ni na gaɲi.

²³ Na pu yaha pu gaɲi, a Yesu di ηmunɔ. A kafɛɛge ka di yìri lɔhɔ ki ɲunɔ ni. A kɔrɔgɔ k'i ganha na zhaa di ɲii lɔhɔ na, fo pu na zhaa di mini.

²⁴ Wee tuun wu ni a wu kalaapiire t'i fulo wu na na wu ɲɛ, na wu pye: «Karamɔgɔ, Karamɔgɔ, wù na da gori lɔhɔ ni!» A wu yìri, na seɛ kafɛɛge ke ni lokuruyo yi na; a kafɛɛge ke ni lokuruyo yi bɛ di yere. A tunmɔ p'i yere. ²⁵ A wu wu kalaapiire ti pye: «Mii yee wɔ n'a daa wu wa wɛ?» A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana, a p'i ganha na puyɛ pyi: «We ná we d'a sii jɔgɔ, fo wu na yu ni kafɛɛge ni lɔhɔ ni, y'i wu ɲɔmɛɛ conɪ wɛ?»

*Yesu ya jinaa kɔri yeege ná wa ni
(Macoo 8:28-34; Marika 5:1-20)*

²⁶ A Yesu ni wu kalaapiire t'i nɔ Gerasa fiige ki ni, kabanugo kulo la ni. Kee ɲɛ gba wu kadugo na saha ni Galile fiige ki ni. ²⁷ Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni wɛ, a ná wa di ba wu ɲunɔ círi, kulo li shɛn wa. Jinaa pu bye wu ni. Fo taatuunnɔ ni wu bi gbara w'a fàya leni wɛ, wu bi goroo puga wɛ. Wu tatɛɛngɛ ki bye faxhuu we. ²⁸ Ba w'a Yesu ɲa wɛ, na mujuugbɔɔ la wá, na nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Naha m'a zhaa nɛ fɛni wɛ, Kilegbɔtabaaga Ja Yesu? N'a ma ɲɛɛri, ma ganha bu na kanha wɛ!» ²⁹ W'a yee jo, bani Yesu bi jina wu pye na wu foro wee ná wu ni. Jina wu bu yìri wu

fɛni tuun wemu ni, sipyii na wu kemε pɔ ni tɔɔɔ shɔnhɔyɔ ni, na biriye le wu tɔɔyɔ na, kɔnhɔ pu da wu kasɛri. Ga w'a tee pɔɔɔ ti bɛɛri kɔn. Jina wu bi ma wu kɔri kari sipɔɔ ni.

³⁰ A Yesu di wu yege na: «Dii mu mεge di jε wε?» A wu jo: «Nε mεge jε <Wɛe Ya Nεhε,>» bani jinaa nijehεmεε pu bi jε wu ni. ³¹ A pee jinaa p'i Yesu jɛɛri xuuni na wu ganha bu pu yaha gari kakara wεcɔɔɔ tɛhɛnε baa wogo ki ni wε.

³² Lee bi shaagbaga nijɛɛ ka ta ki na naha yaɲa ki kabanugo. A jinaa p'i Yesu jɛɛri na wu sɔɔ p'i shε jε pee shaalaa pu ni. A wu sɔɔ. ³³ Wee tuun wu ni a jinaa p'i foro nά wu ni, na shε jε pee shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yaɲa gologoloyo yi ni, na jε gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà.

³⁴ Ba shaanahamaa p'a lee ja tapyege ni wε, a p'i baa kari na shε yee paari kanha ki ni, ni sitiinmεε pu mu. ³⁵ A sipyii p'i foro na shε lee nibyii li wii. Ba p'a nɔ Yesu taaan wε, na wee nά wu ja, jinaa pu bi foro wu ni. Wu nidεengε di jε Yesu fεε ni, faya yi bye wu na, wu d'a cuuɔɔ. A p'i fya. ³⁶ Nά jinaa wo w'a cuuɔɔ piimu jii na ge, a pee di kii keree kii bɛɛri paari pu mu. ³⁷ Wee tuun wu ni a Gerasa shεen pu bɛɛri di Yesu jɛɛri na wu laha pu wo jiiɛ ki na, bani pu bi fya xuuni. A Yesu di jε kɔɔɔɔ ki ni, na laha pu wo jiiɛ ki na.

³⁸ Yesu nigariwo jinaa p'a foro nά wemu ni ge, a wee di wu jɛɛri na wu bi da jά binne ni wu ni. Ga, a Yesu di wu kuruɔɔ, na jo: ³⁹ «Kuri m'a se puga, Kile ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛɛri pye ma mu ge, m'a shε kee paari.» Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛɛri pye wu mu

ge, a wu gari na she kee keree ki paari kulo li beeri ni.

*Yesu ya cee wa cuunɔ, na Zhayirusi poro nixhugo
ne*

(Macoo 9:18-26; Marika 5:21-43)

⁴⁰ Ba Yesu ya kuri pa na yiri gba wu kadugo we, a wu ba wu daan sipyii pu beeri ni, bani pu beeri bi wu sige. ⁴¹ Lee bi ná wa ta wà, wu mege ne na Zhayirusi, wee wu bye wee xuu wu wo Kile-peneɲe puga ɲunɔfɔɔ. A wee di ba nuguro sin Yesu fee ni, na wu ɲeeri xuuni na wu she wu puga, ⁴² bani fuceere nigin ye li bye wu mu, li shi wu bye yee ke ni shuun. Lee li bi zhaa di xhuu.

Ba Yesu ya gaani wà we, a sipyiire t'i wu kuuri, na wu cɔnri. ⁴³ Lee bi cee wa be ta wà shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun. Wu bi wu keɲe yara beeri kan webyii mu, ga wa shishiin ya já wu cuunɔ we. ⁴⁴ A wu fulo Yesu na wu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadegenɲe na. Taapile ni a wu shishan p'i yere. ⁴⁵ A Yesu di jo: «Jɔgɔ w'a kpɔn ne na we?» Ba pu beeri ya yu pee be we, a Pyeeri di jo: «Karamɔgɔ, sipyii p'a mu cɔnri xuuni de!» ⁴⁶ Ga, a Yesu di jo: «Sipya wa w'a kpɔn ne na, bani ne li ce na sefeere ta t'a foro na ni.» ⁴⁷ Ba wee cee w'a li ja na li da já ɲmɔhɔ nige we, a wu ganha na fuguri, na ba nuguro sin Yesu fee ni. Lemu l'a wu pye w'a kpɔn Yesu na, ni w'a cuunɔ taapile ni cuunɔgana lemu na ge, a wu yee paari wu mu sipyii pu beeri nii na. ⁴⁸ A Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma cuunɔ. Ta se ɲaɲɲe na!»

⁴⁹ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a tudunmɔ wa di ba na yiri Kile-peneɲe puga ɲunɔfɔɔ wu kaban, na ba wee pye na: «Ma poro fuceere l'a xu. Ma ganha bu

navunṅɔ pɛɛ nige Karamɔḡɔ wu na wɛ.» ⁵⁰ Ga ba Yesu ya yee logo wɛ, na Zhayirusi pye: «Ma ganha bu fya wɛ; dà yɛ, ma poro wu na juunḡ.»

⁵¹ Ba Yesu ya shɛ nɔ Zhayirusi kaban wɛ, wu ya sɔɔ wa shishiin wu jé ni wu ni puga ki ni wɛ, fo Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba, ni pya wu nu ni wu to. ⁵² Lee di sipyii pu bɛɛri ta pu na yamehɛɛ suu na xhuulo. A Yesu di jo: «Yi ganha ba mehɛɛ suu wɛ, bani pya wu ya ta xu wɛ, w'a ṅmunɔ.»

⁵³ A p'i ganha na wu la wo, bani pu bi li cɛ na w'a xu xɔ. ⁵⁴ Ga, a Yesu di wu co keɲɛ ke na, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Pya we, yiri!» ⁵⁵ A wu munaa l'i guri pa wu mu. Taapile ni a wu yiri tiin. A Yesu di jo na pu yalige kan wu mu. ⁵⁶ A l'i bye kakanhana pya wu sefɛɛ pu mu fo xuuni. Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha lee nibyii le jo wa shishiin mu wɛ.

9

Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun wu tun (Macao 10:5-15; Marika 6:7-13)

¹ Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yiri, na sefɛɛɛ ni fanha kan pu mu jinaa bɛɛri na, pu da yama bɛ xuu. ² Lee kadugo na a wu pu tun pu shɛ Kile saanra ti yɛɛ pye, p'i yama fɛɛ cuunḡ. ³ A wu pu pye: «Yi nigariwuu ganha bu yaaga lɔ yi keɲɛ ni wɛ, kagaanga bɛ wɛ, kushɛyaaga bɛ wɛ, yalige yaaga bɛ wɛ, wari bɛ wɛ. Wa shishiin ganha da fadeye shuun lɔ wɛ. ⁴ Yi bu jé puga bɛɛri ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu shɛ nɔ. ⁵ Xuu wa shɛɛn bu zhe pu da yi tirige wɛ, yi ba fòro lee kulo li ni, y'i yi tɔɔyɔ gbazhenhɛ nahara wo wà, lee na ba bye sɛɛri

kaa pu feni.» ⁶ A kalaapiire t'i gari. A p'i Kile wo Jozaama pu jo toro kulogoo ki beeri ni, na yama fee pu cuunɔ teye yi beeri ni.

Herodi hakili ya wuregi

(Macao 14:1-12; Marika 6:14-29)

⁷ Ba gbafenere Herodi ya kii kapyegge kii beeri kaa logo tuun wemu ni we, a wu hakili di wuregi, bani sipyii pii ya jo na: «Yohana Batizelipye w'a ne na foro xu ni.» ⁸ A pii di jo: «Kile tudunmɔ Eli w'a kuri pa.» A pii be di jo: «Wa w'a ne na foro xu ni taashiine li wo Kile tudunmɔ pu ni.» ⁹ Ga, a Herodi di jo: «Ne Yohana nunɔ kan p'a kɔn. Ayiwa, di wa kii keree kii nuri wemu shizhaa na ge, wee ne jɔgɔ we?» A wu ganha na li shaa wu Yesu na.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoɔ kaguro mu

(Macao 14:13-21; Marika 6:30-44; Yohana 6:1-14)

¹⁰ A Tudunmɔ p'i guri pa Yesu yiri, na ba pu kapyegge ki beeri paari wu mu. A Yesu di gari ni pu ni pu ye na, na she nɔ kulo la nɔ na, lee mege ne na Betisayida. ¹¹ Ba sipyiiire t'a pa li ce tuun wemu ni we, na daha wu feni. A Yesu di pu co xuuni, na baari pu mu Kile wo saanra ti keree na. Piimu mago bye sicuumɔ na ge, a wu pee cuunɔ.

¹² Ba cana k'a nɔ kɔn na diri we, a kalaapiire ke ni shuun wu fulo Yesu na, na wu pye: «Sipyiiire ti yaha, kɔnhɔ p'i she wu tɔan kulogoo ni sige buguro te na, p'i she yalige ni tashonyɔ sha wà, bani siponɔ ni wèe ne naha.» ¹³ Ga, a Yesu di pu pye: «Yiye pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i jo: «Yaaga ne wèe mu buuri nuyɔ kaguro ni fyaa shuun ye kadugo na we, fo ma la bi ne wu she yalige shɔ pii sipyii pii beeri

mu.» ¹⁴ Pu bi namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) shi tɔrɔ pee ni. A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi pu tenɛ kelɛɛ kaguro kaguro (50) shishiin.» ¹⁵ A p'i li pye mu na sipyiire ti bɛɛri tenɛ lee tenɛgana li na. ¹⁶ A Yesu di yee buuri ɲuyɔ kaguro we ni fyaa shuun wu lɔ, na ɲaha ke yirige fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yi kegi kegi na kan kalaapiire ti mu, na pu yee yerenɛ sipyii pu tãan. ¹⁷ A pu bɛɛri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saɲa kemɛ fo na saganɲaa ke ni shuun ɲi.

*Pyɛɛri ya yere li na na Kirisa wu ɲe Yesu
(Macao 16:13-19; Marika 8:27-29)*

¹⁸ Caɲa ka, na Yesu yaha Kile-ɲɛɛɛge na wu ye, wu kalaapiire ti bye wu kabanugo na. A Yesu di pu pye: «Sipyii pu wa yu na jɔgɔ nɛ ɲe wɛ?» ¹⁹ A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔɔ Eli, pii bɛ di yu sanha na taashiine li wo Kile tudunmɔ wa w'a ɲe na foro xu ni.»

²⁰ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyɛ pyaa ki mu nɛ di ɲe jɔgɔ wɛ?» A Pyɛɛri di wu pye: «Kile ya Kirisa wemu ɲaha bulo ge, wee mu ɲɛ.»

*Yesu ya jo wu xu ni wu ɲe wu keree na
(Macao 16:20-28; Marika 8:30-9:1)*

²¹ A Yesu di yi waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ. ²² A Yesu di jo sanha na: «Li waha l'i waha, fo Sipyia Ja bu ganha xu-uni. Nɔhɔɛɛ, ni saraya ɲaha shɔnɛrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo, wu caxhugo caɲa taanri wogo wu na ba ɲɛ.»

23 Lee kadugo na a wu yi jo pu bɛɛri mu na: «Wa funɲɔ bi jɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, jiga bɛɛri wu wu korikoritige ki lɔ taha na feni. 24 Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa ɲɲɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge, wee wu da ba wu munaa ɲɲɔ wolo jiga na. 25 L'a jahaha ɲɔ sipya na wu konɔ yanmuyɔ bɛɛri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni, wu gyɛɛgi wɛ? 26 Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya nɛ ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni ni wuyɛ pyaa nɔɔrɔ wu ni, ni wu To Kile wo we, ni fɛfɛɛɛɛ mɛlɛkɛɛ pu wo we, wu bɛ na ba shiige le wuyɛ ni weefɔɔ shizhaa na. 27 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ja wɛ.»

Yesu ɲɛwiinɛ l'a ɲɛri

(Macao 17:1-8; Marika 9:2-8)

28 Pe jomɔ pe ya jo cabyaa gbarataanri shishiin, a Yesu di gari ni Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba ni faabobonɔ ka fugba ni, kɔnhɔ p'i she Kile ɲɛɛri. 29 Na wu yaha ɲɛrɛɛ ki na, a wu ɲɛwiinɛ l'i ɲɛri, a wu faya y'i fiinɲɛ, na ɲi. 30 Taapile ni a p'i namaa shuun wa ɲa pee na yu ni Yesu ni, pee bye Musa ni Eli. 31 P'a puyɛ she ni nɔɔrɔgbɔ ni. Yesu na ba wu labye wu ɲɔ fa, na xhu xugana lemu na Zheruzalɛmu ni ge, pu bi yu ni wu ni kee keree kii na. 32 Lee bi ɲmunɔgbɔ ta p'a Pyɛɛri ni wu kaafɛɛ pu shan. Ga ba p'a jɛ wɛ, na Yesu ni pee namaa shuun wu nɔɔrɔ wuu ɲa. 33 Tuun wemu ni pee namaa p'a laha Yesu taan ge, a Pyɛɛri di wu pye:

«Wù Karamɔgɔ, wèe bu gori naha, lee ya jɔ xuuni dɛ. Wù buguloo taanri yerenɛ, mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» Ye wu bi yu ge, wu ya yi cɛ wɛ.

³⁴ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a jahaɲa ka di ba pu tɔ. Kalaapiire ti nijewuu kee jahaɲa ki ni, a p'i fya. ³⁵ A mujuu la di foro kee jahaɲa ki ni na: «Nɛ jidaan Ja wu jɛ we. Nɛ w'a wu shɔnri lɔ. Y'a wu nijoyo nuri!» ³⁶ Ba lee mujuu l'a foro wɛ, a p'i Yesu ta wu yɛ. A kalaapiire t'i cari, pu ya pu kanagaa ki paari sipya wa shishiin mu wee tuun wu ni wɛ.

*Yesu ya pya wa cuuɲɔ jina bye wemu ni ge
(Macao 17:14-18; Marika 9:14-27)*

³⁷ Kee caɲa ki nimuguro, pu na tigi xɔ faaboboɲɔ ki na, a sipyiɲɛhɛmɛɛ di she Yesu jɲɲɔ ciri. ³⁸ A ná wa di mujuugbɔɔ la jo sipyiire ti tɛ ni na: «Karamɔgɔ, n'a ma jɛɛri, jɔ mayɛ na m'a na ja wu wii, we yɛ nigin pe wu jɛ na mu. ³⁹ Jina wa wu jɛ wu ni, wu bu wu co, taapile ni w'a ganha na xhuulo. Jina wu na wu jahara, fo kakaya na fòro wu jɔ ni. Wee jina wu foromɔ pu ma bɛn wu ni, wu nivorogo, w'a wu kanha xuuni. ⁴⁰ Nɛ ma kalaapiire ti jɛɛri jo pu wu kɔri, ga p'i ya já wɛ.»

⁴¹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jɛ sipyikuuyo n'a daa baa fɛɛ! Nɛ na gori yaha naha ni yee ni, na yee keree xu fo tuun wekɛ wɛ? Pa ni ma ja wu ni naha.»

⁴² Ba pya w'a fulo Yesu na wɛ, a jina wu wu shan jɲɲɛ na, na wu jahara xuuni. Ga, a Yesu di din jina wu na, na pya wu cuuɲɔ, na wu kan wu to wu mu. ⁴³ A Kilɛ wo sefɛɛɛ nighbɔɔrɔ t'i bye kakanhana sipyii pu bɛɛri mu.

*Yesu ya wu xu wu jo sanha
(Macoo 17:22-23; Marika 9:30-32)*

Na Yesu kapyegge ki yaha k'a pye pu mu kakanhana, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁴ «Yi niwegee shan y'i pe jomɔ pe logo: Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.» ⁴⁵ Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri ce we. Pee bi ηmɔhɔ pu na, kɔnhɔ pu ganha bu pu kɔri ce we. A p'i fya pu ya já wu yege pee keree na we.

*Weke w'i ne nahagbaa fɔɔ we?
(Macoo 18:1-5; Marika 9:33-37)*

⁴⁶ Nakaara ya jé kalaapiire ti te ni, na weke wu ne pee beeri wo nahagbaa fɔɔ we? ⁴⁷ A Yesu di pu fungɔnyɔ ce, na nɔhɔceere la lo, na lee yereɲe wuyɛ tãan, ⁴⁸ na pu pye: «Sipyaa sipya w'a le nɔhɔceere le la shi co xuuni ne wuu na ge, ne w'a co xuuni. We w'a ne co xuuni ge, ne tunvɔɔ we w'a co xuuni. We wu wa yee beeri nifɛnhɛfɛnhɛne ge, wee wu wa yee beeri wo sipyigbɔ.»

*Sipya wemu ne yee pen we, yee nii wu ne
(Marika 9:38-40)*

⁴⁹ A Yesu kalaapiire Yohana di jomɔ pu lo na jo: «Karamɔgɔ, wèe ya ná wa ja, wu na jinãa kɔri na yeege sipyii ni mu mege na. A wèe di wu jaha kɔn lee bye na, bani wu ne wèe wa we.» ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu jaha kɔn we, bani sipya wemu ne yee pen we, yee nii wu ne wii.»

*Samari fiige ki kulo la shɛen ya sɔɔ na Yesu kemɛ
we*

⁵¹ Yesu bi yaa wu foro koɲɔ puga w'a gaanji fugba wu ni tuun wemu ni ge, ba wee ya teɲɲe we, a wu li yaha wuyɛ funɲɔ ni na fo wee bu jé Zheruzalɛmu ni, ⁵² a wu tudunmɔɔ pii tun kari wuyɛ jaha na. A

pee nigariwuu di jé Samari fiige ki kulo la ni, na p'i shε tajege sha wà wu mu. ⁵³ Ga lee kulo li shεen ya sɔɔ wu jé pu mu wε, bani Zheruzalεmu ni wu bi gaanji. ⁵⁴ Ba wu kalaapiire, Yakuba ni Yohana ya lee ja wε, a p'i jo: «Kafɔɔ, ma la jε wù jo na ki yìri fugba we ni, ki tigi pa pu kyεεgi ya?» ⁵⁵ Ga, a Yesu di ηmahana jεri pu shizhaa na, na din pu na xuuni. ⁵⁶ Lee kadugo na a p'i gari kulo latii ni.

*Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge
(Macao 8:19-22)*

⁵⁷ Na pu yaha koo na pu na gaanji, a ná wa di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu bεeri ni m'a se ge, nε na daha ma feni.» ⁵⁸ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazhεεε di jε ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipyaa Ja wu mu kemu jε wuyε pyaa wogo wε.»

⁵⁹ A Yesu bε di wa pye: «Taha na feni!» Ga, a wee ná wu wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fεnhε na to wu le.» ⁶⁰ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Xuu pu yaha sipyxuyo ye mu yee di da pee leni, mu kunni wu shε Kile wo saanra te yεε pyi.»

⁶¹ A ná watii bε di jo sanha na: «Kafɔɔ, nε na daha ma feni, ga ma di sɔɔ di fεnhε zhε na puga shεen funjɔ to.» ⁶² A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Sipyaa sipya w'a niiye tuugo conii, na gari na wii kadugo yíri ge, wee ya yaa ni Kile wo saanra te ni wε.»

10

Yesu ya kalaapiire kelεε gbarashuun ni shuun tun

¹ Kee keree kii kadugo na, a Yesu di sipyii kelεε gbarashuun ni shuun (72) watii bε jaha bulo

sanha. Wu bi yaa wu she kulogoo ni tɛyɛ yemu bɛɛri ni ge, a wu pu tun kari shuun shuun wuyɛ naha na yee tɛyɛ yi ni. ² A wu pu pye: «Shinma nigɔnbaama w'a nɛhɛ, ga kapyebyii pu d'a cɛrɛ. Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu nɛɛri na wu kapyebyii pii bɛ tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn. ³ Y'a se! N'a yi tun na kari ba dubyapiye nɛ mɛ yacoyo niɲɛ ni wɛ. ⁴ Yi ganha bu wari tayahaɲa lɔ wɛ, kelee kushɛyɛyɛyɛ wɛ, kelee tanhaya yatii wɛ! Yi ganha bu yere koo na di wa shishiin shaari wɛ!

⁵ «Yi bu jé puga bɛɛri ni yi fɛnhɛ jo: «Nɲɲɲɛ ki pye kee puga ki ni.» ⁶ Nɲɲɲɛ pya wa bu da wà yi wo nɲɲɲɛ ki na digi wee na, lee kaa bɛ wɛ ki na guri ba yi mu. ⁷ Y'i diin kee puga ki ni! Pu ba lemu kaan yi mu, y'a lee li, yi da lee gbuu! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu saraa ni. Yi ganha ba jin da mari piyɛyɛ yi ni wɛ!

⁸ «Yi bu jé kulo bɛɛri ni, a p'i yi co xuuni, yalige ke pu da gan yi mu ge, yi kee li. ⁹ Yi yama fɛɛ pu cuunɔ wà, y'i yi jo pu mu na Kile saanra t'a tɛɛɲɛ pu na. ¹⁰ Ga yi bu jé kulo la ni, pee di ya sɔɔ na yi co wɛ, y'i she pu tatiinyɛ yi ni, y'i jo: ¹¹ «Ali yee kulo li gbazhenhɛ ke bɛ k'a mara wèe tɔɔyɔ yi na ge, wèe da ki pɔ pɔ yee fɛni. Lee bɛ na, yi li cɛ na Kile saanra t'a tɛɛɲɛ.» ¹² N'a da yi jo yi mu, Sodɔmu kanhama keree na ba bɔrɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

*Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge
(Macoo 11:20-24)*

¹³ A Yesu di jo sanha na: «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazɛn sheɛn wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Bɛtisayida sheɛn wogo! Bani kakanhanɲaa kiimu k'a pye yee ni

ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidan kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajeje jo, na pu jurumu wu yaha l'a ma, na borojo le puye na, na diin shoonro ni. ¹⁴ Lee na Tiiri ni Sidan wo kanhama keree na ba boro yee wogoo ki na kiiri wu cagango. ¹⁵ Mu do Kaperinoma? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi de! Mu da ba dirige fo Jahaneme we ni.»

¹⁶ A wu wu kalaapiire ti pye sanha na: «Wa bu yi joma logo, ne joma w'a logo. Wa bu yi she, ne w'a she. Wa bu ne she, we w'a ne tun ge, we w'a she.»

Tudunmado kelee gbarashuun ni shuun w'a she na pa

¹⁷ Pee tudunmado kelee gbarashuun ni shuun (72) wu fundanga wuu ya kuri pa, na jo: «Kafado, ali jinaa be ya kuu we mu mu mege ki gboro ni!»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Ne Shitaanni nidogo na na yiri fugba we ni ba Kile-jine ne we. ¹⁹ Li wii, n'a se kan yi mu y'a naari wado ni namaa nuno ni, yi wu Pen wu wo sefere ti beeri tonhono yi toyo ni, yaaga ka shishiin wa da ja kakuuno pye yi na we. ²⁰ Ga lee be na yi funyo ganha bu daan na jinaa ya kuu yi mu we. Ga yi funyo yi taan, bani yi meye wa ka fugba we ni.»

Yesu ya funyo taan

(Macao 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ni fundanga na Fefere Munaa li gboro ni, na jo: «Na To Kile, fugba ni jine ki Kafado, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii nmoho fungonyo fee ni kalaagbo fee na, na ki she noho piire na. Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. ²² Ne To w'a keree ki beeri le ne keje

ni. Wa shishiin ya ce jɔgɔ wu jε Kile Ja wu wε, fo To Kile wu yε nigin. Wa shishiin bε di ya ce jɔgɔ wu jε To Kile wu wε, fo wu Ja wu yε nigin, ni wu la jε wu To wu shε sipya wemu na ge.»

²³ Lee kadugo na a Yesu di ηmahana jεri wu kalaapiire ti yiri, na pee yε pye: «Nii kii k'a yee wo kanagaa kii ja ge, kee jε duba wogoo. ²⁴ Bani n'a da yi jo yi mu na jo lemu yee wa jaa ge, Kile tudunmɔɔ nijehemεε ni saannaa nijehemεε funɔɔ ya pye na lee ja, ga p'i ya li ja wε. Yemu yee wa nuri ge, pu funɔɔ ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wε.»

Talene lemu l'a jo Samari fige shen nizaama wu shizhaa na ge

(Marika 12:28-31)

²⁵ Cana ka, saliya karamɔɔ wa ya pa yiri yere, na Yesu jɔ yege na: «Karamɔɔ leke ne yaa na pye, kɔnhɔ di jii sicuumɔ nixhɔbaama ta wε?» ²⁶ A Yesu di wu pye: «Karamɔɔ, leke l'a ka, Kile wo saliya wu ni wε? Leke mu wa galaa wà wε?» ²⁷ A wee ná wu wu jɔ shɔ na: ««Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu, ma zɔ wu bεeri na, ni ma munaa li bεeri, ni ma fanha ki bεeri, ni ma fungɔngɔ ki bεeri,» na fara lee na: «Ma sipyinjii wu taan ma mu ba mayε pyaa ki jε wε.»*» ²⁸ A Yesu di wu pye: «Ma jɔshɔɔɔ t'a jɔ. Ta lee pyi ma na ba jii sicuumɔ ta.»

²⁹ Ga wee saliya karamɔɔ we funɔɔ bye wu kanii kan wuyε mu, a wu Yesu yege na: «Weke di jε ne sipyinjii wε?» ³⁰ A Yesu di wu jɔ shɔ ni talene la ni na: «Ná wa w'a yiri Zheruzalemu ni, na wu da digi Zheriko ni. A java fεε di shε do wu na, na

* **10:27** Dutεrenɔme 6:5; Levitike 19:18

wu fàya wolo, na wu yu. Na wu kpɔn fo na wu bana xuuni, na gari na wu yaha w'a ciregi. ³¹ Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wa di doroo lee koo li ni. Ba w'a shɛ wee ná wu ɲa wɛ, na waa toro. ³² Lee kadugo na a ná wa bɛ di nɔ wee xuu wu ni, wee ɲɛ Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kapyeyee wa, na wu ɲa. A wee bɛ di waa toro. ³³ Ga, a Samari fiige shɛn wa kushɛwo di shɛ nɔ wu na, na wu ɲa, a wu ɲiɲaara di jé wu ni xuuni. ³⁴ A wu fuloo wu na, na sɪnmɛ ni duvɛn le nɔɔyɔ yi ni, na yi pɔ. Na xhɔ na wu durogo wuyɛ pyaa kafanɔ na, na gari ni wu ni nabuun tatigiɲɛ xuu wa ni, na wu keree yari. ³⁵ Nimuguro ti na, a wu wari wa wolo kan xuu wu kafɔɔ wu mu, na wu pye: «Ta we ná we keree yari. Ma bu latii li wu ɲuɲɔ tɔan na toro le tɔan, na niguribawo na lee t'ɛɛɲɛ ma na.»

³⁶ A wu saliya karamɔɔ wu pye: «Mu ɲii ni java fɛɛ p'a to ná wemu na ge, pii taanri we ni, wekɛ w'a pye wu sipiyiɲii wɛ?» ³⁷ A saliya karamɔɔ wu wu ɲɔ shɔ na: «We w'a ɲuɲɔ ɲaari wu na ge.» A Yesu di wu pye: «Ma bɛ wu shɛ lee shi pye.»

Yesu ya kari Marite ni Mariyama yiri

³⁸ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha koo na, a wu jé kulo la ni. A cee wa di wu lenɛ wu puga wee mɛgɛ ɲɛ Marite; ³⁹ wu ceboroshɔ wa mɛgɛ ɲɛ Mariyama. A wee di diin Kafɔɔ tɔɔyɔ tɔan, na wu jomɔ nuri. ⁴⁰ Ga lee di Marite hakili wu ta w'a wuregi xuuni wu wo puga ki kapyenɛɛ ki ɲɛhɛ na. A wu gari na shɛ Yesu pye: «Kafɔɔ, nɛ ceboroshɔ w'a nɛ yɛ nigin yaha kapyenɛɛ ki na, lee wa kaa mu ɲii ni-i gɛ? Yi jo wu mu na wu na tɛgɛ!» ⁴¹ A Kafɔɔ di wu ɲɔ shɔ na: «Marite, Marite, mu wa mayɛ kana, na keree

nijehenege taga maye funno pen. ⁴² Ga kaa nigin ye kano di ne. Mariyama w'a taa nizaana li shonri. Lee wa da ba shu wu na we.»

11

Nerege pyegana

(Macao 6:9-13; 7:7-11)

¹ Cana ka, Yesu bi Kile jeri. Ba w'a xo we, a wu kalaapire la di wu pye: «Wu Kafu, wu taanni Kile-jerege ni, ba Yohana ya wu wo kalaapiire ti taanni taannigana lemu na we.» ² A Yesu di pu pye: «Yi ba da Kile jeri y'i jo:

«Wee To Kile, mu mege ki pye fefee,
ma saanra ti pa.

³ Wu cana beri wo nolge kan wu mu.

⁴ Wu jurumu wu yafa wu mu,
bani we be ya wu sipyini wo
nahama pu yafani pu mu.

Ma ganha bu wu yaha wu je nowuuro ni we.»

⁵ A Yesu di pu pye sanha na: «Yee ni, joo wu d'a bye ni nani ni, ma bu she wu yiri jini ne na wu pye: «Na nani buuri nuy taanri foo le na na, ⁶ bani ne nani wa w'a pa nime na yiri kulo la ni, yaaga di ne ne mu di gan wu mu we.» ⁷ Wee bu diin puga ki funno ni na wu no shu na: «Ma ganha bu na kanha we. Gbura k'a shu, ne ni na nagoo ya sinne xo. N'a da ja yiri di buuri kan ma mu we.» ⁸ A Yesu di jo: «Aywa, n'a da yi jo yi mu, wu bye wu ya yiri na wu kan narege ki wuu na we, wu na yiri na wu jidaan yanmuy beri kan wu mu wu navunno ki wuu na.

⁹ «Ne kunni na yi jo yi mu, y'a jeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki

na da muri yi mu. ¹⁰ Bani sipyaa sipya w'a neεge pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da naa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefo mu.

¹¹ «Pya to weke wu wa yee ni wu ja wu fya neeri wu mu, wu wo kan wu ja wu mu fya wu wege ni we? ¹² Kelee yee wa pya bu xhucere neeri wu mu, wufo na zo di na kan wu mu xhucere li wege ni ge? ¹³ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana ce mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba fεfεere Munaa li kan foxuuni li neerivεε pu mu we?»

*Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri we
(Macoo 12:22-30; Marika 3:20-27)*

¹⁴ Yesu bi jina bobo wa kori yeege na wa ni. Jina wu na foro xo, a wee na wu ja na yu. A lee di bye kakanhana sipyiire ti beeri mu. ¹⁵ Ga, a pii di jo pu ni na: «Jinaa nuɲofo Belizebuli fanha ni w'a jinaa pu kori.» ¹⁶ Piitiilee be funɲo bye p'i wu taanna wii. A pee di naha sheshεεε kakanhana la neeri wu mu na yiri fugba we ni.

¹⁷ Ga, a Yesu di pu fungonyo ce na jo: «Saanra beeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyεεgi. Puga beeri, ki sipyii bu yiri puyε kaa na, kee na gyεεgi. ¹⁸ Shitaanni be bu yiri wuyε kaa na, wu saanra ti na bye dii kyεεgi baa we? Bani yee ya jo na Belizebuli gbɔɔɔ ni ne jinaa kori na yeege sipyii ni. ¹⁹ Ne bi jinaa kori na yeege sipyii ni Belizebuli gbɔɔɔ ni, yee wo nagoo p'i wa pu kori jɔgɔ gbɔɔɔ ni we? Peeye pyaa na ba kiiri kon yee na. ²⁰ Ga ne bu da ne na jinaa pu kori Kile wo sefεεε ti baraga ni, lee w'a li sheε na Kile saanra t'a no yee na.

21 «Fanhanenhenen fɔɔ wemu ne ni kashen yanmuyo nijeye ni ge, wee ba wu puga kasεεge pyi; sipya wa shishiin da já wee kenε yanmuɔɔ lɔ we. 22 Ga ná wemu fanha k'a nehe wu wogo na ge, wee ba ba se ta wu na, wu bi daa yagboyo yemu na ge, wu na yee beeri shɔ wu na, na wu kenε yanmuyo yi beeri xuu, na yi taa taa wu kaafεε na. 23 Wemu ne ne nii we, wee ne ne pen. Wemu ya ne tɛri na yaanja pyi we, wee ne kakabye.»

*Jina na kuri jé sipya ni
(Macao 12:43-45)*

24 «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tɛye yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na tanmɔɔ shaa. Wu bye wu ya kee ta we, w'a jo wuyε funɔɔ ni na: «Na puga kemu ni ne foro ge, n'a da guri da se kee ni.» 25 W'a guri kari, na she kee puga ki ta p'a ki pɔ fεεfεε, na ki kemε xuuni. 26 Wee tuun wu ni w'a gari, na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyε pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funɔɔ ni wee sipya we wo taxɔɔ na ba golo na toro taashiine li be taan.»

Jɔgɔ ye pu ne duba nagoo pu we?

27 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a cee wa di mujuugbɔɔ wá, na wu yaha sipyiire ti ninε ni na: «Cee we w'a yere mu yacεε na, na jire kan mu mu ge, wee ne duba pya.» 28 A Yesu di jo: «Uun, ga piimu p'a Kile jomɔ pu nuri na pu koro jaari ge, pee pu ne duba nagoo puyε pyaa!»

*Sipyiire t'a naha sheshεεε kakanhana shaa
(Macao 12:38-42)*

²⁹ Na sipyiiire ti yaha t'a Yesu maha fo na wu cɔnri, a wu jomɔ ɲɔ kɔn na: «Nɪɲaa sipyii p'a kolo. P'a ɲaha sheshɛɛɛ kakanhana la shaa, ga la shishiin da zhɛɛ pu na wɛ, fo Kilɛ tudunmɔɔ Zhonasi wuu le. ³⁰ Zhonasi ya pye ɲaha sheshɛɛɛ na shɛ Ninive shɛɛn na shɛgana lemu na ge, mu Sipya Ja bɛ na ba bye ɲaha sheshɛɛɛ na shɛ nɪɲaa sipyii na. ³¹ Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzhɔ* wu na ba yiri wu nɪɲaa sipyii pu jaagi. Bani wee ya pa na yiri ɲiɲɛ ki tɛhɛnɛ na, kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fɛɛɛ jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pɛlɛ Solomani na ge! ³² Kiiri wu cagɔngɔ, Ninive shɛɛn na ba yiri na nɪɲaa sipyii jaagi, bani Ninive shɛɛn ya yere pu jurumu wu na Zhonasi wo Kilɛ jomɔ yɛɛ li funɲɔ ni. Wa di wa naha wemu w'a pɛlɛ Zhonasi na ge!

*Sipya ɲi ki ɲɛ wu ceepuuro sokinna
(Macoo 5:15; 6:22-23)*

³³ «Wa shishiin ya sokinna leni wu wu ɲmɔhɔ, kelee wu yaaga shigile wu ɲuɲɔ ni wɛ. Ga yaaga ɲuɲɔ ni wu da wu taha, kɔnhɔ puga ki jevɛɛ da wu kpɛɛngɛ ɲaa. ³⁴ Sipya ɲi ki ɲɛ wu ceepuuro sokinna. Ma ɲi ki bu ɲɔ, ma ceepuuro ti bɛɛri ti wa kpɛɛngɛ ni, ga ma ɲi ki bu bye ki ya ɲɔ wɛ, ma ceepuuro ti bɛɛri ti wa piige ni. ³⁵ Ta mayɛ kasɛri, kɔnhɔ ma funɲɔ kpɛɛngɛ ki ganha bye nibiige wɛ. ³⁶ Lee na, ma ceepuuro ti bɛɛri bu bye kpɛɛngɛ ni, piige bu bye k'i ɲɛ ti xuu wa shishiin ni wɛ, ti bɛɛri na kpɛɛngɛ yeege, ma na jo ba sokinna ya kpɛɛngɛ yeege yeegegana lemu na wɛ.»

* **11:31** 1 Saannaa 10:1-10

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fεε pu kaa ni

(Macao 23:1-36; Marika 12:38-40)

³⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Farizhen wa di wu nεeri na wu she cana yalige li wee puga. A Yesu di jε puga ki ni, na diin na li. ³⁸ Ba wee ya Yesu na wu na li wu keye jebaa wε, a lee di wu fo. ³⁹ Ga, a Kafɔ di wu pye: «Yee Farizhen kunni wa cεεgbuugoo ni golεyε kaduyo jii na fiinni, na ta yee funyɔ d'a ni nagaara keree ni kuumɔ tuugo bεeri na. ⁴⁰ Fungonyɔ baa fεε! Kile wemu w'a yanmuyɔ yi kaduyo yaa ge, ta wee bε w'a yi funyɔ yi bε yaa wε? ⁴¹ Ga yi golεyε yi funɔ yasaaya yi kan la baa fεε mu, lee na yi bεeri na bye fεεfεε yi mu.

⁴² «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizhen, bani yee wa nanayi, ni shiga yanmuyɔ ni loyɔ yanmuyɔ yi saya bεeri jagi wo. Ga y'i da gbara yi taan ni Kile ni, y'i da tiimε keree pyi wε. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

⁴³ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizhen, bani yee wo nidaan wu nε Kile-pεenε piyεyε yi wo nahagbaa tatiinyε, ni sipyii p'a yi shaari pinnerε kpεenyε na.

⁴⁴ Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee ya foro faya feni yemu y'a nmɔhɔ ge. Sipyii wa naari yi na na ta pu ya yi cε wε.»

⁴⁵ A saliya karamɔgɔ wa di wu pye: «Karamɔgɔ, ba mu wa pe jomɔ pe yu wε, wεe bε mu wa fanri.»

⁴⁶ A Yesu di wu na shɔ na: «Bɔɔngɔ ki wa yee saliya karamɔgɔlɔ pu bε wogo, bani tuguro temu lɔmɔ p'a pεn ge, tee yee wa dεri sipyii nuyɔ ni, y'i da zɔɔ yi pu tεge ni yi kabee bε ni wε.

⁴⁷ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee wa Kile tudunmɔ pu faya yi yari na nɔgi, na ta yee sefεεε

d'a pu gbo. ⁴⁸ Lee wa li shεε na yee wa sɔɔ yi sefελεε pu kapyegee ki na, bani pee p'a Kilε tudunmɔɔ pu gbo, a yee kunni di pu faya yàa. ⁴⁹ Lee wuu na Kilε ya jo wu fungɔngɔ fεεεε ti ni na: «Nε na ba Kilε tudunmɔɔ ni tudunmɔɔ tun pu mu. Pu na ba pii gbo, na daha pii feni na gana.» ⁵⁰ Lee na ba bye, kɔnhɔ Kilε tudunmɔɔ piimu wo shishan p'a wo fo koŋɔ ki ɲɔ kɔnduun wu ni ge, pee bεeri foo di ba yege niɲaa sipyii na. ⁵¹ Na ɲɔ kɔn Abεli wo shishan pu na, fo na pa nɔ Zakari wo shishan pu na, wee wemu p'a gbo saraya yi tawologo ke, ni Kilε-pεεŋε pugbɔhɔ ki tε wu ni ge. Uun, n'a da yi jo yi mu, pee shishan pu bεeri foo na ba yege niɲaa sipyii na.

⁵² «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo saliya karamɔgɔlɔɔ, bani yee ya Kilε saanra ti cεmε pu kenikaan li wolo, yiyε pyaa ya jé wε. Piimu p'a giin p'i jé ti ni ge, a yee di pee bε ɲaha kɔn.»

⁵³ Ba Yesu ya yiri wee xuu wu ni wε, a saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhεεn p'i ɲɔ kɔn, na wu kana, na wu ɲɔ yegee yegegana bεeri na. ⁵⁴ Pu bi wu kasεri, kɔnhɔ p'i wu tɔɔgɔ talenε ta ni wuyε pyaa ɲɔ kafila ni.

12

Yesu ya kasεεge dajo shuun shuun juuro keree na (Macoo 10:26-27)

¹ Wee tuun wu ni sipyiire ti bi tiyε pinne, pu bi sii ɲεhε fo na doro. A p'i jɔnri, fo na duri puyε tɔɔyɔ na. A Yesu di fεnhε jomɔ ɲɔ kɔn ni wu wo kalaapiire ti ni na: «Y'a yiyε kasεri Farizhεεn wo buuri shizhεnherε ti na! Tee ɲε pu shuun shuun juuro te. ² Yaaga ka shishiin niɲmɔhɔŋɔ wa kemu da ba foro kpεεnge na wε. Kaɲmɔhɔnɔ la shishiin

wa lemu da ba jε wε. ³ Lee wuu na y'a yemu bεeri jo nibiige ni ge, yee na ba logo kpεεnge na. Y'a yemu bεeri jo sipyii mu kalɔhɔrɔ ni maaya ni ge, pu na ba yee caaga kataya na.»

*Wemu na p'a yaa na fyagi ge
(Maccoo 10:28-31)*

⁴ «Na napiinεε, n'a da yi jo yi mu, piimu na já sipya gbo, na ta p'i da já latii pye lee kadugo na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na wε. ⁵ Lemu na y'a yaa na fyagi ge, n'a da lee shε yi na. Se wa Kilε wemu ni na sipya munaa wolo, na xhɔ na li wá Jahanεmε ni ge, y'a fyagi wee na. Uun, n'a da yi jo yi mu, y'a fyagi wee na. ⁶ Ta cɔnrilɔɔ kaguro bε p'a bεrεε wari pyaa shuun wε? Lee bε na, ali wee wa nigin bε, Kilε funɲɔ ya wuu wu na wε. ⁷ Yee kunni Kilε ya ali yee ɲuzhiire teyε pyaa bεeri ɲɔ cε. Yi ganha ba fyagi wε; y'a ye cɔnrilɔɔ nijehεmεε na!

*Na sɔɔ Yesu na, kelee na she wu ni
(Maccoo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ «N'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a yere li na sipyii ɲaha tàan na nε wo wee ɲε ge, Sipya Ja wu bε na ba yere li na Kilε wo mεlekεε pu ɲaha tàan na weefɔɔ ɲε wee wo. ⁹ Ga wemu bu foro nε kaa tàan sipyii ɲaha tàan, Sipya Ja wu bε na ba foro weefɔɔ kaa tàan Kilε wo mεlekεε pu ɲaha tàan. ¹⁰ Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fεfεrε Munaa li mεge kyεεgi, weefɔɔ da lee wo yafa ta wε.

¹¹ «Sipyii ba se na kiiri kɔɔn yi na Kilε-pεεɲε piyεyε yi ni, ni kiirikɔɔn, ni fanhafεε ɲaha tàan, yi ɲɔshɔrɔ ni yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga wε.

12 Bani jomɔ pemu y'a yaa na jo ge, Fεfεεε Munaa na ba yi kalaa pu ni taapile ni.»

Talenε lemu l'a jo naafuu fɔɔ fungɔngɔ baa fɔɔ keree na ge

13 A ná wa di diin sipyiire ti tε ni na Yesu pye: «Karamɔgɔ, yi jo na ceborona wu mu na wu wù cɛn wu loolo wù na!» 14 Ga, a Yesu di wu jɔ shɔ na: «Na nanii, jɔgɔ w'a nε tenε na pye yee kiiri kɔnvɔɔ, kelee yi cɛn loolovɔɔ wε?» 15 Lee kadugo na a wu yi jo pu bæeri mu na: «Y'a yiyε kasεri jεgbɔɔ keree na, bani sipya naafuu jεhε jεhε jεhεgana bæeri na, wu niifεεε ya fɔro wee ni wε.»

16 Wee tuun wu ni a wu le talenε le jo pu mu na: «Faa ya taan ná naafuu fɔɔ wa na xuuni. 17 A wu wu funjɔ sha na: «Lekε nε da bye wε, bani na shinma wu bæeri tayahaɲa wa wε?» 18 A wu jo: «Li wii, le n'a da bye. N'a da na kpɔngɔɔ ki ja di kiitiigee yereɲε, di kee pεle nizhiigee ki na, di ba na shinma ni na keɲε yaɲmuyɔ bæeri pinne le kee funyɔ ni. 19 Lee kadugo na, di naye pye jo yaɲmuyɔ nijehεyε y'a gbegele yaha nε mu yee nijehεɲεε jaha na, n'a da naye ηmɔ di da li, di da gbuu, di da kalenεε pyi.» 20 Ga, a Kilε di wu pye: «Mu nahanaha we! Nijaa piigee ke ni mu munaa da zhɔ mu na. Wee tuun wu ni, yaɲmuyɔ ye m'a pinne ge, yee ma bye jɔgɔ woyo wε?»»

21 Ayiwa, lee funjɔ ni a Yesu di jo: «Sipyaa sipya w'a naafuu pinneε wuyε nigin wuu na ge, na ta wu jε naafuu fɔɔ Kilε kabaɲa na-ε ge, mumε weefɔɔ jε.»

*Yi Kilε pye yi tadanja
(Macao 6:25-34)*

22 Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyo shaa ni yi no shaga ni na naha y'a da li we. Yi ganha ba yi funyo shaa ni yi cere faya ni, na naha y'a da leni we. 23 Bani sipya munaa ya ye yalige na, wu ceepuuro be d'a ye cere faya na. 24 Yi shazheeyε kanraya ye wii. Yi wa yeme nuri we, y'i wa shinma kon we. Yanmuyο tayahaηa kelee kon wa yi mu we, lee be na, Kile di yi no shaa. Ta yee ya ye shazheeyε na na kanha we? 25 Jogo wu wa yee ni, wemu na ja ali jere be fara wuyε pyaa shi wu na ni funzhaga ni we? 26 Lee wuu na, yee bye yee da ja lee kapire le pye we, naha na yee di yi funyo shaa ni keree kisaηaa ni we?

27 «Yi yaweye yi fyεngana li wii, y'a fyεnrε nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyenεε pyi we, y'i wa faya shin we! Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu beeri ni, wu faha ka ya ke yawege ke ka fyεnrε nigin be xo saana ni we. 28 Na ke ki wa sige ki ni ninaa, na ta na di da ba kee sorogo niga na ge. Ni Kile ya kee noho toni lee tagana li na, go wu na ba yee noho to xuuni na ye kee na de! Yee n'a daa w'a cere de! 29 Yi na ba kemu li na kemu gba ge, yi ganha ba yi funyo shaa ni yee zha ni we! Yi ganha ba yiyε kaala yee da na we! 30 Kile cebaalaa p'a ye yanmuyο ye beeri shaa, ga yee To Kile w'a li ce na yee be mago wa yee na. 31 Yee kunni p'a Kile wo saanra te shaa. Lee kadugo na Kile na ye yanmuyο ye kan yi mu, na la taha yi na.»

*Fugba naafuu keree
(Macoo 6:19-21)*

³² Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye sanha: «Yi ganha bu da vya wε, yee piimu pu ηε ba yatooḡbara ηε-ε ge, bani l'a taan yee To Kile ni na wu saanra ti kan yee mu. ³³ Yi yi keηε yaηmuyoo pεε kan la baa fεε mu. Yi wari tayahaya nilebaaya yaa yiyε mu, y'i naafuu nixhobaama pinne fugba wu ni, nagaa wa wà wε, fyεεnre da já wu kyεegi wε. ³⁴ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zo wu be funzhaga wa.»

Kapyebyii pii p'a kori ñi na ge

³⁵ «Yi yiyε poo xuuni ni kirimεhεε ni labye wu feni, y'i yi sokinnaa pu ηi yaha. ³⁶ Y'i bye ma na giin kapyebyii piimu p'a pu ηuηofoo sigee ge, wu ba ma na yiri cekaanra tege ni tuun wemu ni, konho wu bu ba kuηoo li kuu, p'i kuηoo li mugi wu mu tovuyo na. ³⁷ Nuηofoo wu ba kapyebyii piimu ta pu na wu naha wii, pee ηε duba nagoo. Can na n'a da yi jo yi mu, wu na ba wuyε poo xuuni ni kirige ni wu pee teηε yalige ki ηuηo ni, wu yalige ki taa taa pu na. ³⁸ Wu ba ba ηiηiηε kelee ηimugujoo na, na ba pu ta ñi na, pee ηε duba nagoo. ³⁹ Yi li ce na puga foo da ba li ce na we leeri we na nagaa da ba ba nibiige ni, wu da ga gbara nagaa wu je wu puga wε. ⁴⁰ Yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipyá Ja wu soji tuun wemu ni wε, wee tuun weyε pyaa ni wu da ba.»

*N'a daa kapyebye ni kapyebye niguuma keree
(Macoo 24:45-51)*

⁴¹ A Pyεeri di wu pye: «Kafoo, wèe ye wuu na m'a le talene le yu laa, ta sipyiire ti beeri wuu na?» ⁴² A Kafoo di jo: «Kanahashoonrimo ηomεε foo fungongoo foo wemu wo kafoo w'i da ba wu teηε wu kapyebyii pusamaa ηuηo ni, na wu pye na w'a pu ηolige keree

ɲaha wo ki tuun ni ge, wee ɲε jɔgɔ wε? ⁴³ Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee ɲε duba pya. ⁴⁴ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu tenε wu kenε yaɲmuyɔ yi bεeri ɲuɲɔ ni. ⁴⁵ Ga wee kapyebye wu bu li yaha wuyε funɲɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhe mɔ wu da ba wε. W'a ɲɔ kɔn na wu kapyebyenii namaa ni cɛe pu sani, na li, na gbuu, na wuyε ɲini sinmε na. ⁴⁶ Ayiwa, caɲa kemu ni tuun wemu wu ɲε kapyebye wu ya wu kafɔɔ wu sonji-i ge, kee caɲa ke ni wee tuun we ni wu da ba. Wu na ba wee kapyebye we kɔri, na wu taa pinne ni Kile cɛbaalaa wuu ni.

⁴⁷ «Kapyebye we w'a wu ɲuɲɔfɔɔ ɲidaan cε ge, wu bye wu ya gbegemε pye, na kapyenεε pye na bε ni wu ɲidaan wu ni wε, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na bεle. ⁴⁸ Ga kapyebye wemu ya wu ɲuɲɔfɔɔ ɲidaan cε wε, wu bu keree kii pye kiimu k'a wu kakpɔɔn xɔ ge, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na jεre. Nijehenεε ya kan wemu mu ge, nijehenεε na ba zha wee mu. Nijehenεε kaa ya le sipya wemu kenε ni ge, pu na ba wee yege sanha nijehenεε na.»

*Waagi we wu da já bye Yesu wuu na ge
(Macao 10:34-36)*

⁴⁹ «Na nε pa wá ɲiɲε ki na. Nime da ba ki ta ki na ɲí na xɔ, lee bi da daan nε ni! ⁵⁰ Kanhama nigbɔ pa wa wà, nε yaa na jé pee ni. Ga na funjɔnrɔgɔ wo w'a pee sigée. ⁵¹ Yee wa giin na ɲaɲiɲε ni nε pa koɲɔ na ya? Ahayi dε, n'a da yi jo yi mu, fo waagi. ⁵² Fo nime sipyii kaguro na ba bye puga nigin ni, pu na ba daa. Sipyii taanri na ba yiri sipyii shuun feni; shuun wu bε na ba yiri taanri wu feni. ⁵³ To

na ba yìri wu ja feni, ja be na ba yìri wu to feni. Nu na ba yìri wu poro fuceere feni, poro fuceere be na ba yìri li nu feni. Yasho na ba yìri wu ja sho feni, ja sho be na ba yìri wu yasho feni.»

Teegee keree cegana
(Macao 16:2-3)

⁵⁴ A Yesu di yi jo sipyiire ti mu sanha na: «Yee bu Kile wu na w'a wo suumalo loko ki juna na camutomalo yiri tuun wemu ni, taapile ni yee na jo na zanha ki da do, li shiin na bye mu. ⁵⁵ Kafegge bu foro Kile-parama yiri, yee na jo na kafugo ki da ba bye, li shiin na bye mu. ⁵⁶ Shuun shuun jovee! Yee wa fugba we ni jine ke keree ce na shonri kiyee ni, naha d'a li pye yee ya we tuun we keree ce na shonri-i we?»

Be wo gbegeme keree
(Macao 5:25-26)

⁵⁷ «Naha k'a li pye yee ya ta kodiine ce shonri yiyee ni-i we? ⁵⁸ Na ma ni ma kiiri konjii wu yaha, yi na se kiiri wu takongo ki ni, la le yi be yi na ma ni wu ni na yi yaha koo li na, lee be we, wu na zhe ni ma ni kiiri konvoo wu mu, wee na ma kan gedii pu mu p'a le kaso ni. ⁵⁹ N'a da yi jo ma mu, ma bu je wee kaso wu ni, ma da ga foro wa ni wari pile nigin be foo ni we.»

13

Na daburaje jo jurumu na, kelee na kyeege

¹ Wee tuun wu ni Pilate bi Galile sheen pii gbo na pu yaha saraga yatogbuu li na, na pee wo shishan ni saraga yatoyo yi shishan wuregi puyee ni. A sipyii pii di shee wee kafila wu jo Yesu mu. ² A

Yesu di pu pye: «Yee w'a giin na pii Galile shεεn pii wa jurumupyii na toro Galile shεεn pusamaa bεeri taan, na lee wuu na p'a pu gbo le gbogana le na gε? ³ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dε. Ga yee bye yee y'a daburajε jo yi jurumu wu na wε, yee bεeri na ba gyεεgi mu. ⁴ Silowε zangaso-tɔngɔ k'a to sipyii kε ni gbarataanri (18) wemu juɲɔ ni na gbo ge, yee wa giin na pee bye jurumupyii na toro Zheruzalεmu shεεn pusamaa taaan ya? ⁵ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dε. Ga yee bye yee ya daburajε jo yi jurumu wu na wε, yee bεeri na ba gyεεgi mu.»

Talene lemu l'a jo nitoodige nagoo pyebaaga ki shizhaa na ge

⁶ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo na: «Nitoodige ka bi nɔri ná wa εrεzen tege ni. A wu ganha na se na nitoronɔ shaa ki na, ga wu da ga nitoronɔ ta ki na wε. ⁷ Wee tuun wu ni a wu yi jo wu kapyebye wu mu na: «Nε yee taanri wuu li wa le na pya shaa ke nitoodige ke na nε da wu ta wε. Ki kɔn! Naha na k'i wa juɲε ki na tawaga ni wε?» ⁸ Ga, a kapyebye wu wu juɲɔ shɔ na: «Na juɲɔfɔɔ, ki yaha k'i yee pye sanha. Di wege tugi daga ki maha di kaafugo le ki ni. ⁹ La wa la ni ki na nagoo pye yee la, lee na bɔrɔ. Ga ki bye k'i ya nagoo pye wε, m'a ki kɔn.»»

Yesu ya cee wa cuunɔ cadεengε ka ni

¹⁰ Cadεengε ka ni, Yesu bi sipyii kalaa Kile-pεεɲε puga ka ni. ¹¹ Lee di cee wa bε ta wà, jinaa yama bye wu ni fo yee kε ni gbarataanri (18). Pee bi wu kuri; wu bi já yiri tii wε. ¹² Ba Yesu ya wu juɲa wε, na wu yiri na wu pye: «Cee we, m'a shɔ ma yama pu na

nɪɲaa.» ¹³ A Yesu di wu keye taha wu na. Taapile ni, a wu yìri tii, na Kile pɛɛɛ.

¹⁴ Ga, a Kile-pɛɛɛɛ puga ki ɲuɲɔfɔɔ wu luu di yìri, bani Yesu ya yama fɔɔ wa cuuɲɔ cadɛɛngɛ ni. A wu sipyii pu pye: «Cabyaa gbaara wu ɲɛ wà kapyɛɛɛ ya yaa na byi kiimu funɲɔ ni ge. Y'a ma yee caya yi na, kɔnhɔ y'i juuɲɔ. Yi ganha ba ma cadɛɛnyɛ ni wɛ.» ¹⁵ A Kafɔɔ di wu pye: «Yee shuun shuun jovɛɛ piiri! Ta yee bɛɛri nigin nigin ya yi niiyɛ, kelee yi kafaya sanhana cadɛɛnyɛ ni, na se na yi kaan yi na gbuu wɛ? ¹⁶ We cee we wu ɲɛ Ibirayima wo pya wa ge, wu nibɔgɔ di ɲɛ Shitaanni mu fo yee kɛ ni gbarataanri (18) ge, ta tee pɔɔɔ te ya yaa na sanha wu na cadɛɛngɛ ni wɛ?» ¹⁷ Tuun wemu ni Yesu ya yee jo ge, a wu pɛɛn pu bɛɛri di zhiige, ga, a sipyii pu bɛɛri di fundanga ta wu kagbɔhɔɔ ki bɛɛri bye wuu na.

*Yesu ya talenɛ la jo mutaridi pile shizhaa na
(Macao 13:31-32; Marika 4:30-32)*

¹⁸ Ayiwa a Yesu di pu pye: «Kile saanra ti ni ɲaha k'a foro yiyɛ fɛni wɛ? Ni ɲaha ni n'a da ti taanna wɛ? ¹⁹ T'a foro mutaridi pile fɛni. A ná wa di li lɔ nugi wu tɛge ni. A l'i bɛɛɛ, na bye tigbɔhɔ. A shazhɛɛɛ di ba ti shiire tagi ki geye na.»

*Yesu ya talenɛ la jo buuri shizhɛnhɛɛ shizhaa na
(Macao 13:33)*

²⁰ Yesu ya jo sanha na: «Ni ɲaha ni n'a da Kile wo saanra te taanna sanha wɛ? ²¹ Ti ɲɛ ba buuri shizhɛnhɛɛ ɲɛ wɛ. Cee wa ya tee le wu farani myɛ kiloo kɛɛɛ shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bɛɛri di yìri.»

Kuɲɔjii nifɛnhɛfɛnhɛnɛ keree
(Macao 7:13-14, 21-23)

²² Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire ɲaari. W'a bi gaanji Zheruzalemu ni, wu nigariwo bi sipyii kalaa. ²³ A wa di wu pye: «Kafɔɔ, sipyii pii pu da ba shɔ ge, pee ya cɛɛ ya?» A Yesu di pu bɛɛri pye: ²⁴ «Yi la le y'i jé kuɲɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛnɛ li ni. Bani n'a da yi jo yi mu, sipyijɛhɛmɛɛ na ba jegana shaa p'i jé, ga pu da já wɛ. ²⁵ Kaaɲa ki fɔɔ wu ba yìri, na kuɲɔɔ li shɔhɔ tuun wemu ni, na yee yaha kadaan li na, yee na ba ɲɔ kɔn na yeree kuɲɔɔ li ɲɔ na, na li kuuni na yu: «Kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!» Wu na ba yee ɲɔ shɔ na: «Nɛ yee tayirige cɛ wɛ.» ²⁶ Wee tuun wu ni yi na ba ɲɔ kɔn na wu pyi na: «Wèe ya li, na gba ma ɲii na, m'a wèe kalaa wèe kulogoo ki kakuutoroyo yi ni.» ²⁷ Wee na ba yee ɲɔ shɔ na: «Nɛ yee tayirige cɛ wɛ, yi toro laha na tãan, yee kakuubyii bɛɛri!» ²⁸ Wee xuu wu ni yi ba Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba, ni Kile tudunmɔɔ pu bɛɛri ɲa Kile wo saanra te ni tuun wemu ni, yi na da mɛhɛɛ suu wà, na ganhaa kuri. Bani p'a yee wá kpɛɛngɛ ki na. ²⁹ Sipyii pii na ba na yìri Kile-nɔhɔ, ni camutomɔ, ni Kile-parama kabaya shuun wu na, na diin na li Kile wo saanra ti ni. ³⁰ Wee tuun wu ni, kadugo yìri wuu pii na ba bye ɲahagbaa wuu. ɲahagbaa wuu pii na bye kadugo yìri wuu.»

Yesu ya jo Zheruzalemu keree na
(Macao 23:37-39)

³¹ Wee tuun wuyɛ pyaa ni a Farizhɛɛn p'i fulo Yesu na na wu pye: «Yìri laha naha, bani Herɔdi funɲɔ wa wu ma gbo.» ³² A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «We naɲmahara fɔɔ we kanna sige ponɔ ki, yi she yi

jo wu mu na: «Niɲaa ni ɲiga n'a da jinaa kɔri yeege sipyii ni, di yama fɛɛ cuunɔ. Cana taanri wogo ki na nɛ na xhɔ lee ni.» ³³ Ga li waha l'i waha nɛ yaa na pye koo li na, niɲaa, ni ɲiga, ni ɲigabudoro, bani li ya ta saha Kilɛ tudunmɔ wu gbo xuu watii ni ni Zheruzalɛmu ni bɛ wɛ!

³⁴ «Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu, mu wemu w'a Kilɛ tudunmɔ pu xuli ge, piimu p'a dunnɪ ma mu ge, na kagereye taga na pee bɛ waa na xhuli ge, nɛ funɲɔ ya pye tɛɛgɛɛ niɲɛhɛɲɛɛ ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneɛ mɛ wu kapaɲa nɔhɔ ni wɛ. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na wɛ. ³⁵ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nimɛ fɛɛfɛɛ, ki niwaga. N'a da yi jo yi mu, na co nimɛ na, y'a da na ɲa nige wɛ, fo yi ba shɛ yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛgɛ na ge, wee ɲɛ duba pya.»»

14

Yesu ya tinmɛ gban fɔɔ wa cuunɔ cadɛɛngɛ ni

¹ Cadɛɛngɛ ka na, Yesu ya kari Farizhɛɛn pu wo sipyigbɔ wa puga, na li wà. Farizhɛɛn piimu pu bye wà ge, pee bi wu kasɛri. ² Ná wa bye wà tinmɛ gban na ɲɛ wu na. ³ A Yesu di jomɔ pu lɔ, na saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn pu yege na: «Na saha ni saliya wu ni, l'a saha na yama fɔɔ cuunɔ cadɛɛngɛ ni laa, kelee li ya saha wɛ?» ⁴ Ga, a p'i cari puyɛ na, wa ya jo wɛ. Wee tuun wu ni, a Yesu di wee yama fɔɔ we lɔ, na wu cuunɔ, na wu yaha kari.

⁵ Lee kadugo na a wu pu pye: «Yee wa ja, kelee wu niɲɛ na to keenɛ ni, ta yee da zhɛ wu wolo tɔvuyo na wɛ, ali ki pye cadɛɛngɛ ki bɛ wɛ?» ⁶ Pee ya já wu ɲɔ shɔ wɛ.

Tatiincenje naha bulogana

⁷ Sipyii piimu p'a yiri yalige na ge, Yesu ya talenε jo pu mu, bani w'a li sεeri na pu ma nahagbaa tatiinyε yi naha buloo. A wu pu pye: ⁸ «Wa bu ma yiri cekaanra yaligee na, ma ganha da zhe diin nahagbaa tatεengε ni wε. Ma ya li cε ni wemu tayerege k'a pεε ma wogo na ge, ni wee bε ya yiri wε. ⁹ Wemu w'a yi beshuun yiri ge, wee ba ma pye ma tatεengε ki kan we ná we mu, wee tuun wu ni ma shiige wo na zhe diin kadugo yiri tatεengε ka ni. ¹⁰ Ga ba ma yiri wε, she diin kadugo yiri tatεengε ni, kōnhō ma yirivōō wu ba ba, wu ma pye: «Na nanii, she diin nahagbaa tatεengε ki ni.» Wee tuun wu ni ma na pεεηε ta ma lijii pu jii na. ¹¹ Bani sipyaa sipya w'a wuyε durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyε tirige ge, wee na ba durogo.»

¹² Wemu w'a Yesu yiri yalige ki na ge, a wu wee bε pye: «Ma bu yaliηehεηεε pye caηa ni kelee piige ni, ma ganha da ma naniiηεε yiri, kelee ma nu sii, kelee ma cebooloo, kelee ma tiinηii naafuu fεε wε. Pee bε na ba já ma yiri yalige na ma wo yire li footōnō. ¹³ Ga ma bu yaliye pye, m'a la baa fεε, ni taafεε, ni faannaa, ni fyεnmεε yiri. ¹⁴ Ma na duba ta, bani pee wa da já ma yiri li footōnō na wε. Ma na ba lee footōnō ta sipyitiimεε pu nixhuyo yi caηεηε.»

Cekaanra ligbōhō ki wo talenε le

(Macoo 22:1-10)

¹⁵ Ba yalilimε wa ya pee jomō pu logo wε, na jo: «Wemu wu da ba li Kilε wo saanra te ni ge, wee ηε duba pya.» ¹⁶ A Yesu di wu pye: «Ná wa bi yaliye pye piige yalige, na sipyiηehεmεε yiri. ¹⁷ Ba yaliye

yi liduun ya nɔ wɛ, p'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebye wu tun na wu pee pye: <Yi pa, bani yaŋmuyɔ yi bɛeri ya kemɛ xɔ.> ¹⁸ Ga, a pu bɛeri nigin nigin di ganha na fɛnri na foro yire li tɔan, na yu na wu kafari pee mu. A nizhiimɛ wu wu pye: <Tɛɛ ka nɛ shɔ, nɛ yaa na shɛ kee wii. N'a ma jɛeri, le yafa na mu.> ¹⁹ A wa bɛ di wu pye: <Nupehɛɛ kɛ nɛ shɔ, n'a da zhɛ kee taanna. N'a ma jɛeri, le yafa na mu.> ²⁰ A wa bɛ di wu pye: <Nimɛ nɛ cee leŋɛ, lee l'a li pye, nɛ da já zhɛ wɛ.> ²¹ A kapyebye wu guri shɛ juŋɔfɔɔ wu yiri, na kii keree kii bɛeri paari wu mu. A kaanɔ ki fɔɔ wu luu di yiri, a wu wu kapyebye wu pye: <Fyaala shɛ kulo li pinnerɛ kpeenyɛ, ni kakuutoroyo yi ni, m'a la baa fɛɛ, ni taafɛɛ, ni fyɛnmɛɛ, ni faannaa yiri pa naha.>

²² «Ba w'a shɛ pee yiri na pa wɛ, na ba wu juŋɔfɔɔ wu pye: <Na juŋɔfɔɔ, m'a tuduro temu kan ge, n'a ti pye, ga lee bɛ na puga ki sanha ji wɛ.> ²³ A juŋɔfɔɔ wu kapyebye wu pye: <Shɛ kodoroyo yi ni, ni kobiire te, m'a sipyii pu karamu p'i ba, kɔnhɔ na puga k'i ji.> ²⁴ Bani sipyii pii nɛ fɛnhɛ yiri a p'i li she ge, n'a da yi jo yi mu, nɛ wo yalige ka jɛ wee wa shishiin jɔ ni wɛ.»

*Kaa lemu li wa fanha Yesu kalaapiire ti na ge
(Macoo 10:37-38)*

²⁵ Shenjehemɛɛ bi taha Yesu fɛni. A wu njmahana jɛri pu shizhaa na na pu pye: ²⁶ «Wa bu daha nɛ fɛni, nɛ kaa bye l'i ya dan weefɔɔ ni na toro wu to, ni wu nu, ni wu shɔ, ni wu nagoo, ni wu ceboronamaa, ni wu ceboroshaa, ni wuyɛ pyaa bɛ tɔan wɛ, wee da já bye nɛ kalaapiire wɛ. ²⁷ Wemu

ya wu korikoritige lo, na daha ne feni we, wee da ja bye ne kalaapire we.

²⁸ «Wa ba giin wu zangaso-taangɔ yerenɛ yee ni, ta wu da venhe diin na ki yerenɛ yerenɛ pereme pu tarɔ, yaaga bu da na je wu kenɛ ni, di ki yerenɛ xhɔ we? ²⁹ Wu ma fyagi wu bu ki nahɔ shan, wu bi da ja ki sanja xɔ, ni ki javɛɛ ya pa jo kon na zheneni wu na we, ³⁰ na wu la wo, na yu: «Wee na we ya puga ki yerenɛ jo kon, ga wu ya ja ki xɔ we.» ³¹ Kelee saan wa ba giin wu kashen kon saan wa na, ta wu da venhe diin na wu funjo sha, wu ni namaa kabɔfonɔ ke (10.000) bu da na da ja saan wa ni namaa kabɔfonɔ kelɛɛ shuun (20.000) juno ciri we? ³² Wu bye wu da ja we, na wee saan wu yaha taatɔngɔ ni, w'a tudunmɔ yaha kari wu she taanjerɛge sha. ³³ Lee pyegana li na, wemu ya kahari wu kenɛ yanmuyɔ beeri ni we, wee da ja bye ne kalaapire we.

*Tipoomɔ je suumɔ pemu ni we
(Macao 5:13; Marika 9:50)*

³⁴ «Suumɔ ya jo, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, nahana pu taan sanha we? ³⁵ Pu da yafiin be jo jinɛ na we, pu da ja bye kaafugo jinɛ na we, sipyii na pu wa kadaan na. Wemu na logo ge, wu logo de!»

15

*Yesu ya talene la jo dubyapɛengɛ shizhaa na
(Macao 18:12-14)*

¹ Fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ ni jurumupyii pii be ya fulo Yesu na, na wu jomɔ logo. ² Lee na a Farizhen ni saliya karamɔgɔɔ p'i ganha na kalɔhɔrɔ yu na:

«We ná we ya jurumupyii coni na jɔgi, w'a li ni pu ni shiizhan.»

³ A Yesu di le talenε le jo pu mu na: ⁴ «Jɔgɔ wu wa yee ni, dubyaa xhuu nigin (100) bu bye wu mu, a nigin di biin, ta wu da keleeε gbarashεεε ni gbarashεεε (99) wu samaa yaha wà sige ki ni, wu she nibεεngε ki sha fo wu ki ja wε? ⁵ Ba w'a she wu ja wε, wu fundanga wo na wu le wu katigoo ni. ⁶ Ba w'a nɔ puga wε, w'a wu naniinεε ni wu tiinjii yiri, na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani nε na dubyapεεngε ki ja.» ⁷ A Yesu di jo: «Lee na n'a da yi jo yi mu, jurumupye nigin bε bu yere wu jurumu na, fundanga na bye wee wuu na fugba we ni na toro sipyitiimεε keleeε gbarashεεε ni gbarashεεε (99) tãan, piimu mago jε nige jurumu yafa na wε.»

Talenε lemu l'a jo warifyen nibεεngε shizhaa na ge

⁸ A Yesu di jo sanha na: «Kelee cee weke wu da bye ni warifyen tuuyo ke ni, nigin bu biin yi ni, ta wu da sokinna le wu puga ki pɔ wu ki sha xuuni fo wu ki ja wε? ⁹ Wu bu ki ja tuun wemu ni, w'a wu pushapiinεε ni wu tiinjii cèe yiri na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani nε warifyen tuunɔ ke ki bi piin ge, nε ki ja.» ¹⁰ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu, fundanga ki wa kii mεlekεε pu mu jurumupye nigin na yere wu jurumu na.»

Talenε lemu l'a jo ja nibεεngε shizhaa na ge

¹¹ A Yesu di jo bε sanha na: «Jalaa shuun bye ná wa mu. ¹² A kurogo ja wu tofɔɔ wu pye: «Na to, lemu na ba nɔ na na cεn wu ni ge, lee kan na mu nime!» Ba w'a yee jo wε, a tofɔɔ wu sɔɔ na naafuu

wu taa pu shuun wu na. ¹³ Cabyaa kii nidorogo na, a kurogo ja wu wu taa wari wu bæeri wá wuyε na. Na gari taliige fiige ka ni, na she wuyε yaha wà fungɔngɔ baa sipya. Na wari wu bæeri kyεεgi ɲɲɔ baa keree ni. ¹⁴ Ba wari wu bæeri ya xɔ wε, a xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki ni. A kanhama di nɔ wu na. ¹⁵ A wu she jé baari ni kee fiige ki sipya wa mu, a wee di wu yaha kari wu kεreyε ni shaanahana na. ¹⁶ A xuugo di shɔ wu ni xuuni. Yaliye yemu pu bi gaan shaalaa pu mu ge, a wu funɲɔ di bye wu li yee ni, ga wa shishiin ya ya kan wu mu wε.

¹⁷ «Ba w'a wu funɲɔ sha wε, na jo: «Kapyebyii niɲehemεε pu wa nε to puga. Pu ma li, na yalige ki sanja yaha, nε kunni di zhaa di xhuu naha xuugo kenε ni. ¹⁸ N'a da guri zhe na to wu puga ki ni, di she wu pye: Na to, n'a nahana Kile mu, na nahana mu bε mu. ¹⁹ Nε yaa na yiri nige mu ja sanha wε. Na co ba ma kapyebye wa ɲε wε.» ²⁰ A wu yiri kari puga.

«Na wu yaha taliige ni, a wu to wu wu nibawo ɲa, a wu ɲiɲaara di jé wu ni. A wu baa kari na she jafɔɔ wu shaari ni taanɲεεge ni, na wu keye migile wu katige ni. ²¹ A ja wu to wu pye: «Na to, nε nahana Kile mu, na nahana mu bε mu, nε yaa na yiri mu ja nige wε.» ²² Ga, a wu to wu yi jo kapyebyii pu mu na: «Yi fyaala pa ni fadeye yi bæeri nizaanɲa ki ni yi pa le wu na, y'i kabelenε le wu kabee na, y'i tanhaya le wu na. ²³ Y'i ba ni nupepinɲε sinme wogo ni yi pa gbo. Wù li wù funɲɔ taan, ²⁴ bani nε pya we w'a ɲa ge, wu bi xu, w'a kuri pye ɲiifεεε ni. Wu bi piin, w'a ɲa.» A p'i kalenε ɲɔ co.

²⁵ «Lee bi wu jashiimε wu ta wee na ɲε tεge ki ni,

ba wee ya tɛɛɲɛ puga na wɛ, a wu yatinyɛ yi tunmɔ ni xɔnhɔrɔ ti tunmɔ pu logo. ²⁶ A wu kapyebye wa yiri na wu yege lee kalenɛ li ɲunɔ na. ²⁷ A wee di wu ɲɔ shɔ na: «Mu cuun wu w'a pa, a ma to wu nupepinɲɛ sɪnmɛ wogo gbo wu mu, bani wu ja w'a pa jɛ sicuumɔ na.» ²⁸ A jashiimɛ wu luu di yiri, wu ya ta sɔɔ na jɛ puga wɛ. Ba wu to w'a yee logo wɛ, na foro kari wu fɛni, na shɛ wu ɲɛɛri na wu ɲɔ wuyɛ na wu jɛ. ²⁹ Ga, a wu tofɔɔ wu pye: «Wii mɛ dɛ! Nɛ yee ya ɲɛɛ na kapyɛɲɛ pyi mu mu. Nɛ ta mu ɲɔmɛɛ yaha tuun wa yafin ni wɛ. Lee bɛ na, ali mu ya ta sikapire nigin bɛ kan ɲa nɛ mu, kɔnhɔ nɛ ni na naɲiinɛɛ di fundanga pinɛ pye shiizhan wɛ. ³⁰ Ga we wu wa mu ja wu ge, w'a mu naafuu wu bɛɛri kyɛɛgi dɔdɔshaa ni. Ba w'a pa wɛ, a mu nupepinɲɛ sɪnmɛ wogo gbo wu mu!»

³¹ «A wu to wu wu ɲɔ shɔ na: «Na ja, tuun bɛɛri ni mu wa nɛ tɔan naha, nɛ yaɲmuyɔ yi bɛɛri wa mu woyo. ³² Ga wɛɛ ya yaa na funɲɔ taan, na kalenɛ pye, bani ma cuun we wu wa we ge, wu nixhugo ki bye, ga w'a ɲiifɛɛɛ ta nime. W'a bi piin, ga w'a ɲa.»»

16

Naafuu fɔɔ wa ni wu wari kaɲahashɔɔnrिमɔ

¹ A Yesu di yi jo sanha wu kalaapiire ti mu na: «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà, kaɲahashɔɔnrिमɔ wa di ɲɛ wu mu, a sipyii di wee tɔɔgɔ le na w'a wu ɲunɔfɔɔ wu kabyaa ki kyɛɛgi. ² A ɲunɔfɔɔ wu wu yiri na wu pye: «Lekɛ nɛ di nuri mu shizhaa na wɛ? Wù keree ki ɲaha wolo, bani mu wa da já bye nige nɛ kaɲahashɔɔnrिमɔ wɛ.»

³ «Wee tuun wu ni a wee kapahashoonrimo wu yi jo wuyε funɔo ni na: «Lekε nε da ba byi wε? Na juɔɔfɔo w'a na leri wu kabyaa ki juɔo ni. Faa fanha wa na ni wε; jεrεge shiige di jε na na. ⁴Uun! Le n'a da bye ge, n'a lee cε, kɔnhɔ di ba laha kabyaa ki juɔo ni, pii di na ciri lenε pu kaban.» ⁵Wee tuun wu ni pii p'a fɔhɔo lɔ wu juɔɔfɔo wu mu ge, a wu ganha na pee yiri nigin nigin. A wu nizhiimε wu pye: «Nε juɔɔfɔo wu juu wu wa mu na wε?» ⁶A wee di wu juɔ shɔ na: «Sinnε barigoo kelεε shuun (20).» A wu wu pye: «Ma sεmε wu lɔ, m'a diin tɔvuyo na m'a sinnε barigoo kε ka.» ⁷Lee kadugo na a wu wa bε pye: «Mu do, juu di wa mu na wε?» A wee di wu juɔ shɔ na: «Shinma bɔrilɔo xhuu nigin (100).» A wu wee pye: «Ma sεmε wu lɔ m'a shinma bɔrilɔo kelεε gbarataanri (80) ka.» ⁸A juɔɔfɔo wu wee kapahashoonrimo tifire baa fɔo we sɔ wu shizhiinmε pu na, bani ke koɔo ke sipyii wa keree pyi ni shizhiinmε ni puyε tε ni, na toro kpεngε nagoo tãan.»

Naafuu ni Kile da ja binne bye yee juɔɔfεε wε

⁹A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bu ke koɔo ke wo naafuu wu lɔ na taga sipyii tεge, na nanεgeε sha ni wee ni. Yee wo caɔa nii li ga ba xhɔ caɔa kemu ke koɔo puga ke ni, lee na ba bye kapuɔo na baraji kan yi mu Kile yiri Alijinε ni. ¹⁰We wu jε n'a daa sipya kafɛnhɛfɛnhɛjεε ni ge, wee wu jε n'a daa sipya kagbɔhɔo bε ni. We wu jε tifire baa fɔo kafɛnhɛfɛnhɛjεε ni ge, wee wu jε tifire baa fɔo kagbɔhɔo bε ni. ¹¹Lee wuu na, ke koɔo ke wo naafuu we w'a sipyii faanna ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee keree ni wε, ta naafuu can

can wo wu kaa na ba le yee kenε ni? ¹² Naafuu we wu ƚε watii wo ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee wo keree ni wε, ta yeeyε pyaa wo wu na ba gan yee mu?

¹³ Kapyebye wa shishiin da já da kapyenεε pyi ƚuƚɔfεε shuun mu wε. Bani wa na ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔrɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyenεε pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu bε mu wε.»

Yesu wo yεε li kafila wa

(Macao 11:12-13; 5:31-32; Marika 10:11-12)

¹⁴ Farizheen pii pu ƚε wari na dan pu ni ge, ba pee ya yee beeri logo wε, na ganha na wu la wo.

¹⁵ A wu pu pye: «Pii p'a puyε pyi sipyitiimεε sipyii nii na ge, pee pu ƚε yere. Ga Kile ya yee zɔlɔ pu cε, bani yaaga kemu sipyiyawyii ya beε ge, kee ki ƚε makɔɔ yaaga Kile ƚaha tãan.

¹⁶ «Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ Kitabuu pu bye wà, fo na she nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. Na ɔ fo wee tuun wu na Kile saanra ti wo Jozaama p'a yu, a sipyii beeri di yatenyε waha p'i jé ti ni. ¹⁷ Fugba we ni ƚiƚε ke toromɔ na ba daan fo xuuni na toro Kile wo saliya wu kamapile fuduunɔ nigin bε wo do na.

¹⁸ «Sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ na watii lenε ge, dɔdɔrɔ m'a pye. Wemu bu ná wa wo ceforomɔ lenε, dɔdɔrɔ w'a pye.»

Ná naafuu fɔɔ ni Lazari keree

¹⁹ «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà na saannaa fàya leni, na fanhafεε yaliye li ƚiga beeri. ²⁰ Ná la baa fɔɔ wa bε di bye wà, wee mege ƚε na Lazari. Wu ceesεεge ki beeri ki bye nɔɔkuuyo. Pu bi she wee

sinniŋe wee naafuu fɔɔ wu kaan̄a ki kuŋɔɔ ɲɔ na,
²¹ Yalipahara te ti bi wo na dun naafuu fɔɔ wu
 tabali wu nɔhɔ ni ge, wu funŋɔ bye wu da tee li. Na
 wu yaha wu ya tee be ta li we, a poŋɔɔ be di nɔhɔ na
 ma na wu nɔɔyɔ yi laala sanha.

²² «Caŋa ka, a wee la baa fɔɔ wu ba xhu, a
 melekεε di wu munaa lɔ na she yaha tatiinceŋe ka
 ni Ibirayima kanige ce. A naafuu fɔɔ wu be di ba
 xhu, a p'i wu le. ²³ Na wu niganhaŋa yaha xuu kulo
 li ni, a wu wu ɲaha yirige, na Ibirayima ɲa taliige
 ni, na Lazari be ɲa wu kanige ce. ²⁴ Wee tuun wu
 ni, a wu xhuulo na jo: «Na to Ibirayima, ɲuŋɔ ɲaari
 na na! Lazari yaha wu she wu kabee le munaa
 le fyenmi lɔhɔ ni, wu ba na ɲile le ɲiŋe, bani na
 niganhaŋa ki wa xuuni ke na ke ni.» ²⁵ A Ibirayima
 di wu ɲɔ shɔ na: «Na ja, ma funŋɔ kɔn li na na mu
 ya ma kasaan̄aa ki beeri ta na mu yaha koŋɔ na, a
 Lazari di kakuuŋɔɔ ta lee tagana le na. Nimε wee
 ɲaha wa ɲiŋe, ga mu kunni ɲaha d'a wεri. ²⁶ Na
 fara lee na, wecogoŋɔ nagan̄a ki ɲε wεe ni yee te
 ni, kɔnhɔ piimu ba giin p'i foro naha p'a se yee yiri,
 pu ganha bu já we. Piimu ba giin p'i yiri yee be yiri
 p'a ma naha, pu be ganha bu já we.»

²⁷ «Wee tuun wu ni a naafuu fɔɔ wu jo: «Na to, na
 ma ɲεeri, Lazari yaha she na to puga ki ni. ²⁸ Bani
 nε ceboronamaa kaguro wu wa wà. Wu she pu
 sɔnmi, kɔnhɔ pu ganha da ba we kanhama xuu we
 ni we.» ²⁹ A Ibirayima di wu ɲɔ shɔ na: «Musa ni Kile
 tudunmɔɔ kafila wu wa pu keŋe ni, pu wee logo.»
³⁰ Ga, a wu jo: «Ahayi, na to Ibirayima, lee ye wa da
 yaa we dε! Ga fo gbo nigin be na ɲε na she pu yiri
 wà; lee bu bye, pu na daburaje jo pu jurumu wu

na.» ³¹ A Ibirayima di wu pye: «Pu bye p'i ya Musa ni Kile tudunmɔɔ pu wo kafila wu logo wε, ali gbo wa ɲεhε ɲε foro pusamaa tε ni, pu da ga dà wε.»»

17

Nugyεεgi keree ni jurumu yafa
(Macoo 18:6-7, 21-22; Marika 9:42)

¹ A Yesu di yi jo wu kalaapiire ti mu na: «Nugyεεgi keree da ga já bye pyebaa wε. Ga sipya wemu wu da kee pye ge, bɔɔngɔ ki wa weefɔɔ wogo. ² Wemu wu ɲε nɔhɔcεrεε n'a daa koo ni ge, sipyaa sipya w'a wee wa ɲuɲɔ kyεεgi ge, na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ ni, lee ya pɔrɔ wu mu li bye na. ³ Y'a yiyε kaseri kee keree kii na. Ma ceboro bu jurumu pye, jo ni wu ni. Wu bu daburaje jo, m'a lee yafa wu mu. ⁴ Wu bu wɔrɔ ma ni tɔɔɲii gbarashuun caɲa ɲii ni, wu bu guri she ma mu tɔɔɲii gbarashuun na ma pye kafari, m'a kee bεeri yafa wu mu.»

N'a daa wu keree

⁵ Caɲa ka, tudunmɔɔ p'a pa Kafɔɔ pye: «La fara wu n'a daa wu na.» ⁶ A Kafɔɔ di jo: «Yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere bε xɔ pεrεrε ni, yee bi da yi jo ke tigbɔhɔ ke mu na ki kɔɔngi k'i she nɔri suumɔ lɔhɔ ni, k'a yee ɲɔmεε co.

Kapyebye tayerege ɲε kemu ge

⁷ «Kapyebye bu bye yee wa mu, wu bi faa pyi kelee na yatɔɔɔ naha, wu bu yiri sige ni na pa tuun wemu ni, wu ma wee kapyebye wu pye wu pa diin yalige ɲuɲɔ ni ya? ⁸ Ta wu da wee kapyebye wu pye wu yalige shɔhɔ, wu bu xhɔ wu wu faleye yi faa, wu fεnhε she ki yereɲε wufɔɔ yε pyaa tɔan,

wufɔɔ di li fo wu din, wu gba bε wε? Lee kadugo na kapyebye wu bε di na li wε? Ta wufɔɔ jε ma li pye mu wε? ⁹ Kapyebye we w'a wu nijogoo ki pye ge, baaga kakaan jɔɔ jε wee mu wε. ¹⁰ Lee na yee bε, ye y'a jo yee mu ge, yee bu yee bεeri pye, y'a yaa yi jo na go kapyebyii yee ya sii, na yi nibyii y'a pye. Yi kayahana jɔɔ yε y'a pye.»

Yesu ya togo fεε kε cuɔɔ

¹¹ Na Yesu yaha koo na wu na se Zheruzalεmu ni, a wu doro Samari fiige ke ni Galile fiige ki tε ni. ¹² Wu nijewo kulo la ni, a togo fεε namaa kε wa di ba wu jɔɔ cırı, ga, a p'i yere na laara kɔn wu na, ¹³ na mujɔɔ wá na: «Karamɔɔ Yesu, jɔɔ jaari wù na!» ¹⁴ Ba w'a pee ja wε, a wu pu pye: «Yi she yiyε she saraya jaha shɔɔnriwɔɔ pu na.» A pu nigariwuu di juɔɔ. ¹⁵ Ba shen nigin wa ya wuyε ja w'a cuɔɔ wε, na ηmahana kuri, na ganha na Kile sɔni na ma ni mujuugbɔɔ ni. ¹⁶ Ba w'a pa nɔ Yesu na wε, na she nuguro sin wu fεε ni na wu jaha buri jinε ki na, na baraga taha wu na. Na ta wee di bi bye bε Samari shen. ¹⁷ A Yesu di jo: «Ta sipyii kε bε w'a cuɔɔ wε? ¹⁸ Pusamaa gbarashεεε wu wa mii wε? Wa yafiin ya ta pa Kile pele nabunna we kadugo na wε.» ¹⁹ Lee kadugo na a wu wu pye: «Yiri m'a se! Ma n'a daa w'a ma cuɔɔ.»

Kile wo saanra ti ba jaha sheshεεε (Macoo 24:23-28, 37-41)

²⁰ Caɔa ka, Farizhεen p'a pa Yesu yege na: «Tuun wekε ni Kile wo saanra t'i da ba wε?» A wu pu jɔ shɔ na: «Kile wo saanra ti da ba ba na saha ni sipyii kasεεε ni wε. ²¹ Pu da ga ba jo bε: «Wu we naha,»

kelee «Wu we mε wε,» bani Kilε wo saanra ti wa yee niηε ni.»

²² Lee kadugo na a wu wu kalaapiire ti pye: «Caya ya wa ma, li bi da daan yee ni na Sipya Ja caηa ka ηa, ga yee da kee ηa wε. ²³ Sipyii na ba yee pyi na: «Wu wa naha,» kelee «Wu wa mε,» ga yi ganha da zhε wà wε, yi ganha da daha pu feni wε. ²⁴ Sipya Ja cabaηa, kee na ba bye ba Kilε-ηiηεε ηε wε, ma ηí taapile ni, kpεεngε ki ma yìri fugba wu kabaηa ka na, na nɔ ka na. ²⁵ Ga yani kee caηa ke ki nɔ ge, li waha l'i waha wu na ba ganha xuuni, niηaa sipyii di zhe wu ni.

²⁶ «Ba Nuxhun wo caηa ηii li keree k'a pye wε, mu l'a da ba bye Sipya Ja wu bε cabaηa. ²⁷ Sipyii bi li na gbuu, na cèe leηεε, kelee na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na shε nɔ caηa kemu Nuxhun ya jé kɔɔgbɔhɔ ki ni ge. Wee tuun wu ni a logbɔhɔ di ba pee bεeri kyεεgi.

²⁸ «Keree kiimu k'a pye Lɔti caηa ηii ni ge, kee tuugo na ba bye sanha. Lɔti caηa ηii ni, sipyii bi li na gbuu, na zhuu na bεrεε, na faa pyi, na piyεyε yereηε. ²⁹ Ga Lɔti ya foro Sodɔmu kulo li ni caηa kemu ge, kee caηa ke, na ni kirimu ya yìri fugba wu ni, na do ba zanha ηε wε, na pu bεeri kyεεgi.

³⁰ «Caηa kemu Sipya Ja da ba wuyε shε ge, kii keree kii bεeri tuuyo na ba bye sanha. ³¹ Kee caηa ke wemu ηε wu puga kataηa na ge, wee ganha bu digi jé puga ki ni yaaga feni wε, mu wemu bε wu ηε ma kerεyε ni ge, mu bε ganha bu guri da ma puga wε. Ga wa bεeri di da wu ηubile yε shaa. ³² Yi funyɔ yi to Lɔti shɔ wu wuu li na! ³³ Wemu w'a wu munaa ηuηɔ shaa di wolo niηaa ge, wee na ba buun li ni

ɲiga na. Wemu w'a bɔnri wu munaa ni nɲaa ge, wee na ba wu munaa ɲuɲɔ wolo ɲiga na. ³⁴ N'a da yi jo yi mu, kee caɲa ke, shɛɛn shuun na ba bye yasinnɛnuɲɔ na piige ni, wa na ba lɔ na wa yaha. ³⁵ Cɛɛ shuun na ba shinma tiree shiizhan, wa na ba lɔ na wa yaha. [³⁶ Namaa shuun na ba bye tɛge ni, wa na ba lɔ na wa yaha.»] ³⁷ A kalaapiire t'i wu yege na: «Kafɔɔ, xuu wekɛ ni lee da ba bye wɛ?» A wu pu ɲɔ shɔ na: «Xuu wemu ni yaxugo ɲɛ ge, wà tobinyɛ ya yiye pinnɛɛ.»

18

W'à yaa na Kile ɲɛɛri tuun bɛɛri ni

¹ Yesu ya talenɛ jo pu mu na ɲaha tii ni Kile-ɲɛɛge ni, na sipyii ya yaa p'a Kile ɲɛɛri tuun bɛɛri ni, pu ganha bu ganha wɛ. ² W'a jo: «Kiiri kɔnvɔɔ wa ya bye kulo la ni, wu bi fyagi Kile na wɛ, wu mago bye sipya wa yafin bɛ ni wɛ. ³ Naxhugoshɔ wa bye lee kulo li ni, wee bi ma se wu yiri na wu pyi na wu wu pɛɛn kakuuyo footɔnɔ kan pu mu. ⁴ L'a mɔ, kiiri kɔnvɔɔ wu bi sanha sɔɔ wɛ. Kadugo t àan a wu wuyɛ pye: «Ali nɛ ɲɛhɛ bye nɛ fyagi Kile na wɛ, ali nɛ mago ɲɛhɛ bye wu ɲɛ sipya yafin bɛ ni wɛ, ⁵ lee bɛ na we naxhugoshɔ we, w'a nɛ kana, lee wuu na n'a da wu pɛɛn pu kakuuyo footɔnɔ kan pu mu, kɔnhɔ wu ganha ba ma da na kana tuun bɛɛri ni wɛ.»

⁶ A Kafɔɔ di jo: «Kiiri kɔnvɔɔ tiibaama w'a yemu jo ge, yi yee logo. ⁷ Kile ya piimu ɲaha bulo pee di mɛhɛɛ suu wu fɛni caɲa ni piige ge, ta wu da ba pee wo pɛɛn pu kakuuyo yi footɔnɔ kan pu mu wɛ, ali na ta w'a luu gbo bɛ pu t àan wɛ? ⁸ N'a da yi jo yi mu, kakuuyo ye p'a byi yi na ge, wu na ba yee wo

footɔnɔ kan tɔvuyo na. Ga Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni, ta wu na ba n'a daa ta jinɛ ki na gɛ?»

Farizhen wa ni we wa li shaa pu wu jurumu yafa wu mu ge

⁹ Sipyii piimu p'a bi daa puyɛ na na pee ya tii ge, na ta p'i ya bi pusamaa wii na pu jɛ yafiin bɛ wɛ ge, Yesu ya le talenɛ le jo pu shizhaa na na: ¹⁰ «Namaa shuun wa ya shɛ Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni na shɛ Kile jɛɛri: Nigin bye Farizhen, shuun wo wu jɛ fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ.» ¹¹ A Farizhen wu yiri yere na Kile jɛɛri wuyɛ tɔan mumɛ, na: «Kile, n'a baraga taha ma na, bani nɛ ni sipyii pusamaa wa nigin wɛ: nagaalaa, ni kakuubyii, ni dɔdɔɔ, nɛ wa ba we fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ we wa wɛ. ¹² Cewuu cewuu, nɛ ma suun le cabyaa shuun. Kuduun we nɛ daa ge, nɛ wee bɛɛri jagi wo.» ¹³ Ga, a fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wu yere kabanugo na. Wu ya ta sɔɔ, ali na wu jaha yirige fugba wu ni wɛ, ga, a wu wu dodonɔ kpɔn kpɔn jatanhaɲa kenɛ ni na jo: «Kile, jɔnɔ jaari na na, jurumupye nɛ jɛ.»

¹⁴ «N'a da yi jo yi mu, we ná we kajii da wo ya kari puga, ga Farizhen wu ya li ta wɛ, bani sipyaa sipya w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.»

*Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu
(Macoo 19:13-15; Marika 10:13-16)*

¹⁵ Caɲa ka, sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na. Ba wu kalaapiire t'a lee ja wɛ, na yogo jo ni pu ni. ¹⁶ Ga, a Yesu di tee nɔhɔpiire ti fulo wuyɛ na na jo: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kɔɔn

wε! Bani pee shi tuugo wuuro ti jε Kile wo saanra te. ¹⁷ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nɔhɔcεrεε jε-ε wε, wee da ga ba jé ti ni bada wε.»

*Naafuugbo fɔɔ jemε p'a pεn Kile wo saanra ti ni
(Macao 19:16-30; Marika 10:17-31)*

¹⁸ Yawutuu jɔnɔfɔɔ wa ya Yesu yege na: «Karamɔgɔsaama, jaha nε yaa na pye, kɔnhɔ di jɔi sicuumɔ nixhɔbaama ta wε?» ¹⁹ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama wε? Nizaama wa shishiin wa wε, fo Kile ye. ²⁰ «M'a Kile wo saliya wu jɔmεhεε ki cε: «Ma ganha bu dɔdɔrɔ pye wε! Ma ganha bu sipya gbo wε! Ma ganha bu nagaara pye wε! Ma ganha bu kafinεye taha ma sipyijɔi na wε! Ma da ma nu ni ma to pεlε!» ²¹ A wee ná wu jo: «Fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni nε jɔ kɔn na kii koro jaari.»

²² Ba Yesu ya yee logo wε, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuunɔ sanha! She ma kenε yanmuyɔ yi bεeri pεrε, m'a wee wari wu kan la baa fεε mu! Wee tuun wu ni, ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo tɔan m'a ba daha na feni.» ²³ Ga ba ná w'a yee logo wε, a wu jaha di sii tanha xuuni, bani naafuugbo w'a bye wu mu. ²⁴ Ba Yesu ya wu jaha ja k'a tanha wε, na jo: «Naafuugbo fɔɔ jemε p'a pεn Kile wo saanra ti ni dε! ²⁵ Nɔhɔnɔ jemε ya taan museni wii ni, na toro naafuugbo fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni.»

²⁶ A pee jomɔ pe logovεε di jo: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ wε?» ²⁷ A Yesu di jo: «Le l'a sipyii já ge, lee ya Kile jani wε.» ²⁸ Wee tuun wu ni a Pyεeri di jo: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ

bɛɛri ni na daha mu fɛni.» ²⁹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu shɔ, kelee wu cebooloo, kelee wu sefɛɛ, kelee wu nagoo, Kilɛ wo saanra ti wuu na ge, ³⁰ weefɔɔ na ba yee bɛɛri yahaŋaa nijɛhɛŋɛ ta na wu yaha koŋɔ na, na ba ɲii sicuumɔ nixhɔbaama bɛ ta ɲiga na.»

*Yesu ya wu xu ni wu ɲɛ wu jo sanha
(Macoo 20:17-19; Marika 10:32-34)*

³¹ A Yesu di wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yɛ yiri, na pu pye: «Wù wii gaanɲi Zheruzalɛmu ni, Kilɛ tudunmɔɔ p'a keree kiimu ka Sipya Ja wu shizhaa na ge, kee bɛɛri na ba bye na ki fa. ³² Wu na ba jɛ shi watii keɲɛ ni, pee na ba zhɛhɛ wu na, na wu shehele, na ɲɔbɔ tugi wu na, ³³ na wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na na wu gbo. Ga wu caxhugo cana taanri wogo ki na w'a ɲɛ.» ³⁴ Ga kalaapiire ti ya ta yafiin bɛ ɲaha cɛ kii keree kii ni wɛ. Bani pe jomɔ pe kɔri bi ɲmɔhɔ pu na. Ye y'a jo pu mu ge, pu ya ta yafiin bɛ kɔri cɛ wɛ.

*Yesu ya fyɛn wa ɲii mugi
(Macoo 20:29-34; Marika 10:46-52)*

³⁵ Ba Yesu ya tɛɛɲɛ Zheriko na wɛ, lee ya bi fyɛn wa nidɛɛngɛ ta koo li ɲɔ na na saraya ɲɛɛri. ³⁶ Ba wee ya sipyiire ti nidorowuu tunmɔ logo wɛ, na yegenɛ pye na: «Le di ɲɛ ɲaha wɛ?» ³⁷ A p'i wu pye: «Nazareti shɛɛn Yesu w'a doroo.» ³⁸ Wee tuun wu ni a wu mujuu wá na: «Dawuda Ja Yesu, ɲuɲɔ ɲaari na na!» ³⁹ Pii pu bye sipyiire ti nahagbaa na ge, a pee di wu kaa jo na wu co wuyɛ na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, ɲuɲɔ ɲaari na na!» ⁴⁰ A Yesu di yere, na jo na pu pa ni wu ni. Ba fyɛn

w'a fulo Yesu na wε, a Yesu di wu yege na: ⁴¹ «M'a giin di naha pye ma mu wε?» A wu wu nɔ shɔ na: «Kafɔɔ, di da naa!» ⁴² A Yesu di wu pye: «Ta naa! Ma n'a daa w'a ma cuunɔ.» ⁴³ Taapile ni a wu ganha na naa. A wu daha Yesu feni, na ganha na Kile pεε. Tuun wemu ni sipyiire ti bεeri ya lee na ge, a pu bε di ganha na Kile sɔni.

19

Yesu ni fanhafεε wari shɔvɔɔ Zangε keree

¹ Cana ka Yesu ya pa doroo Zheriko kulo li ni. ² Ná wa bye wà wu mεge jε Zangε. Wee bye fanhafεε wari shɔvɔɔ juunɔfɔɔ, naafuu fɔɔ w'a bye wii. ³ Wu bi giin wu Yesu na wu wu cε, ga sipyiire ti jεhe wuu na wu ya ta já wu na wε, bani wu bi gbere. ⁴ Lee na a wu baa kari nahagbaa na, na she dugi tige ka ni, kemu mεge ki jε na Sikomari ge, kɔnhɔ wu Yesu na, bani wu na ba doroo wà.

⁵ Ba Yesu ya nɔ wee xuu wu ni wε, a wu wu naha yirige na Zangε pye: «Zangε, tigi tɔvuyo na, bani mu puga n'a da zhe digi nijaa.» ⁶ A Zangε di digi tɔvuyo na, na wu juunɔ círi ni fundanga ni. ⁷ Ba sipyii p'a lee na wε, a pu bεeri di ganha na ηmunu-ηmunɔ na yu: «W'a she digi jurumupye wa mu.» ⁸ Ga, a Zangε di yere Kafɔɔ naha tãan, na wu pye: «Li wii, Kafɔɔ, n'a da na naafuu wu taaga ki kan la baa fεε mu. Li bu da na nε wa yanjuunɔ ka ηmahana, nε na ki tuuyo shishεεε tεrεηε weefɔɔ na.» ⁹ A Yesu di wu pye: «Nuwuuro ya jé nijaa ke puga ke bε ni, bani we bε jε Ibirayima wo ja wa. ¹⁰ Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja ya pa pee sha wu pee shɔ.

Wari w'a kan kapyebyii piimu mu na p'a kegaanja pyi ge

(Macoo 25:14-30)

¹¹ Na sipyii pu yaha pu na kii keree kii nuri, a Yesu di le talenε le jo pu mu, bani ba w'a tεηηε Zheruzalemu na wε, a p'i ganha na giin na lee taapile li ni Kilε wo saanra t'a da tiyε shε. ¹² Lee wuu na w'a jo: «Ná wa ya se kpɔɔncenε la na, na gari fiitɔngɔ ka ni kɔnhɔ p'i shε saanra kan wu mu, lee kadugo na wu guri pa. ¹³ Na wu yaha wu sanha gari wε, a w'i wu kapyebyii kε yiri, na pu bεeri kan warifyen tuuyo nigin nigin, na pu pye: «Y'a yi kenε kaanja ni we ni fo di ba shε ba.» ¹⁴ Ga ba w'a kari wε, a wu shi shεen di wu kɔ, na tudunmɔɔ tun wu mu, na wu pye: «Wée funɔɔ wa mu wu tiin wù ɲunɔɔ ni wε.»

¹⁵ «Ba w'a kuri wε, saanra ti na kan xɔ wu mu wε, w'a bi wari wu kan piimu mu ge, a wu pee yiri, kuduun wemu p'a ta ge, kɔnhɔ wu wee cε. ¹⁶ A nizhiime wu ba na jo: «Na ɲunɔɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyenεε pye, a wu wu shi kε ta.» ¹⁷ A wu wee pye: «L'a ɲɔ kapyebye nizaama, ba na jo m'a pye ɲɔmεε fɔɔ kapigee ni wε, n'a da ma pye kugbɔhɔɔ kε gbafenεeri.» ¹⁸ A shuun wo wu ba na jo: «Na ɲunɔɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyenεε pye, a wu wu shi kaguro ta.» ¹⁹ A wu wee pye: «Mu bε wu pye kugbɔhɔɔ kaguro gbafenεeri.»

²⁰ A wa bε di ba na jo: «Nunɔɔfɔɔ, ma warifyen wu we wu siime na, nε bi wu migile sicogo ni na kemε yaha. ²¹ Nε fya mu na, bani nε bi li cε jo mu keree k'a waha, mu ya kemu yaha wε, kee mu ya luu, mu ya kemu nugi wε, kee mu ya gɔɔn,» ²² A wu kafɔɔ wu wu pye: «N'a da ma kiiri kɔn na bε ni ma kafila

wu ni, kapyebye niguumɔ, a mu ya li cɛ na nɛ keree k'a waha ge, nɛ kemu yaha wɛ na kee luu, nɛ kemu nugi wɛ na kee kɔɔn ge. ²³ ɲaha na m'a ya ta nɛ wari wu yaha baɲi na, kɔnhɔ di ba wu lɔ ni wu kuduun ni na niguribawo wɛ?» ²⁴ Lee kadugo na piimu p'a bye wà ge, a wu pee pye: «Yi wu wo wari wu shɔ wu na, y'i wu kan kɛ fɔɔ wu mu.» ²⁵ A p'i wu pye: «Nɲɔfɔɔ we! Go wu wo wu shi kɛ wu wa wu mu na xɔ!» ²⁶ A wu pu pye: «N'a da yi jo yi mu, la ɲɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na. Ga la ɲɛ wemu mu wɛ, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu bɛ li ɲɛ wu mu ge, lee bɛ na ba shɔ wu na. ²⁷ Nɛ pɛɛn piimu ya ta sɔɔ nɛ wu pye pu ɲɲɔfɔɔ wɛ ge, yi pa ni pee ni naha y'i pee gbo na ɲii na.»

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan ɲɛ wɛ

(Macao 21:1-11; Marika 11:1-11; Yohana 12:12-19)

²⁸ Ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, na doro sipyiire ti ɲahagbaa na, na se Zheruzalɛmu ni. ²⁹ Tuun wemu ni w'a tɛɛɲɛ Betɛfajɛ ni Betani kulogoo ki na ge, faabobonɔ ki shizhaa na kemu mɛge p'a yiri Oliviye faabobonɔ ki ge, a wu wu kalaapiire shuun wa tun, na pu pye: ³⁰ «Yi shɛ yi ɲahagbaa kulo li ni, yi ba shɛ jin li ni, yi na kafabige ka nibɔgɔ ta wà sipya sanha dugi ɲa kemu na wɛ, y'i kee sanha yi pa naha. ³¹ Sipya wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana wɛ?» Yi weefɔɔ pye: «Wèè Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.»

³² Piimu pu bye tudunmɔɔ pu ge, a pee di gari na shɛ yi ta ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. ³³ Na pu yaha pu na kafabige ki sanhana, a ki kafɛɛ di pu yege na: «Naha na y'i wa ke kafabige ke sanhana wɛ?» ³⁴ A

p'i jo: «Wèe Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.» ³⁵ Ap'i ba ni ki ni Yesu y'iri, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha ki na, na Yesu durogo ki na. ³⁶ Ba w'a gaanji wε, a sipyii p'i ganha na pu fadegbɔyɔ piini koo li ni.

³⁷ Tuun wemu ni wu bi tεεηε Zheruzalemu na ge, Oliviye faabobonɔ ki tatiginε ki shizhaa na ge, a kalaapiire ti pinnεε ki bεeri di ji fundanga na, na ganha na Kile pele ni mujonɔɔ nigbɔhɔɔ ni. P'a kakanhanɔaa kiimu bεeri ja ge, kee wuu na. ³⁸ A p'i jo:

«Pye duba fɔɔ, saan,
mu wemu w'a ma
Kafɔɔ Kile mεεε na ge!»*
«Najinε ki pye fugba wu ni,
nɔɔɔ di daha Kile mεεε na
fugba lii lii wu ni!»*

³⁹ Farizhεεn piimu pu bye sipyiiire ti ninε ni ge, a pii di Yesu pye: «Karamɔɔ, jo ni ma kalaapiire ti ni na pu co puyε na!» ⁴⁰ A wu pu jɔ shɔ: «N'a da yi jo yi mu, ali pu bu jo puyε na bε, kagereye y'a da sipyaa suu pu tεge!»

Yesu ya mεε su Zheruzalemu wuu na

⁴¹ Ba Yesu ya tεεηε Zheruzalemu na wε, ba Yesu ya wu ja wε, na mεε su wu wuu na, na jo: ⁴² «Kaa le li da já najinε kan mu mu nijnaa wo cana jii le ni ge, mu da bi lee ta ce! Ga nime, lee ya ηmɔhɔ mu na! ⁴³ Bani caya ya wa ma mu mu, ma pεen na ba kasɔrɔɔ yerenε na taga ma maha, na ma kuuri, na do ma na. ⁴⁴ Pu na ba ma ni ma sipyii pu bεeri tɔnhɔɔ, pu da ga kafaan pile la shishiin nidahanɔa

* 19:38 Zaburuu 118:26

* 19:38 Luka 2:14

yaha la ɲuŋɔ ni wɛ, bani Kile ya pa mu dɛgɛ kaa na tuun wemu ni ge, mu ya ta lee cɛ wɛ!»

*Yesu ya Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ
(Macoo 21:12-17; Marika 11:15-19; Yohana 12:13-22)*

⁴⁵ Lee kadugo na a Yesu di jé Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bɛɛɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu ganha na pee kɔri na yeege. ⁴⁶ A wu pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba nɛ puga ki pyi Kile-ɲɛɛgɛ puga,»^{*}» A Yesu di nɔhɔ jo sanha na: «Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

⁴⁷ W'a bi kalaa kaan caɲa bɛɛri Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni. A saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni sipyiire ti sipyigbɔɔ p'i ganha na wu shaa di gbo. ⁴⁸ Ga pu ya cɛ dii pu da lee pye wɛ, bani sipyiire ti bi wu jomɔ pu nuri ni see ni.

20

*Mii Yesu wo sefɛɛɛ ti d'a yiri wɛ?
(Macoo 21:23-27; Marika 11:27-33)*

¹ Caɲa ka, na Yesu yaha wu na kalaa kaan Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na Kile wo Jozaama pu yu, a saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'i nɔ na fara nɔhɔlɛɛ pu na, ² na wu pye: «Sefɛɛɛ teke gbɔɔɔ ni mu ya kii keree kii pyi ge, tee jo wù mu, kelee jɔgɔ w'a tee sefɛɛɛ ti kan mu mu wɛ?» ³ A Yesu di pu pye: «Nɛ bɛ w'a da yi yege. ⁴ Jɔgɔ w'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wɛ? Kile laa sipyii?» ⁵ A p'i puyɛ pye: «Wù bu jo: «Kile w'a wu tun,» wu na jo: «Naha na yee di ya ta dà wu na-ɛ wɛ?» ⁶ Wù

* **19:46** Ezayi 56:7

bu nǎhǎ jo: «Sipyii p'a wu tun,» sipyiire ti na wu wá gbo ni kagereye ni, bani pu bɛɛri ya dà li na na Kile tudunmǎ wu bye Yohana.» ⁷ Lee na a p'i wu pye na pee ya ɛɛ jǎgǎ w'a wu tun wɛ. ⁸ A Yesu bɛ di pu pye: «Ayiwa nɛ bɛ ya she, sefɛɛɛɛ temu t'a nɛ pye nɛ na ki pyi ge, nɛ bɛ da tee jo yee mu wɛ.»

*ɛɛɛɛn faapyii niguumǎ pu wo talenɛ le
(Macao 21:33-46; Marika 12:1-12)*

⁹ Lee kadugo na a Yesu di ganha na le talenɛ le pu mu na: «Ná wa w'a bi ɛɛɛɛn tɛgɛ ka shan, na ki kaa le ɛɛɛɛn faapyii pii kenɛ ni, na gari fiige katii ni, na she mǎ wǎ. ¹⁰ Ba ɛɛɛɛn w'a pa lɛ wɛ, a wu kapyebye wa tun pee ɛɛɛɛn faapyii pu mu, kǎnhǎ p'i ɛɛɛɛn wa yaha pa wu kan. Ga, a ɛɛɛɛn faapyii p'i wee kpǎn, na wu kewayaya wo yaha kari. ¹¹ A wu nǎhǎ kapyebye wa bɛ tun kari, a p'i wee bɛ kpǎn na wu cogana kolo, na wu bɛ kewayaya wo yaha kari. ¹² A wu taanri wo tun kari sanha, a p'i wee bana, na wee kǎri wǎ.

¹³ «A tɛgɛ ki kafǎ di jo: «Lekɛ n'a da bye wɛ? Na Ja nigin pe, na jidaan Ja we, wee n'a da dun pu mu. La wa la ni pu na pɛɛɛɛ taha wee na.» ¹⁴ Ga ba ɛɛɛɛn faapyii p'a wee ja wɛ, na puyɛ pye: «Cɛn wu lǎwǎ wu jɛ we. Yi pa wù wu gbo, kǎnhǎ cɛn wu bye wù wo.» ¹⁵ A p'i gari ni wu ni ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kadugo yíri, na wu gbo.

«Wee tuun wu ni tɛgɛ ki kafǎ wu da ba jaaha pye pu na wɛ? ¹⁶ Wu na ba ba, na pee ɛɛɛɛn faapyii pu gbo, na ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kaa le piitiilee kenɛ ni.»

Ba p'a yee logo wɛ, na jo: «Kile wu wù tánha lee na!» ¹⁷ Ga, a Yesu di pu wii na jo: «Wee tuun wu ni jomǎ pe p'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, na:

«Puyirilee p'a faakagerenɛ kemu she ge,
kee k'a pye puga ki gunɲmii li faakagerenɛ
nijenɛ.»*

Pee jomɔ pu kɔri di ɲɛ dii wɛ? ¹⁸ Sipyaa sipya w'a to kee kagerenɛ ke ɲuɲɔ ni ge, weefɔɔ na gɛgi gɛgi. Kee kagerenɛ ki shiin bu do sipya bɛɛri ɲuɲɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.»

¹⁹ Lee taapile li ni a saliya karamɔgɔɔ ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cɛ na pee na Yesu ya le talenɛ le jo wà. Ga, a p'i fya sipyii pu na.

*P'a Yesu yege munaa pɛɛmɛ keree na
(Macoo 22:15-22; Marika 12:13-17)*

²⁰ A p'i diin na Yesu kasɛri, na ba kalɔhɔjuu pii tun, na pu puyɛ pye sipyitiimɛɛ, pu da kafila tifuuyo shaan Yesu tãan, p'i kafila ta wu ɲɔ na, kɔnhɔ p'i wu le fanhafɛɛ ni gbafɛnɛmɛ wu sipyii pu kenɛ ni. ²¹ A pee di wu yege na: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya li cɛ na jo mu ya yu, na sipyii kalaa ni tiimɛ ni, mu ya sipya wa wo wa ni wɛ. M'a sipyii pu fiinɲɛ na galaa bɛ Kilɛ koro li ni. ²² Ayiwa, l'a saha wɛɛ p'a munaa pɛɛmɛ kaan Oromɛ saannaa Sezari mu laa, li ya saha wɛ?»

²³ Ba Yesu ya pee wo namari wu ɲa wɛ, na pu pye: «Yi wari dɛɲɛ wa shɛ na na.» ²⁴ A p'i nigin wa shɛ wu na. A wu jo: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na wɛ?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Oromɛ saannaa Sezari.» ²⁵ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni, y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, y'i da Kilɛ bɛ wuu li kaan Kilɛ bɛ mu.»

* **20:17** Zaburuu 118:22

²⁶ Pu ya ta nahama ta Yesu jomɔ ni pemu pu da daga wu tɔɔgɔ le sipyii pu naha t̄aan wɛ. Ga, a wu nɔshɔɔrɔ t̄i pu naha wɔ, a p̄i fɛhɛ.

*Sadushɛɛn p'a Yesu yege xujɛnɛ li keree na
(Macoo 22:23-33; Marika 12:18-27)*

²⁷ Lee kadugo na, Yawutuu nujɔfɛɛ pii bye wà, Sadushɛɛn pu bye pii. Pee bi yu na xujɛnɛ da ba bye niga na wɛ. A pii di ba shɛ Yesu ȳiri, na shɛ wu pye: ²⁸ «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le nɔmɛɛ le ka na kan w̄ee mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na wɛ, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

²⁹ «Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiimɛ wu cee lenɛ, na xhu pya baa. ³⁰ A shuun wo wu wee cee wu lɔ, na xhu pya baa, a taanri wo wu bɛ di wu lɔ na bye mu. ³¹ A pu gbarashuun wu bɛeri di cee wu lenɛ, a pu bɛeri di xhu pu ya nɔhɔpiire ta wɛ. ³² Lee kadugo na a cee wu bɛ di xhu. ³³ Wee tuun wu ni xuu pu caɲɛɲɛ ke, wee cee w'i da ba bye pu shɛn nigin wekɛ wo wɛ? Bani pu gbarashuun wu bɛeri ya wu lenɛ toro.»

³⁴ A Yesu di pu pye: «Ke kɔɲɔ ke sipyii ya c̄ee lenɛɛ, na gbaya jii, ³⁵ Ga piimu p'a yaa pu pa jé Kile wo kobaɲa ki ni ge, pee ba ba xhu na ba nɛ na foro xu ni niga na, pee wa da c̄ee lenɛ, kelee na gbaya je wɛ. ³⁶ Pee da xhuu nige wɛ, bani pee na bye ba fugba mɛlɛkɛɛ pii wa wɛ. Pu na bye Kile nagoo, bani pee nɛ xujɛnɛ li sipyii. ³⁷ Kile tudunmɔɔ Musa ye pyaa ya li shɛ na xujɛnɛ na ba bye, bani xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu ge, wee xuu wu ni w'a Kafɔɔ Kile pyi: «Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga

wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»³⁸ Pee jomɔ pe ya li shɛɛ na Kile jɛ xuu wo Kile wɛ, ga wyii wo Kile wu jɛ wii. Bani wee mu pu bɛɛri wa jiiifɛɛɛɛ ni.»³⁹ A saliya karamɔgɔlɔɔ pii di kafila wu lɔ, na jo: «Karamɔgɔ, ma jomɔ p'a jɔ.»⁴⁰ Wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wɛ.

*Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin wɛ
(Macoo 22:41-46; Marika 12:35-37)*

⁴¹ Wee tuun wu ni a Yesu bɛ di pu yege na: «Naha na sipyii ya yu na Shɔvɔɔ wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-ɛ wɛ?»⁴² Bani Dawuda ye pyaa ya yi jo Zaburuu Kitabu wu ni na:

«Kafɔɔ Kile ya yi jo nɛ Kafɔɔ mu na:

Tiin saanra tatɛɛngɛ ki ni na kanige cɛ,

⁴³ fo di ba ma pɛɛn pye ma jidahaa tatahana.»*

⁴⁴ Dawuda ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i jɛ dii wu ja ye nigin wɛ?»

*Yesu ya pu kaala ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu kaa ni
(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)*

⁴⁵ Sipyiire ti bɛɛri jii na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁶ «Y'a yiyɛ kasɛri saliya karamɔgɔlɔɔ pu na. Na fadedɔnyɔ leni na jaari lee l'a dan pu ni, ni sipyii na gbɔɔrɔ fɔ kaan pu mu pinnɛɛ kpɛɛnyɛ na. Kile-pɛɛɛɛ piyeyɛ yi wo jahagbaa tatiinyɛ, ni yalicyɛɛ wo tatiinceye bɛ di dan pu ni. ⁴⁷ P'a nax-hugoshaa kenɛ yanmuyɔ bɛɛri njmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-jɛɛɛɛ na, kɔnhɔ p'i puyɛ pye see sipyii. Pu wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.»

* **20:43** Zaburuu 110:1

21

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga (Marika 12:41-44)

¹ A Yesu di wu ɲuɲɔ yirige, na naafuu fɛɛ pu ɲa pu na Kile wo taa li leni keshi wu ni. ² A wu naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa ɲa wu bɛ ya wari tuuɲɔɔ nifenhɛfɛnhɛɲɛɛ shuun le wu ni. ³ A wu jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le ge, lee ya ɲɛhɛ pusamaa bɛɛri wuu li na. ⁴ Bani pusamaa bɛɛri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan, ga wee kunni ni wu la baara ti ni, w'a wu ɲɔshaga wuu li bɛɛri kan.»

Yesu ya Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo (Macoo 24:1-2; Marika 13:1-2)

⁵ Lee kadugo na pii bi Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaa yu wu kalaapiire ti ni na k'a sii ɲɔ ni ki faaya yi ni, ni sipyii pu wo Kile yakanya yi bɛ. Ga, a Yesu di pu pye: ⁶ «Yemu bɛɛri yee wa ɲaa naha ge, caɲa ka wa ma, kagerɛɲɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka ɲuɲɔ ni wɛ. Yi bɛɛri na ba do fɛɛfɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koɲɔ ki xɔ ge (Macoo 24:3-14; Marika 13:3-13)

⁷ A p'i wu yege na: «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Ki ba da bye, ɲaha sheshɛɛɛɛ tekɛ t'i da bye wɛ?» ⁸ A Yesu di pu pye: «Y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ yi ɲuyɔ ganha bu gyɛɛgi wɛ. Bani sipyii niɲɛhɛmɛɛ na ba ma ni nɛ mɛge ni na yu: «Nɛ wu ɲɛ wii» kelee «Tuun w'a nɔ.» Yi ganha bu daha pu fɛni wɛ. ⁹ Yi ba kashɛn ni n'a she keree nuri tuun wemu ni, yi ganha da vya wɛ. Li waha l'i

waha kee keree k'a yaa na fɛnhɛ pye, ga lee di wa nago wee tuun wuyɛ pyaa ni koŋɔ k'a da xhɔ wɛ.»

¹⁰ Lee kadugo na a wu pu pye: «Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. ¹¹ Niŋɛ cɛɛŋɛ nigbɔhɔ na ba byi tɛyɛ ya ni, ni xuugbɔhɔ, ni banikuuyo. Fyaara kagbɔhɔɔ ni ŋaha shɛshɛɛɛ nigbɔɔɔ na ba ŋaa na yiri fugba we ni.

¹² «Ga yani lee li pye ge, pu na ba yi conɪ, na yi ŋaani xuuni. Pu na ba se ni yi ni Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni, na kiiri kɔɔn yi na, na yi leni kaso ni. Pu na ba se ni yi ni saannaa ni gbafɛɛɛɛɛ mu nɛ mɛgɛ wuu na. ¹³ Lee na ba bye kaŋuŋɔ yi na Kilɛ wo Jozaama pu jo pu mu. ¹⁴ Jomɔ pe yi da ba shɛ jo pee di yi ŋuŋɔ wolo ge, yi ganha ba pee shaa da yeri yi funyɔ ni wɛ. ¹⁵ Bani nɛ na ba ŋɔ kan yi mu, na fungɔngɔ fɛɛɛ kan yi mu, fo sipya bɛ da da yi pɛɛn pu ni, wemu na jɔ yi ŋɔ shɔ, kelee di yi kafla kaala wɛ. ¹⁶ Ali yi tii, ni yi nii, ni yi puga shɛɛn, ni yi cebooloo, ni yi naŋiinɛɛ bɛ na ba yi leni keye ni. Pu na ba pii gbuu yi ni. ¹⁷ Sipyii bɛɛri na ba yi kɔ nɛ mɛgɛ wuu na. ¹⁸ Ga, ali yi ŋuzhige nigin we wa bɛ da biin wɛ. ¹⁹ Lee wuu na, yi la le yiyɛ ni, y'i yi logoo mara, lee funŋɔ ni y'a da yi munahaa ŋuŋɔ wolo.

*Yesu ya Zheruzalɛmu kulo li ja wu jo
(Macao 24:15-21; Marika 13:14-19)*

²⁰ «Yi ba kashɛn keye ŋa y'a Zheruzalɛmu maha tuun wemu ni, y'i li cɛ na wu jaduun w'a nɔ. ²¹ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. Piimu na ba bye Zheruzalɛmu kulo liyɛ pyaa funŋɔ ni ge, pee di ba fe p'a fòro. Piimu na ba bye sige ni ge, pee

ganha bu jé kanha ki ni wε. ²² Kee cabyaa ki na ba bye Kile wo kiiri cabyaa Zheruzalemu na, kɔnhɔ yemu bεeri Kile tudunmɔɔ p'a ka Kitabu wu ni ge, yi bεeri nɔ di fa. ²³ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fεε ni puɲmaraya fεε wogo yee caya yi na. Bani kanhama nigbɔ pu da ba bye fiige ki ni. Kile na ba wu loyire li she ki sipyii pu na. ²⁴ Nmɔparaa na ba pii gbo, p'a pii co kari fiye yatii ni na pye buloo. Shi wemu nε Yawutuu wε, wee na ba Zheruzalemu kana fo pu wo tuun wu ba she doro.

Sipya Ja nibanja keree

(Macao 24:29-31; Marika 13:24-27)

²⁵ «Yi na ba naha sheshεere naa caɲa, ni yenε, ni wɔrɔɔ kii ni. Lokuruyo nigbɔyɔ na ba sani na yiri suumɔ lɔhɔ ni nɲε ke na, yi tunmɔ na ba belε fo na fyaara ni funbεenre yaha nɲε ki sipyii pu bεeri na. ²⁶ Sipyii na ba jiregi na xhuli nɲε ke wo kapegee fyaara ni ki nibanja funbεenre kenε ni. Bani ali fugba wu sefεere ti na ba jεε. ²⁷ Wee tuun wu ni pu na ba Sipya Ja nibawo nɲa fugba nahaya ye na ni sefεere ti bεeri, ni nɔɔrɔ nigbɔ ni. ²⁸ Yi ba kee keree kii naa k'a nɔ kɔn na byi tuun wemu ni, y'i yiri tii, y'i yi nuyɔ yirige, bani yi nɲɔ woloduun w'a tεεnε.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macao 24:32-35; Marika 13:28-31)

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di le talenε le jo pu mu na: «Yi nitoodige ni tiye yi saya bεeri wii. ³⁰ Yee ba yi naa yi na funni tuun wemu ni, yee wa ma li cε yiyε ni na ki nagoo pyeduun w'a tεεnε. ³¹ Mu li wa, yi ba kii keree kii naa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cε na Kile saanra t'a tεεnε. ³² Can na n'a da yi jo yi mu, ni naa wo sipyii pii bεeri wa da xhuu kii keree

kii di na pye we. ³³ Fugba we ni jinɛ ke na ba doro, ga ne jomɔ pe wa da doro bada we.»

Yi kori yaha j̄ni na

³⁴ «Yi kasεεεε yaha yiyε na, yi ganha da gori ligbɔhɔ yε na, ni gba, yi da yi funyɔ shaa ni koɔɔ yanmuyɔ da ni, fo di zhe ne cabaɔa pye ki pa yi be fo we. ³⁵ Bani ne cabaɔa na ba jinɛ ki sipyii pu beeri fo, ba j̄ɔ ma fyaa fo na pu tɔ wolo we. ³⁶ Ga yi kori yaha j̄ni na, yi da Kile j̄ɛeri tuun beeri ni, kɔnhɔ y'i fanha ta, y'i ba shɔ kii keree nibaɔaa kii beeri na, y'i ba j̄a yere Sipya Ja wu nahagbaa na.»

³⁷ Yesu bi ma sipyii pu kalaa Kile-peɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni caɔa ni, ga piige bu wɔ, w'a she shɔn Oliviye faabobɔɔ ki na. ³⁸ Yani j̄iga ki mugi ge, sipyii pu beeri na she wu j̄unɔ ciri Kile-peɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na wu jomɔ pu nuri.

22

Yawutuu j̄unɔfεε p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Shizhenherε Baa Buuri Kalenε lemu li j̄ε na Nuwuuro ti wo Kalenε li ge, lee bi deɛɛɛ. ² Saraya j̄aha shɔɔnrivεε j̄unɔfεε ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bi gbogana shaa Yesu na, ga na fyagi sipyii pu na.

Zhudasi ya gbegele wu Yesu le keɛɛ ni

(Macoo 26:14-16; Marika 14:10-11)

³ Wee tuun wu ni, Zhudasi we p'a yiri na Isikariyɔti ge, a Shitaanni di ba j̄e wee ni. Kalaapi-ire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. ⁴ A Zhudasi di she saraya j̄aha shɔɔnrivεε j̄unɔfεε, ni Kile-peɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki gedii j̄unɔfεε pu mu. Wu na j̄a Yesu le

pu kenε ni legana lemu na ge, a p'i jo be lee na. ⁵ A lee di daan pu ni xuuni. A p'i be yi na na pee na ba wari kan wu mu. ⁶ A Zhudasi di soo pu mu na ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenε ni sipyiire ti kategee.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li shiizhan

(Macoo 26:17-25; Marika 14:12-21; Yohana 13:21-30)

⁷ Shizhenherε Baa Buuri Kalenε li caɲa k'a nɔ ge, kee caɲa ke Nuwuuro ti wo Kalenε li saraga dubyapige ki ma yaa na gbo. ⁸ A Yesu di Pyεeri ni Yohana tun na pu pye: «Yi she Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele, kɔnhɔ wu she ki li.» ⁹ A p'i wu pye: «Ma funɲɔ wa wu she ki gbegele xuu weke ni we?» ¹⁰ A wu pu ɲɔ shɔ: «Wii, yi ba jin kanha ki ni, yi na zhe saha ni ná wa ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee feni. Wu ba she jé puga kemu ni, yi be di jé wà. ¹¹ Y'i kee puga ki kafɔɔ pye: «Wu Karamɔgɔ w'a jo na wee ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li talige puga kemu ni ge, na mii ki wa we?» ¹² Wu na pugbɔhɔ ka she yi na zangaso wu ni, kee wa gbegele xuuni na yaha, y'i kalenε li yalige ki gbegele wà.»

¹³ A p'i gari na she keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu we. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

Kafɔɔ Fefεεε yalige ki keree

(Macoo 26:26-30; Marika 14:22-26; 1 Korεnte Sheen 11:23-25)

¹⁴ Ba liduun w'a pa nɔ we, a Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i diin na li. ¹⁵ A wu pu pye: «Na le Nuwuuro Kalenε

le wo yalige ki pinne li ni yee ni, ne lee la pye fo xuuni, yani di ba ganha ge. ¹⁶ Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da kee ka shi li nige we, fo cana kemu Kile da ba ki yaa wu saanra ti ni ge.»

¹⁷ Wee tuun wu ni a wu erenzen lɔhɔ cεεgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na na jo: «Yi ke co y'i ki taa taa yiyε na. ¹⁸ Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da erenzen lɔhɔ gba nige we, fo Kile wo saanra ti ba ba.»

¹⁹ Lee kadugo na a wu buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu na jo: «Ne ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.»

²⁰ Ba p'a li xɔ we, a wu erenzen lɔhɔ cεεgbuu li bε lɔ kan pu mu, na jo: «Kile ya karijεεge jomεε nivonɔ lemu lɔ sipyii mu ne shishan baraga ni ge, lee li wa mε ke erenzen lɔhɔ ke. Yee wuu na pee shishan p'a wo. ²¹ Ga, lee bε na we w'a da ne le keje ni ge, wee we na li ni ne ni. ²² Sipya Ja wu kunni, wu na ba xhu ba Kile ya li jo wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba wu le keje ni ge, bɔɔngɔ ki je weefɔɔ wogo.» ²³ A p'i jɔ kɔn na puyε yegee na weke wu da ba le pye pee ni we.

Kalaapiire t'a nakaara pyi nahagbaa fεεε kereena
(Macao 20:25-28; Marika 9:33-34; Marika 10:42-45; Luka 9:46)

²⁴ Lee kadugo na a kalaapiire t'i ba do nakaara na na byi. Pu bi puyε yegee na weke w'a yaa na pye pu beeri nahagbaa fɔɔ we? ²⁵ A Yesu di pu pye: «Shi wemu je Yawutuu we, wee shi wu wo saannaa ya pu jɔnɔfεεε pyi wu na. Pii pu wa fanhafεε pu ge, a pee funjɔ di bye shi wu w'a pu mεyε yiri na:

«Kasaanɗaa pyevɛɛ.» ²⁶ Ga, li ya yaa na pye mu yee mu wɛ, ga we wu wa yee bɛɛri nahagbaa fɔɔ ge, wee ya yaa na pye ba pu bɛɛri nɔhɔcɛɛɛ jɛ wɛ. We wu jɛ juɗɔfɔɔ ge, wee di bye ba kapyebye jɛ wɛ. ²⁷ Kapyebye we w'a sori ge, ni wu juɗɔfɔɔ we wu da ba diin yɛ wu li ge, wekɛ w'a pɛɛ pu shuun wu ni wɛ? We wu da ba diin yɛ wu li ge, ta wee bɛ w'a pɛɛ wɛ? Ga lee bɛ na nɛ jɛ yee niɲɛ ni ba kapyebye jɛ wɛ. ²⁸ Yee ya pye sipyii, pii p'a pye ni nɛ ni na nɔwuuro ti keree ki ni ge. ²⁹ Lee wuu na n'a da Kile wo saanra ti jɔ yaha yee mu, ba na To w'a ti jɔ yaha na mu wɛ. ³⁰ Yi na ba binne li, na binne gba ni na ni na saanra ti ni. Yi na ba diin saanra korogoo ni, na kiiri kɔn Izirayɛli gbaweye kɛ ni shuun wu na.»

Yesu ya li shɛ na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tɔan (Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Yohana 13:36-38)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di jo: «Simɔ, Simɔ, Shi-taanni ya li sha na wu yee nɔhɔ wolo saama na, wu yee suguri ba p'a shinma sani na wo wu kugun ni wɛ. ³² Ga nɛ Kile jɛɛri mu mu, kɔnhɔ ma n'a daa wu ganha bu guɗɔ wɛ. Ma ba daburajɛ jo tuun wemu ni, na guri pa na mu, m'a ma cebooloo pusamaa logoo waha.» ³³ A Pyɛɛri di wu pye: «Kafɔɔ, w'a pye kaso la, w'a pye xu la, n'a gbegele xɔ di jɛ ni ma ni ki bɛɛri ni.» ³⁴ A Yesu di wu pye: «Pyɛɛri n'a da li shɛ ma na, yani xhupoo wu pa mɛɛ su niɲaa piige ge, mu na ba foro nɛ kaa tɔan tɔɗɲii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.»

Yesu ya wu kalaapiire ti yɛri na pu gbegele

³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni nɛ yee tun kari na ta wari, ni kushɛyɛɛyɛ, ni

tanhaya bye yee mu-i ge, yaaga ya yee kuunɔ ya?»
A p'i wu nɔ shɔ na: «Yaaga be ya wèe kuunɔ wɛ.»

³⁶ «Ga nimɛ, wari nɛ wemu mu ge, wu wu lɔ, kushɛyɛɛyɛ nɛ wemu mu ge, wu yi lɔ, nɛmɔpara nɛ wemu mu wɛ, wee di wu fadenɛ pɛɛ taga la shɔ. ³⁷ Bani n'a da yi jo yi mu, lemu ya ka nɛ shizhaa na ge, li waha l'i waha, lee nɔ ya yaa na fa. L'a ka Kitabu ni na: <W'a tɔɔ le kakuubyii ni.> Lemu di nɛ nɛ shizhaa wuu li ge, lee nɔ na ba fa.» ³⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Kafɔɔ, li bu da lere, nɛmɔparaa shuun wu wa mɛ.» A Yesu di jo: «K'a yaa mu xuuni.»

*Yesu ya shɛ Kile nɛɛri Oliviye faabobonɔ ki na
(Macoo 26:36-46; Marika 14:32-42)*

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di foro, na gari Oliviye faabobonɔ ki na, ma na jo ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na wɛ. A wu kalaapiire ti be di daha wu feni. ⁴⁰ Ba p'a nɔ wee xuu wu ni wɛ, a Yesu di pu pye: «Yi Kile nɛɛri, kɔnhɔ yi ganha bu jé nɔwuuro ni wɛ.» ⁴¹ Ba w'a yee jo wɛ, na laha pu taan, na shɛ nahaha na jɛri, na nuguro sin, na Kile nɛɛri. ⁴² Na jo: «Na To Kile, li bu da l'a taan ma mu, le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na na. Ga nɛ wo nidaan ganha bu bye wɛ, fo mu wo nidaan.» ⁴³ Wee tuun wu ni a mɛleke wa di ba foro wu mu na yiri fugba we ni, na lowaa kan wu mu. ⁴⁴ Yesu funnɔ ki bi cɔnri fo xuuni. A wu la fara Kile-nɛɛɛge ki na. A wu ba fun, a wu fun fun lohɔ k'i nɛri ba shishan nɛ wɛ, na ninɛɛ na dun ninɛ na.

⁴⁵ Ba w'a xɔ Kile-nɛɛɛge ki na wɛ, na guri pa kalaapiire ti yiri, na ba pee ta pee ya nɛmunɔ natanhanɔ kanhama kenɛ ni. ⁴⁶ A wu pu pye:

«Naha na yee di ηmunɔ wε? Yi yiri y'i Kile ηεeri, kɔnhɔ yi ganha bu jé nɔwuuro ni wε.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macao 26:47-56; Marika 14:43-50; Yohana 18:3-11)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyiire ta di nɔ, Zhudasi w'a bye pee nahagbaa na. Yesu wo kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. A wu gbara Yesu na, kɔnhɔ wu she ηɔsɔɔnrɔ fò kan wu mu. ⁴⁸ Ga, a Yesu di wu pye: «Zhudasi, go ηɔsɔɔnrɔ fò ni mu ya Sipya Ja wu le keηe ni γε?»

⁴⁹ Pii pu bye ni Yesu ni ge, ba pee ya li ce na Yesu taconɔ ni p'a ma wε, a p'i jo: «Kafɔ, wù ηmɔparaa lɔ pu feni ya?» ⁵⁰ A pu shen nigin wa di saraya nahha shɔɔnrivεε wo ηunɔfɔgbɔ wu wo kapyebye wu kanige ce niwεηε paa laha. ⁵¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Yi yere mε!» A wu gbɔn ná wu niwεηε ki na, na wu cuunɔ.

⁵² Lee kadugo na, saraya nahha shɔɔnrivεε ηunɔfεε, ni Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki gedii ηunɔfεε, ni nɔhɔlεε pii p'a she Yesu feni ge, a wu pu pye: «A yee di ba ni ηmɔparaa ni pubegee ni ne taconɔ ni ma na jo kakuubye di ηε ya?» ⁵³ Na ta ne bi bye ni yee ni caηa bεeri Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, yee di ya ta ne co wε. Ga nime, yee wo tuun wu w'a nɔ, ni nibiige fanha ki wo tuun we.

Pyεeri ya foro Yesu kaa t̄an

(Macao 26:57-58, 69-75; Marika 14:53-54, 66-72; Yohana 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ba p'a Yesu co wε, na gari ni wu ni saraya nahha shɔɔnrivεε wo ηunɔfɔgbɔ wu kaban. A Pyεeri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni, ⁵⁵ fo na she jé

kaan̄a ki ni. A sipyii pii di na gberi kaan̄a ki niɛ ni, na diin ki t̄aan na wahani. A Pyɛeri bɛ di diin pu tɛ ni. ⁵⁶ Ba kapyebyezhɔ wa ya pa Pyɛeri na na ki t̄aan wɛ, na wu wii xuuni na jo: «We bɛ wu wa Yesu wo sipya wa.» ⁵⁷ Ga, a Pyɛeri di foro wu kaa t̄aan na jo: «Cee we, nɛ ta wu cɛ bɛ wɛ.»

⁵⁸ A jɛrɛ di bye, a ná wa di wu na, na wu pye: «Go mu bɛ wu wa pu ni!» A Pyɛeri di wee ná wu bɛ pye: «Ee! Nɛ wa pu ni-i dɛ!»

⁵⁹ A lɛeri nigin shishiin di doro, a ná wa bɛ di ba wu na. A wee di sii yi jo waha na: «Nakaara baa we ná we bɛ wu bye ni Yesu ni, bani Galile shɛn wu wa wu bɛ.» ⁶⁰ Ga, a Pyɛeri di wu na shɔ na: «Ná we, ye mu wa yu ge, ali nɛ yi shi cɛ wɛ.» Na Pyɛeri yaha wu na yee yu, taapile ni a xhupoo di mɛɛ su. ⁶¹ A Kafɔɔ di ηmahana jɛri na Pyɛeri wii wu na naha niɛ ni. A Pyɛeri funɲɔ di do ni Kafɔɔ kafilajo wu ni na: «Yani xhupoo wu mɛɛ su niɲaa ge, mu na ba foro nɛ kaa t̄aan tɔɲii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.» ⁶² A Pyɛeri di foro kpɛɛngɛ ki na na shɛ mɛɛ su fo xuuni.

Sipyii p'a Yesu shɛhɛɛ na wu kpɔn

(Macoo 26:67-68; Marika 14:65)

⁶³ Yesu bi bye namaa piimu kenɛ ni ge, pee bi wu la wo, na wu kpɔn. ⁶⁴ A p'i wu na naha pɔ, na ganha na wu yegee na: «Jɔgɔ w'a mu kpɔn wɛ? Ma kpɔnvɔɔ wu mɛgɛ yiri gɛ!» ⁶⁵ A p'i wu shɛhɛɛ, na joguumɔ niɲɛhɛmɛ pa bɛ jo ni wu ni.

Yesu kiiri ya kɔn kiirikɔn kurunɲɔ ki naha t̄aan

(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Yohana 18:19-24)

⁶⁶ Ba niɲa k'a mugi wɛ, a nɔhɔlɛɛ, ni saraya naha shɔnriɛɛ niɲɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ di shɛ

puuε ja, na she ni Yesu ni pu wo kiirikoon kurunɔ ki mu. ⁶⁷ A p'i wu pye: «Ma bu da ma na je Shovoo we, yi jaha jo wu mu.» A Yesu di pu jo shɔ: «Ne jehε yi jaha jo yee mu, yee wa da da yi na we; ⁶⁸ ne di bu yee yege, yi wa da na jo shɔ we. ⁶⁹ Ga na da nijaa na, Sipyaa Ja wu na zhe diin Se Beeri Foo Kile kanige ce.»

⁷⁰ A pu beeri di binne jo na: «Wee tuun wu ni ta mu wu je Kile Ja we?» A Yesu di pu jo shɔ na: «Ba yee wa yi yu we, uun, wee ne je.» ⁷¹ Wee tuun wu ni a p'i jo: «Jaha wo seeri kaa feni wu je sanha we? Wu ye pyaa ya yi logo wu jo na.»

23

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Macao 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Yohana 18:28-38)

¹ Lee kadugo na a sipyii pu beeri di yiri, na gari ni Yesu ni Pilate mu. ² Ba p'a no wa we, na jaagi jo kon na deri wu na na: «Wee ya we na we seeri na wu ta wu na wu fiige ki sipyii pu soon, na pu juyɔ nari. W'a pu jaha kon na pu ganha ba munaa pereme kaan Orome saannaa jujofoo wu mu we. Na jo na wee wu je Shovoo we, na saan wee je.» ³ A Pilate di Yesu yege na: «Yawutuu wo saan mu je ya?» A wu wu jo shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu we, wee ne je.»

⁴ Lee kadugo na a Pilate di saraya jaha shoonrivεε jujofεε ni sipyiire ti pye: «Ne ta tanaha ja ka shishiin ja we na we.» ⁵ Ga, a p'i yi jo na waha Pilate mu na: «W'a sipyii pu juyɔ nari ni wu wo kalaa wu ni Zhude fiige ki beeri ni; na lo Galile fiige ki na, fo na pa no naha.»

P'a shε ni Yesu ni Hεrɔdi Antipasi mu

⁶ Ba Pilate ya yee logo wε, na pu yege na ta Galile shεn wu jε Yesu? ⁷ A p'i wu pye na Galile shεn wu jε wii. Lee di Hεrɔdi ta wee na jε Galile fiige ki jɔɔ ni; wu bε di bi bye Zheruzalεmu ni wee tuun wu ni. A Pilate di jo na pu shε ni Yesu ni Hεrɔdi mu. ⁸ Ba Yesu ya nɔ Hεrɔdi yiri wε, a lee di sii taan Hεrɔdi ni fo xuuni; bani wu bi keree nijehεjεε nuri wu shizhaa na. A l'i mɔ xuuni Hεrɔdi funɔ na jε wu Yesu ja. Wu bi daa na Yesu na kakanhana la pye wee bε nii na, ⁹ Lee wuu na w'a Yesu yege keree nijehεjεε na, ga Yesu ya wu jɔ shɔ la shishiin na wε. ¹⁰ Lee di saraya jaha shɔnrvεε jɔɔfεε ni saliya karamɔgɔɔ pu bε ta wà. A pee di ganha na nama kɔn, na joguunɔ tuugo bεeri taga na wu jaagi. ¹¹ A Hεrɔdi ni wu sɔrɔsii p'i sii Yesu shεhεε, na wu la wolo. A p'i saannaa fadenε ka le wu na. Lee kadugo na a Hεrɔdi di Yesu kurunɔ na pa gan Pilate mu sanha. ¹² Kee cana ke a Hεrɔdi ni Pilate di bye najiinεε, lee kaa bε wε, pεen pu bye pii taashiinε ni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macoo 27:15-26; Marika 15:6-15; Yohana 18:39-19:16)

¹³ Ba Yesu ya nɔ Pilate na wε, a Pilate di saraya jaha shɔnrvεε jɔɔfεε, ni fanhafεε, ni sipyii pu bεeri yiri. ¹⁴ Na pu pye: «Yee ya pa ni we nà we ni nε mu, na jo na w'a fiige ki sipyii pu juyɔ nari. Nε kunni ya wu yege yiyε pyaa bε nii na. Ga yee ya keree kiimu bεeri jo nε mu wu shizhaa na ge, nε ta lee la shishiin wo zɔ ja wu na wε. ¹⁵ Hεrɔdi bε di wa zɔ ta wu na wε, bani wu bε ya wu kurunɔ na pa

wù kan. Yi jii wa wu ni, wu kapyegee ki bæeri ni, nε kaa ja lemu l'a wu kagbuu xɔ wε. ¹⁶ Wee tuun wu ni n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.»

¹⁷ [Lee di Pilate ta yee bæeri ba Yawutuu wo bulooro juwuuro ti kalenε l'a nɔ wε, wu ma yaa na kasolemε nigin wa yaha.] ¹⁸ A sipyiire ti bæeri di ganha na xhuulo na yu: «We ná we gbo m'a Barabasi yaha!» ¹⁹ Na ta wee Barabasi we di bi bye n'a she fɔɔ. Caɲa ka w'a pa tunmɔ yirige kulo li funɲɔ ni, na sipyiire ti lɔ suri tiyε ni fo na wa gbo. Lee na p'a bi wu le kaso ni.

²⁰ Lee di Pilate ta wu funɲɔ na jε wu Yesu yaha, a wu pu yege sanha. ²¹ Ga, a p'i xhuulo na: «Wu kori tige na! Wu kori tige na!» ²² A Pilate di pu pye tɔɲii taanri wuu li ni na: «Kakuunɔ leke we ná we d'a pye wε? Nε kunni ya kaa ja wu na lemu ya wu kagbuu xɔ wε. Lee wuu na n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.» ²³ Ga, a p'i zhe na xhuulo na pu wu kori tige na. A pu mujonɔ k'i ba se ta Pilate na. ²⁴ Wee tuun wu ni a Pilate di jo na pu wo fungaa li na voro. ²⁵ Wemu wu bi n'a she ni gbuuro ti pye a p'i wu le kaso ni ge; a Pilate di wee yaha, bani wee kaa pu bi yu na wu wee yaha. Ga we wu jε Yesu ge, a wu wee kan sɔrɔsii pu mu na pu sipyiire ti wo jidaan pye wu na.

P'a she Yesu kori tige na

(Macao 27:32-44; Marika 15:21-32; Yohana 19:17-27)

²⁶ Ba p'a gaanji ni Yesu ni wu takorogo ki ni wε, na she saha ni ná wa ni wee ya yiri wu kerεyε ni na doroo. Wee mεge ki bye na Simɔ; Sirinε shen

wu bye wii. A sɔrɔsii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ na taha wu fɛni. ²⁷ Sipyijɛhɛmɛɛ pu bi taha pu na na gaanji. Cɛɛ pii bɛ bye ni pu ni. Pee jahaya yi bi tanha fo pu na pu dodoyo kpɔɔn, na mɛhɛɛ suu xuuni Yesu kaa na. ²⁸ A Yesu di ba ηmahana jɛri pu yiri na pu pye: «Zheruzalɛmu cɛɛ, yi ganha ba mɛhɛɛ suu nɛ wuu na wɛ, ga y'a mɛhɛɛ suu yiyɛ pyaa ni yi nagoo wuu na! ²⁹ Bani caya ya wa ma, yee caya yi na pu na ba jo na: <cɛɛ pii pu jɛ seganhanaa ge, pii pu jɛ pu sanha pya se ja wɛ, p'i sanha jire kan ja pya mu-i ge, pee jɛ duba nagoo.>

³⁰ Wee tuun wu ni sipyii na
ba faaboboyo ye pyi na:

<Yi to wù jɔnɔ ni.>

Na boboyo ye pyi:

<Yi wù ηmɔhɔ.>*

³¹ Bani le bi jɛ tipurege wo pyegana, tiwaga di da ba bye dii wɛ?»

³² A p'i gari ni kakuubyii shuun bɛ ni, p'i shɛ pee bɛ pinne gbo ni Yesu ni. ³³ Xuu wemu mɛgɛ p'a yiri na Nugɔrɔgɔ Xuu ge, ba p'a shɛ nɔ wà wɛ, na Yesu kori tige na wee xuu wu ni. A p'i kakuubyii shuun wu bɛ kori wu tãan. A p'i nigin kori tige ka na wu kanige cɛ, na wusama kori tige ka na wu kamɛnɛ cɛ. ³⁴ A Yesu di jo: «Na To Kile, le yafa pu mu, bani le pu wa byi ge, pu ya li cɛ wɛ.» Lee kadugo na a sɔrɔsii p'i kagaanshaan pye, na Yesu fàya yi taa taa puyɛ na na bɛ ni lee kagaanshaan li ni.

³⁵ Sipyii pu bye wà na yere na wii. A Yawutuu jɔnɔfɛɛ p'i ganha na Yesu la wo na yu na: «W'a sipyii piitiilee shɔ, wu wuyɛ shɔ gɛ ni w'a sii Shɔvɔɔ

* **23:30** Oze 10:8

we, Kile ya wemu jaha bulo na wu tun na pa ge!»
³⁶ A sɔrɔsii pu be di Yesu la wolo. A p'i fulo wu na,
 na vinεgiri kan wu mu, ³⁷ na jo: «Ma bi sii Yawutuu
 wo saan we, mayε shɔ ge!» ³⁸ A p'i kɔrɔ la kori wu
 jujɔ na ni kama pa ni, pee jε na:

YAWUTUU WO SAAN WU W'A WE.

³⁹ Kakuubyii shuun we p'a kori Yesu t̄an ge, a
 wee wa be di wu fanha na: «Ta mu be wu wa Shɔvɔɔ
 wu wε? Mayε shɔ sa, ma ba wù be shɔ!» ⁴⁰ Ga, a
 kakuubye shuun wo wu jo ni wee ni na wu pye:
 «Ali mu ya fyagi be Kile na wε! Kanhama pemu na
 wu jε ge, mu be na jε pee ninumɔ na, na pe jomɔ
 pe tuugo yu. ⁴¹ Nε ni mu ni kunni, wèe ya yaa ni
 pe kanhama pe ni, bani wèe wo kakuunɔ ki wo
 footɔsaraa w'a we. Ga we ya kakuunɔ la shishiin
 pye wε.» ⁴² Lee kadugo na a wu Yesu pye: «Yesu,
 ma ba ba ma saanra ti ni tuun wemu ni, m'a hakili
 yaha na na.» ⁴³ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Can na n'a
 da yi jo ma mu, nijaa ye pyaa ma na ba jé ni nε ni
 Alijinε ni.»

Yesu xugana

(*Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Yohana
 19:28-30*)

⁴⁴ Ba caɲa k'a pa nɔ jinε ninε ni wε (12h00), a
 nibiige di jé fiige ki bæeri ni, fo na she nɔ yakonɔ
 caɲa ki na (15h00). ⁴⁵ Bani caɲa ki bi tɔ fεεfεε. Wee
 tuun we ni a Kile-pεεjε pugbɔhɔ ki jahaparaga
 f̄aɲa nigbilege k'i lɔ ninε ke ni, na daa taaya shuun.
⁴⁶ A Yesu di sii mujuugbɔɔ wá na: «Na To, n'a na
 munaa li kaa le ma kenε ni.» Ba w'a yee jo wε, na
 xhu.

⁴⁷ Sɔrɔsii jujɔfɔɔ we wu bye wà ge, ba wee ya kii
 keree kii ja tapyege ni wε, na jo: «Baraga ki taha

Kilɛ na! Can na, we ná we kunni, sipyitiimɛ wu bye we.» ⁴⁸ Sipyii piimu bɛɛri pu bi pinne wà na pu wii ge, ba pee bɛɛri ya kii keree kii ja tapyege ni wɛ, a pu jahaya di danha fo pu na pu dodoyo kpɔɔn. A p'i guri na ma deeye ni. ⁴⁹ Yesu najiinɛɛ pu bɛɛri, ni cèe pii p'a bi taha wu na na yiri Galile fiige ki ni ge, pee bɛɛri bi yere laraga ni na wii.

Yesu legana faɲa ni

(Macao 27:57-61; Marika 15:42-47; Yohana 19:38-42)

⁵⁰ Lee bi Yawutuu wo kiirikɔɔn kurunɔ ki sipya wa ta wà, wee mɛgɛ jɛ Yusufu. Wu bi tii wu zɔ wu bɛ d'a jɔ. Arimate shɛn wu bi bye wii, Yawutuu fiige ki ni. ⁵¹ kiirikɔɔn kurunɔ ki bi jo na bɛ keree kiimu na ge, ni p'a kiimu pye ge, Yusufu bi ta wu tɔɔgɔ le lee la shishiin ni wɛ. Wu bɛ bi Kilɛ wo saanra ti sigɛe. ⁵² A wee ná wu shɛ Pilate mu na shɛ Yesu nixhugo ki jɛɛri wu mu. ⁵³ A Pilate di sɔɔ. A Yusufu di shɛ Yesu nixhugo ki tirige, na fatɔɲɔ ka migile wu na, na shɛ wu le faɲa ka ni. Kee nidugiyahaɲa ki bye faaya yi ni. Sipya bɛ bi sanha le ja ki ni wɛ. ⁵⁴ Kee caɲa ki bye Pɔri caɲa, jiga na da mugi Yawutuu wo cadɛɛngɛ ke.

⁵⁵ Cèe pii pu bi taha Yesu na na yiri Galile ni ge, a pee bɛ di gari ni Yusufu ni faɲa ki na, na shɛ Yesu nixhugo ki sinniɲɛgana li wii. ⁵⁶ Lee kadugo na a pee cèe p'i ba deeye ni, na ba nudanga yaɲmuyɔ ni nudanga sɪnme yàa Yesu nixhugo ki dire kaa na. Ga, a p'i ηmɔ cadɛɛngɛ ki ni, na bɛ ni Kilɛ wo jɔmɛɛ li ni.

24

Yesu ya ƚε na foro xu ni

¹ Dimazhi wu ƚisɔɔgbɔhɔ ki na, a cèe p'i yiri. Pu bi nudanga sɪnmε pemu yàa ge, a p'i gari faɲa ki na ni pee ni. Kee caɲa ki bye Dimazhi caɲa. ² Ba p'a nɔ wà wε, kageegbɔhɔ ke ki bi taga faɲa ki ƚɔ tɔ ge, a p'i kee ta k'a gologolo laha faɲa ki ƚɔ na. ³ A p'i jé faɲa ki ni, ga pu ya ta Kafɔɔ Yesu nixhugo ki ƚa wε. ⁴ A pu hakilee di wuregi. Na pu niyereye yaha, a namaa shuun fadeviire wuu pii di foro pu mu na pu fo. ⁵ A cèe p'i fya, na pu ƚuyɔ sozi sozi. A pee namaa shuun wu pu pye: «Sipya we wu ƚε ƚìi na ge, ƚaha na yee d'a pa wee shaa xuu tε ni wε? ⁶ Wu wa naha nige wε. W'a ƚε na foro xu ni. Ye wu bi yu yi mu na wu yaha Galile fiige ki ni ge, yi yi funyɔ kɔn yee na. ⁷ Wu bi yee pye na: «Li waha l'i waha, Sipya Ja na ba jé kakuubyii kenε ni, p'a wu kori tige na. Wu caxhugo caɲa taanri wogo w'a ƚε.» ⁸ Ba p'a yee logo wε, a pu funɲɔ di ba do Yesu wo nijoyo yi na.

⁹ Wee tuun wu ni a p'i ba na yìri faɲa ki na. Na ba yee bεeri ƚaha jo tudunmɔɔ ke ni nigin wu mu, ni kalaapiire tisara bεeri. ¹⁰ Cèe pii p'a yìri faɲa ki na ge, pee bye: Magadala shεen Mariyama, ni Zhanε, ni Yakuba nu Mariyama. Cèe piimu bε pu bye ni pu ni ge, a pee cèe pu bε di yee ninuyɔ jo tudunmɔɔ pu mu. ¹¹ Ga, a p'i cèe pu jomɔ pu ta ba giraya ƚε wε, na bye pu ya dà pu na wε. ¹² Ga lee bε na, a Pyεeri kunni di yìri na baa kari faɲa ki na. Na shε nɔ, na jaari wii ki ni, na faviire ti yε ƚa wà. A lee di wu fo fo xuuni. A wu guri na ma puga.

*Yesu ya wuyε she Kalaapiire shuun na Emayusi
koo na*

¹³ Lee kadugo na a wu kalaapiire shuun wa di ganha na gaanji kee caṅa kiyε pyaa kulo la ni. Lee mεge jε na Emayusi. Lee kulo le ni Zheruzalεmu tε wu bye kiloo kε ni nigin shishiin. ¹⁴ Keree kiimu bεeri k'a pye Zheruzalεmu ni wee tuun wu ni ge, a p'i ganha na kee paari puyε mu. ¹⁵ Na pu yaha pu na yɔgɔ na yee jaha yu puyε mu, a Yesu yε pyaa di fulo pu na, na binne na gaanji ni pu ni. ¹⁶ A pu kunni di ganha na wu jaa, ga na bye kanna kaa la l'a pu pye pu ya wu cε wε.

¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yee di wa jaari na keree kiike paari yiyε mu wε?» Ba Yesu ya yee jo wε, a p'i yere. Lee bi pu jahaya ta y'a tanha xuuni. ¹⁸ Wa mεge ki bye pu ni na Kilopasi, a wee di jo: «Ni mu yε nigin bε wε, kaa le l'a sii pye Zheruzalεmu ni kii cabyaa kii na ge; wa shishiin wa Zheruzalεmu ni ni wu ya li cε wε!» ¹⁹ A Yesu di pu pye: «Lee jε leke wε?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Kaa le l'a pye Nazareti shεen Yesu na ge gε! Yesu bi bye Kile tudunmɔ baraga wo. Fanha bye wu kapyegge ni wu jɔ jomɔ ni Kile jaha tɔan ni sipyii pu bε jaha tɔan. ²⁰ Wεe wo saraya jaha shɔnrivεε jɔnɔfεε ni wεe wo jahagbaa fεε p'a wu le shi watii keṅε ni, kɔnhɔ wu xhu. A pee di wu kori tige na. ²¹ Wεe bi kanha na daa jo Kile w'a wu tun na pa wu ba Izirayeli shεen jɔnɔ wolo, ga wu nixhugo na, nijaa jε wu caṅa taanri wogo. ²² Lee bε na, cεe pii pu wa wεe ni ge, pii ya jomɔ pa jo wεe mu pemu ya wεe jaha wɔ fo xuuni ge. Pee ya soo she jisɔgɔ ke na faṅa ki na. ²³ Na ba jo na pee ya she gbo wu ja faṅa ki ni wε, ga na mεlekεε pii ja wà. A pee mεlekεε p'i

pee pye na Yesu wa ɲi na. ²⁴ Wèe kaafɛɛ pii bɛ ya shɛ faɲa ki na, na shɛ li ta ba cèe p'a pa yi jo wèe mu wɛ, ga pu ya wuyɛ pyaa ɲa wɛ.»

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yee kunni ɲɛ fungɔnyɔ baa fɛɛ. Kile tudunmɔɔ p'a yemu bɛeri jo ge, ali yee ya daa yee bɛ na tɔvuyo na wɛ! ²⁶ Go Shɔvɔɔ wu bi sii yaa na kanha le kanhagana le na Kile di na pa wu nɔɔɔ wu kan wu mu!» ²⁷ Lee kadugo na le l'a ka wu shizhaa na ge, a wu yee bɛeri paari pu mu. A wu yi ɲɔ kɔn Kile tudunmɔɔ Musa wo nijoyo yi na, fo na shɛ nɔ Kile tudunmɔɔ pusamaa bɛeri wo nijoyo yi na.

²⁸ Kulo lemu ni kalaapiire t'a se ge, a p'i shɛ dɛɛɲɛ lee kulo li tajege ki na. A Yesu di wuyɛ pye kanna ɲahagbaa na w'a doroo na se. ²⁹ Ga, a p'i wu ɲɛeri na: «Pinne ni wù ni, bani caɲa k'a xɔ, jɛri tapyege ni piige k'a da wɔ.» A wu sɔɔ pu mu, a p'i binne jé kanha ki ni. ³⁰ Ba liduun w'a nɔ wɛ, a p'i diin na da da li. A Yesu di buuri wu lɔ na baraga taha Kile na, na wu kɛgi kɛgi na kan pu mu. ³¹ Ba Yesu ya buuri wu kan pu mu wɛ, a pu ɲi di na pahala wu na. A p'i na li cɛ na Yesu yɛ pyaa ki ɲɛ kii. Ga taapile ni, a p'i wii fɔ wu ni. ³² A p'i ganha na puyɛ pyi na: «W'a jo ni wèe ni, na ɲɔ kɔn na Kitabuu pu jomɔ pu ɲaha yu wèe mu koo li na tuun wemu ni ge, ta xɔnhɔɔ na wèe funyɔ di bi taan?»

³³ Taapile ni a p'i guri na gaanji Zheruzalɛmu ni. Ba p'a shɛ nɔ wà wɛ, na tudunmɔɔ kɛ ni nigin wu ni kalaapiire ti bɛeri ta p'a pinne. ³⁴ A pee di shuun wu pye: «Can na, Kafɔɔ w'a ɲɛ foro xu ni! W'a wuyɛ shɛ Simɔ na!» ³⁵ Le l'a pye pee shuun we bɛ na koo li na ge, a pu bɛ di guri na yee bɛeri paari pu mu,

fo na shε nɔ cεgana leke na p'a Yesu ta cε buuri wu kegiduun wu ni ge.

Yesu ya wuyε shε wu kalaapiire ti na

³⁶ Na pu yaha pu na pee jomɔ pu yu, a Yesu di foro yere pu ninε ni na pu pye: «Kilε wu naɲinε kan yi mu!» ³⁷ A pu jaalaa di yiri, a p'i sii fya xuuni. Bani pu bi giin na yafugunɔ pee ya na. ³⁸ A Yesu di pu pye: «Naha na yee d'a yi hakilee pu yirige le yirigegana le na, na ke fungɔngɔ ke tuugo yaha yiyε mu wε? ³⁹ Yi na keye yi wii ni na tɔɔyɔ yi ni, nεyε pyaa k'a sii kii. Yi na wii y'i ba gbɔn na na bε. Bani yafugunɔ nε ni ceexaara ni kaciiye ni wε, ga nε kunni di wa ni yi ni.» ⁴⁰ Ba w'a yee jo wε, na wu keye ni wu tɔɔyɔ yi shε pu na. ⁴¹ A kalaapiire ti funyɔ di sii taan xuuni. Ga l'a pu fo fogana lemu na ge, lee funɲɔ ni pu ya ta dā sanha wε. Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yalige yaaga na da naha yee mu ya?» ⁴² Fyakaaya di bi bye pu mu, a p'i kee ka kan wu mu. ⁴³ A wu ki shɔ na ki xa pu bεeri jii na.

Yesu ya wuyε shε wu tudunmɔɔ pu na

⁴⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «Tuun wemu ni nε bye ni yee ni ge, go ye nε bi jo yee mu. Nε bi yee pye jo yemu bεeri y'a ka nε shizhaa na Musa wo saliya we, ni Kilε tudunmɔɔ pu wo Kitabuu pee, ni Zaburuu Kitabu wu ni ge; jo yee bεeri nɔ ya yaa na fa.» ⁴⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu fungɔnyɔ mugi mu lee mugigana li na, kɔnhɔ p'i Kilε wo Kitabu wu jomɔ pu cε. ⁴⁶ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a ka Kitabu ni na li waha l'i waha, Shɔvɔɔ wu na ba ganha, na pu na ba wu gbo. Wu cagbogo caɲa taanri wogo, w'a nε na foro xu ni. ⁴⁷ Wee mεgε na le

yεε le ya yaa na jo konɔ ke wo shi wu bεεri mu, na li jɔ kɔn Zheruzalεmu na na: shi wu bεεri ya yaa na yere wu jurumu wu na, na sɔɔ Kilε na, kɔnhɔ wu pu jurumu wu yafa pu mu. ⁴⁸ Yee pu wa lee wo sεεεε. ⁴⁹ Na To Kilε w'a Fεfεεε Munaa lemu wo jɔmεε lɔ yi mu ge, nε na ba lee tun na pa yi mu. Ga yi tiin Zheruzalεmu ni fɔlɔ, fo tee sefεεεε te ba fεnhε tigi yi na na yiri Kilε we ni.»

Yesu ya dugi na kari fugba wu ni

⁵⁰ Ba w'a xɔ pee jomɔ pe na wε, na gari ni wu kalaapiire ti ni Betani kulo li shizhaa. Ba p'a nɔ wà wε, a wu wu keye tagi pu jɔjɔ na, na ganha na duba pyi pu mu. ⁵¹ Na Yesu yaha wu na wee duba wu pyi, a wu yiri laha pu tãan, na dugi kari fugba we ni. ⁵² Lee di kalaapiire ti ta t'a nuguro sin, na wu pεε. Ba p'a wu pεε xɔ mu wε, a pu fundanga wuu di guri na pa Zheruzalεmu ni. ⁵³ A p'i bye tuun bεεri ni p'a shε puyε pinne Kilε-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, na Kilε pεε.

KARINĒĒGE NŌMĒE NIVONŌ
New Testament and Shorter Old Testament in
Senoufo, Mamara

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mamara S noufo (S noufo, Mamara)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

  2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423